

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Nordsjælland

13. Aargang - 1953

I ethvert velordnet Hjem -

Godt Køkkenudstyr gør Husmoderen glad, hendes gode Humør sætter Præg paa Hjemmet - der bliver en hyggelig Stemning, som faar Faderen til at glemme al Træthed, naar han kommer hjem fra en anstrengende Arbejdsdag.

ANKER HEEGAARDS EMAILLE

JUL
I
NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1953

TRETTENDE AARGANG

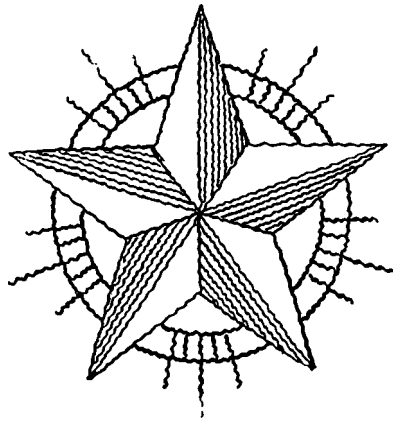
HILLERØD
C. NORDLUNDES BOGTRYKKERI
OSWALD TERKELSEN

INDHOLD

Et Barn er født i Bethlehem.	3
Dronning Margrethes tredobbelte Guldkrone i Nordsjælland. Af Erland Gribso	4
Esrum Sø rundt. Af Jørgen Bast	5
»Julestue« i Blistrup for 200 Aar siden. Af Quercus	11
Noget andet om Hillerød. Af Henning Jensen	12
Med gamle Klokker Olsen paa Farum Kirkegaard. Af Bene Larsen . . .	15
Fredensborg og Firenze. Af Borella-Hansen	19
Nordsjællandske Skæmtesprog	22
Ll. Lyngby-Præsten, der bankede Støvet ud af Prædikestolen. Af Tage Barfod	24
Willumsen i Frederikssund: Tempel eller Institution. Af Flemming Madsen	27
Den nordsjællandske Kender af de sønderjydske Kirker. Af Niels Friis	30
Fjerde Juledag paa »Skovgaard«. Af Filip Stuttmann.	35
Ældre Tidens Sildefiskeri paa Halsnæs. Af Carl Jørgensen	38
Kronborg-Kommandanten og hans Digter. Af »Litteraten«	41
Dansk Films store Dage i Nordsjælland. Af Arnold Hending.	43
For mig blev Skoven Tisvilde Hegn. Af Fredrik Nygaard	47
Den nordsjællandske Bondesøn, der flygtede og blev Matros.	51
»Jul i Nordsjælland«s Præmieopgaver	54

Forsiden: Parti fra Udsholt ved Raageleje

Et Barn er født i Bethlehem.

Den 24. December 1553, altsaa Juleaften for nøjagtigt 400 Aar siden, blev tre unge, danske Adelsmænd, Lage, Johannes og Erik, indskrevet ved Universitetet i Wittenberg. De hørte alle til Slægten Venstermand, som bl. a. ejede Havelsegaard i Ølsted Sogn her i Nordsjælland. En af Folkeviserne omtaler en Morten Venstermand, der bortførte sin Fæstemø fra Vor Frue Kloster i Roskilde.

Sammen med de tre unge Studenter lod ogsaa deres Lærer og Hovmester sig indskrive ved Wittenberg-Universitetet. Han hed Hans Thomesen og var kun 21 Aar, men havde i Forvejen studeret ved Københavns Universitet, bl. a. under den berømte Niels Hemmingsen. Hans Thomesen blev senere Rektor i Ribe — blandt hans Disciple var Anders Sørensen Vedel — derefter Sognepræst ved Vor Frue Kirke i København og Provst. Naar hans Navn lever endnu, skyldes det især hans fortjenstfulde Arbejde som Salmebogsudgiver. Den danske Salmebog, han skabte, og som udkom i 1569, blev brugt i 130 Aar.

I Wittenberg hørte Hans Thomesen i Julen 1553 første Gang „Et Barn er født i Bethlehem“. Det vil sige: han hørte den første Gang paa Tysk („Ein kint geparn czu bethlehem, das freuet sich ierusalem“), for den gamle latinske Salme „Puer natus in Bethlehem“, som den var oversat efter, kendte han i Forvejen.

Kunde Salmen overføres fra Latin til Tysk, kunde den vel ogsaa gendigtes paa Dansk — og Hans Thomesen tog straks fat paa Opgaven. Han løste den saadan:

*It Barn er fød i Bethlehem, i Bethlehem;
thi glæder sig Jerusalem, Haleluia!*

*En Oxe oc Asen der hoss stod, der hoss stod
oc saae der denne Herre oc Gud, Haleluia!*

*Hand lagdis i it krybberum, it krybberum;
vden ende er hans Herredom, Haleluia!*

*De Konger aff Saba komme der, komme der,
offrede Guld, røgelse oc Mirrh, Haleluia!*

o. s. v.

Denne danske Tekst bragte Hans Thomesen i sin Salmebog 1569, og der var Noder til. Melodien tog han fra „Psalmodia, hoc est cantica sacra etc.“, som netop samme Aar, 1553, var udgivet af Rektor Lucas Lossius i Lüneburg, en af Lærerne for Christian den Tredies Søn Frederik, den senere Frederik den Anden.

I 1820 kom saa Grundtvig — i „Nyeste Skilderie af Kiøbenhavn“ — med sin Oversættelse af den gamle Julesalme, den, som i alt væsentligt bruges nu om Dage.

Lossius-Melodien, som Hans Thomesen havde anvendt, syntes Grundtvig ikke om. Der gik dog flere Aar, før han fandt en anden. Præsten Th. Fenger havde hørt gamle Folk synge en Melodi, der godt kunde passe til „Et Barn er født i Bethlehem“, og som var mere sangbar end Lossius'. Fenger fortalte Grundtvig om sin Opdagelse, man fik Komponisten A. P. Berggreen gjort interesseret — og i 1855 udkom Melodien under Titlen „Dansk Folkemelodi“ med Berggreens Harmonisering og med Grundtvigs Tekst.

Siden, i nu snart hundrede Aar, er den blevet sunget utallige Gange. „Et Barn er født i Bethlehem“, baade Ord og Toner, er nu uløselig knyttet til dansk Jul.

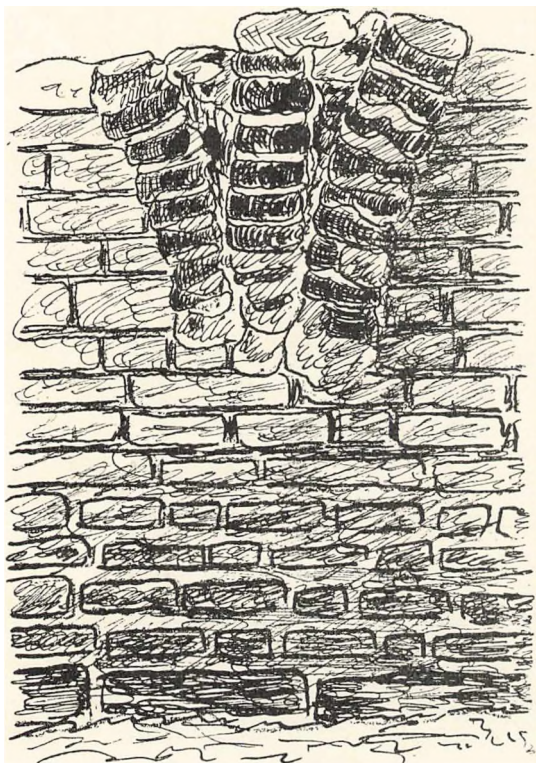
Erland Gribso.

Dronning Margrethes tredobbelte Guldkrone i Nordsjælland

Af ERLAND GRIBSØ

*Med Udgangspunktet i Begivenhederne i »Kronings-
aaret 1953« fortælles her om en kostbar Guldkrone, der
skal have været skjult paa Frederiksværkegnen — og
som maaske stadig er det . . .*

Aaret 1953, som nu er ved at rinde ud, var et Kroningsaar og et Margretheaar — det sidste i dobbelt Forstand. Dronning Elizabeth blev kronet i England den 2. Juni, og herhjemme blev Prinsesse Mar-

Fra Dronningholm Slotsruin: Mur med Rester af Hvælvingsribber.

grethe ved Kongens Underskrift af den nye Grundlov den 5. Juni Landets Tronfølger. Men dertil kom, at man, ogsaa i Sommeren 1953, mindedes 600-Aaret for Valdemar Atterdags berømte Datter, Dronning Margrethes Fødsel.

Til Margrethes Valdemarsdatters Navn er knyttet en Kroningshistorie, det nordsjællandske Sagn om »den tredobbelte Guldkrone«, som Dronningen skal have baaret den Dag, da hun blev udraabt til de tre nordiske Rigers Herskerinde.

*

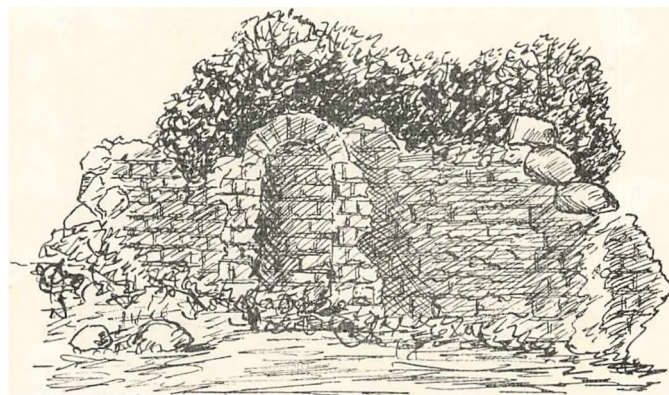
Den svenske Adelsmand Abraham Brodersen Baad, der blev henrettet den 27. August 1410, stod højt i

Dronning Margrethes Gunst. Han var hendes Elsker, mente man. Efter Dronningens Kroning i Sverige skal Abraham Baad have taget den tredobbelte Guldkrone med sig til Danmark, hvor han skjulte den paa Dronningholm Slot ved Arresø. Senere flyttede han Kronen til Asserbo, hvor den — stadig ifølge Sagnet — blev indmuret i en Væg.

Efter den Tid er der sket meget med Asserbo, som jo nu i Aarhundreder har ligget i Ruiner ligesom Dronningholm. Sidst, der blev gravet i Asserboruinen, var i Sommeren 1849, da Frederik den Syvende undersøgte Resterne af det gamle Slot. Om han ogsaa har haabet, at Dronning Margrethes Guldkrone skulde komme for Dagens Lys, melder Historien ikke noget om, men at han har kendt Sagnet, er der næppe Tvivl om.

*

Kroner har altid spillet en stor Rolle i Folkenes Historie, ikke alene i Sagnene, men ogsaa i Virkeligheden. I den Retning er vor Tid ikke anderledes end Fortiden. Saa sent som den 17. September 1948 udleverede den engelske Kontrolkommission i Tyskland den præjsiske Kongekrone til Prins Oskar af Prøjsen, Ekskejser Wilhelms Søn. Under den anden Verdenskrig var Kongekronen indmuret i en lille Landsbykirke i Nærheden af Minden ved Weser, Distriktshovedstaden i Westfalen.

Fra Asserbo Slotsruin: Mur med Døraabning.

Selv om Tiderne skifter og Maaden at føre Krig paa med dem, er der dog visse Lighedspunkter, ogsaa med Hensyn til at finde Skjulesteder for kostbare og uerstattelige Ting.

ESRUM SØ RUNDT -

Underfuld Natur, historiske Minder, drømmende Sagn, manende Ruiner, muntre Kroer — — — alt, hvad der er dejligt i Danmark

Af JØRGEN BAST

Den mest berejste - og Fodturen

Jørgen Bast er den danske Journalist, der har det største Antal Rejser bag sig. Han har siden 1914 ved haardt Tempo, der snarere tiltager end aftager, beskrevet Verdenskrige, leveret Notitser, været med i Revolutioner, fortalt Anekdoter, oplevet Konge- og Regeringskriser, Olympiader, Naturkatastrofer, Fyrsteforlovelser . . . og *alt hvad nævnes kan!* Han har været Soldat i den canadiske Hær, har skrevet en Serie Rejsebøger, en Portion Føljetoner, en Del Krigs-, Freds- og Kriminalbøger, Noveller og 30.000 større Artikler. Altid klar til endnu en Rejse, sent i Seng og tidligt op, sønagtigt Talent og en Energi, som ikke udfolder sig, men eksploderer. Bast vandt allerede i 1928 et Kapløb Jorden rundt, og han vil være den første, der træder ud af Maaneraketten med 10-Ører parat til Telefonboksen. Og hans Stemme vil overdøve alle stratosfæriske Forstyrrelser: »Godmorgen. Herlig Opfart! Er I klar med Diktafonen?»

Det er Journalisten med denne eventyrlige Rejse-Baggrund, »Jul i Nordsjælland« har foræret en Fodtur i Nordsjælland!

Jørgen Bast var straks veloplagt paa Vej og valgte at »gaa sig en Tur« ud fra Frederiksborg Slot. Men karakteristisk nok tog det ene Ben det andet.

Bast gik *hele Turen rundt*, — ikke om Jorden, men — om Esrums Sø.

Jørgen Bast

Arbejdsomraade

Det var en kølig, dugvaad Sommermorgen med diset Sol, jeg fra Hillerød spadserede ud gennem Stotsgaarden og frem mod Gribskov. Jeg havde egentlig kun tænkt mig at drive nogle Timer mellem grønne Træer, men Vejret og Vejene greb mig, et Glimt af Esrums Sø gennem en Lysning kaldte paa mig. Spadsereturen blev til en Dagvandring gennem Skoven og rundt om Søen, og jeg oplevede ikke blot denne Sommerdag, men Minder om svundne Vandringer blandede sig i mit Sind med, hvad jeg saa . . . og jeg følte som en næsten sprængende Rigdom i Brystet Naturens Skønhed og Danmarks Historie, saadan som denne Egn skænker os det.

Allerede i det lille Gadevang i Skovbrynet, der er som den sjællandske Landsby, naar man drømmer længselsfuldt om den i det fjerne, møder jeg Eventyret, Bambi, det lille Hjortekid, der springer foran sit Gæstehjem og i jublende Kaadhed fortæller om den Sans for Dyrene, der bor i Skovens Mennesker.

Frederiksborg Slot —
Udgangspunktet for Turen.

Ved Gadevang —

Drømmen om den danske Landsby, snart berømt ogsaa for »Bambi«, Raadyret hos Skovarbejder *Emil Jørgensen*. Det blev nylig udødeliggjort gennem en Bog og en Filmsoptagelse, og mere ventes: Paa ASA blev man saa indtaget i *Emil Jørgensens* hyggelige Bindingsværkshus, at man besluttede at lade det danne Baggrund for en ægte *Morten Korch-Film*. Højere kan et idyllisk og velpasset Hus jo ikke naa.

Paa Billeder ses *Emil Jørgensens* Datter *Kirsten* med Kælebarnet.

(Foto: John Hartmann.)

Paa min videre Vej kan jeg ikke lade være med at gøre en Afstikker ad grønne Stier over nynnende Bække til Toppen af *Fruebjerg*. Vist er dette ikke Mount Everest, og vist er jeg ikke Sherpa'en Tensing, men der er noget inderligt rørende over disse beskedne danske Toppe, der strækker sig saa godt mod Himlen, som de nu kan det i et Moræneland, og gør sig saadan Umage med at byde Vandreren en Udsigt. Skoven er vokset svært, og denne Udsigt er nok

ikke saa vid som da Helligkilden ved Søen dernede, viet til Jomfru Maria, gav Højden dens stolte Bjergnavn, men jeg aner dog Arresø og Højderne ved Kregme og Tisvildes friske Herlighed.

Vejen gaar nedad forbi den gamle Jættestue og gennem Granskoven med dens Rydninger og Nyplantninger. Her føler man ret, hvor afvekslende Gribskov er, lige til det kokette — denne Blanding af Løv- og Naaleskov, dette Islæt af Smaabrug og Skovløberhuse,

det er Natur og Kultur paa samme Gang, det er det Danmark, vi elsker.

Og dør vifter Søens Siv i Brisen, blinker dens Flade — Store Grib Sø, maaske ikke med tre Stjerner i Rejsehaandbøgerne, men med en Tysthed og et Anstrøg af Vemod, der faar Digterne til at nynne i Skumringtoner.

Nu er Johannes Jørgensen kommet hjem til sin Barndomsby Svendborg fra det fjerne, solsvedne Assisi for at leve sin sidste Tid i sit Fædreland, men da han var den unge Digter, »Taarnet«s Redaktør, grebet

Skovvej i Gribskov —
ensom og god for tænksomme Vandrere.

af Symbolismen, da var hans Yndlingstur den langs Store Grib Sø's højre Bred sammen med Ungdomsvennen Viggo Stuckenbergs.

Sjældent har der vel været et Venskab mellem Mænd som dette — og da det brast, fordi de aandeligt gik hver sine Veje, skete det da ogsaa i et Udbrud af nogle af de mest gribende Digte i dansk Litteratur, men for Søen var intet forandret, er intet forandret — den Dag i Dag modtager den Vandreren med det samme vemodige Smil som i Halvfemserne.

En »Lille Grib Sø« er der ogsaa — og den blinker i den grønne Skov som en Brillant indfattet i Smaragder, en værdig Gave til en smuk Kvindes Finger. Her bliver Skoven elegant —, men vi skal ikke vandre saa langt, før Skovensomheden lukker sig om os.

Forunderligt den Plads, Gribskov har i den danske Litteratur. Den havde bl. a. en dragende Magt over et af de mest udprægede Bymennesker blandt vore Genier, den sære Søren Kierkegaard. Hans Ver-

Store Grib Sø —
Tysthed og Anstrøg af Vemod.

den var de københavnske Konditorier, Det kgl. Theater, Strøget med dets Vrimmel og de stille Stuer i Ungkarlejligheden, hvor han i Kærterers Skær gik fra Pult til Pult og nedskrev sine store Værker.

Men saa kunde det hændes, han blev grebet af en Længsel efter en Ensomhed som den i hans eget Hjerte, og i en Hyrevogn, en Luksus, som den velhavende Ungkarl kunde tillade sig, kørte han mod Gribskov, mod sin elskede Ottevejskrog, hvor han tænkte og skrev paa en Bænk eller i Vognen bag den solide Hyrekusk og den prustende Hest.

Ingen, der har læst det svulmende Afsnit »In vino veritas« i »Stadier paa Livets Vej«, vil undgaa at faa Længsel efter at følge i Søren Kierkegaards Hjulspor til Skoven. Det gælder ikke bare danske, der paa Forhaand er fortrolige med Gribskov. Mange er de af Søren Kierkegaards fremmede Disciple, der er rejst til Danmark for at genfinde Stemningen fra Ottevejskrogen.

Ak, Tiden har faret haardt frem netop mod dette Sted, der burde have været Nationen en Helligdom.

Lille Grib Sø —
blinker som en Brillant indfattet i Smaragder.

»Stjernen« —
med Søren Kierkegaard-Stenen, Stilhed og Evighed.

Her krydses nu den moderne Trafik, et Sus af Biler, en Knitren af Scooters og Knallerter. Men heldigvis: ikke saa langt derfra ligger »Stjernen«, der ogsaa har et Ottevejsmøde, hvor man endnu kan finde Skovensomhed i hin Tids Betydning, og hvor man passende har rejst Filosoffen et Monument. Maaske bliver De ikke som han Digter og Tænkter af at dvæle i »Stjernen«, men det maa være et underligt Menneske, der ikke vandrer videre derfra med en Følelse af Stilhed og Evighed.

Fra »Stjernen« gaar Vejen støt frem mod *Nødebo* — og det er godt, det samme. Jeg gør mig ikke bedre end jeg er. Naturskønhed, Skovensomhed, Poesi og evige Tanker gør mig baade tørstig og sulten — og heldigvis vinker Byen jo ikke blot med sin gamle Kirke, sit fromme Vejkrucifix, men ogsaa med sin Kro.

Selve Gribskov er jo fattigt paa Traktørsteder, hvad kun er godt, men hvad jeg oplyser af Hensyn til de paa Stedet ukendte. Til Gengæld er Søen randet af en Række udmærkede Kroer. Raffinementer frabedes paa disse Egne, der har saa fornem en Jævnhed, men her vinker da de solide danske Retter fra den dufte Flæskeæggekage til Sulet fra de store Spisekamre, og et saadant Maaltid i en solpletet Have har baade Legeme og Sjæl fortjent paa en Vandring. Her trænger man heller ikke til Sydens Vin — nej, et blondt Glas Øl staar fuldendt til Glimtet af Søen i dens Sivkrans, den grønne Skov og disse bølgende Marker, der allerede gulner mod Høst.

Og da jeg saa bryder op og vandrer videre, formæler Skoven sig for Alvor med Søen. Jeg følger Bredden af Esrum Sø — og opdager, at det er svært at holde det faste, solide Trav, for næsten hvert Skridt byder paa en Skønhed, en Ejendommelighed, et Indfald enten af Naturen eller af de næsten lige saa lune-fulde Mennesker.

Som et Minde om Danmarks Biedermeiertid skyder de smaa Tebakker sig ud mod Søen — først den rigtige »Tevandsbakken«, der var et Valfartssted for Tidens Skuespillere med den imponerende F. L. Høedt som den berømteste af Kolonien. Jeg er bange for, at den lidt senere Olaf Poulsen ikke var til at lokke fra Huset i Fredensborg til en Bakke af det Navn! Naa, der var nok ogsaa Tevandsknægte imellem, naar Skuespillerne og deres Damer i deres fantasifulde Sommerdragter, brogede Blomster i Skoven, sad paa Bakken og nød Udsigten over hele Søen. Denne Trang til Udsigt er noget af det mest uforanderlige i den menneskelige Karakter, konstaterer jeg, som jeg staar der og selv føler denne lette vellystige Svimlen, som det frie Udsyn altid giver os, der er vant til de trange Gader.

Mærkeligt nok har en anden af Bacchus' Sønner, højsalig Kong Frederik VII, indrettet en anden af Tebakkerne, den ved Kongens Bøge. Man tænker sig altid Grundlovens Giver med en lang Præstemandspipe i den ene Haand og et Krus Gammeltøl eller en Römer Rhinsk i den anden, og hans martialske Skæg var mere bestemt til at fange Ølskum end Draaber af tyndt Tevand, men det er jo muligt, at Indfaldet skyldes en af Grevinde Danners mondæne Tilbøjeligheder — og at mens hun krummede Lillefingeren over Tekoppens Hank, saa fik Frederik Folkekær Lov til at tage sig noget stærkere. Maaske var disse Tebakker slet ikke saa slemme som Ordets Klang!

Fændriksvang — Tumlingevang — Munkevang — jo, de gamle forstod at give Navne til deres elskede Egn!

*

Et Sted, næsten skjult i en Tykning, ligger en udbrændt og forladt Mile. Det er Gribskovs Romantik, der glimter sort i det grønne. Maaske laa de største Miler ovre ved Egelund, men der var dog Steder nok i Skoven, hvor man kunde finde dem.

Esrum Sø —
et Glimt mellem store Bøge.

Disse Kulsviere er et Folk for sig — med en Oprindelse, der taber sig i Sagnene. Nogle regner dem for Tater, andre for indvandrede Spanioler — og andre igen mener, at Absalons Hjerteven, Abbed Vilhelm, hentede dem fra Ardennerne, for at de kunde lære vore egne Bønder at svide Kul. Dog, Sagn er det. Et rask Folkefærd, ofte med et vildt Sind, drejer det sig i alt Fald om, men mange store Mænd og skønne Kvinder er udgaaet fra Kulsvierfolket. En af de faa danske Filmstjerner, der naaede Verdensberømmelse, *Karina Bell*, nu den Fru Karen Parkov, der saa myndigt leder Wiibroe's Bryggerier i Helsingør, er stolt af at kunne sige, at hun er af Kulsvierblod, en ægte Datter af Gribskov.

Milerne brændte lystigt langt frem i Tiden, da det kneb med at skaffe Brændsel i Danmark, og en Opblomstring fik den sorte Kunst under den anden Verdenskrig, da vi var afskaaret fra Benzinen, og Trækullene viste sig at være forbavsende egnede til at erstatte den.

Maaske er Milernes Eventyr ved at klinge ud, men Kulsvierfolket er ikke saadan at udrydde. Endnu møder man disse mørke, stærke Mennesker paa Skovvejene — og jeg maa tilføje: endnu kan man ogsaa komme til at opleve den Kulsviertørst, der kom fra den krasse Røg under Svieningen. De forsigtigste drak Skibsøl, af hvilket de kunde svælge flere Liter i den lange Nat ved den rygende Mile, men der gik ogsaa stærkere Sager ned.

Disse Miler, som jeg vandrer forbi, mens jeg paany søger ned mod Søens Bred — de er et spændende og farverigt Kapitel af det danske Folks Udviklingshistorie.

Det næste Maal vinker allerede deroppe ved Søens Nordende — Esrum By og Esrum Kloster. Jo, man har fortjent en kold Drik, en Kulsvierdrik, udenfor Kroen, men det er dog Klosteret, der lokker.

Ak, i det Ydre er det ikke saa meget. *Sic transit gloria mundi!* Det gamle latinske Ord passer bedre her end noget andet Sted Nord for Romerriget. Her laa dette Esrum Kloster i den tunge Middelalder — bredt og mægtigt, Moder til ikke færre end 12 andre Cistercienserklostre baade her i vort eget Land og i Tyskland. Det var jo i hine Dage, da Verdenskulturen saa at sige *overvintrede* i Klostrene. Herfra kom Lærdom og Takt, og man kan vel sige, at Esrum Kloster for sin Tid indtog en Stilling som Universitetets i Dag. Magt og Rigdom fulgte med. 300 af de Bøndergaarde, der løftede deres Straatag paa Egnen, faldt ind under Klostret, saa der var Raad til Manuskripter, prægtige Klæder, Kapuner og vælsk Vin — et Liv, der udfoldede sig i disse Klosterbygninger med et Slots Fornemhed.

Klostret spillede da ogsaa en overvældende Rolle i Befolkningens Fantasi. Had, Respekt, Hengivenhed, Frygt — det var Blandingen af Følelser, der steg med Røgen fra Gaardene. Med stor Nysgerrighed drøftede man Munkenes Liv — og det var jo ikke lutter fromme Følelser eller en uplettet moralsk Vandel, men tillagde dem. Man kunde godt tænke sig, at baade Drukken-skab, Spil og Horeri gik i Svang bag de tykke Mure — og man maatte ogsaa have en Forklaring paa, hvorfor disse Guds Mænd kunde leve saadan.

Heraf opstod et af de allerberømteste Sagn — *Sagnet om Broder Rus* — Djævelen, der i en Munks Skik-

Esrum Kloster —

eller rettere: Resten af det mægtige Bygningskompleks, men nok til at give Vandringsmanden et Begreb om Fortids Herlighed.

kelse sneg sig ind i Klostret og forledte de rigtige Munke til de skrækkeligste Udskejelser. Endnu viser man i Klosterkælderen den Rist, paa hvilken man stegte ham, da han først var blevet afsløret som den Onde selv. En lidt naiv Tanke at stege en Djævel over et Baal. Det var jo hans rette Element.

Historie og Sagn svøber sig som et mægtigt Lin om Esrum Kloster — og det er et af Danmarks store Tab, at det herlige Bygningskompleks forsvandt. Maaske var det Landets ypperste Bygningsværk — for det er tydeligt nok, at de senere Aarhundreders store Arkitekter hentede deres Impulser derfra.

Se, alt dette er jo Fortid — men heldigvis staar Resten af en enkelt Bygning endnu, nok til, at man kan danne sig et Begreb om svunden Herlighed, — den røde Munkestensbygning, ved hvilken Esrum saa at sige er vokset op. Som en Skønhedsaaften ligger den halvvejs skjult af brede Trækroner, formodentlig Sydfløjen af Klostrets Administrationsbygning. Selv om det altsaa ikke drejer sig om Hovedbygningen, er denne tolængede Bygning af betagende Vælde — og en Vandring igennem den, ikke mindst

Skipper-Alléen —
paa Fredensborg-Siden, ved Slottet.

gennem de mærkelige Kældre, er en god Pause paa en Tur.

*

Og saa er Eftermiddagen der. Efter Middagsheden er det blevet køligere. Jeg kan undvære Skovens Skygge og trave rask afsted langs Søens Østbred ad den brede Hovedvej og derefter ad de gode Biveje, gennem ægte, dansk Bondelandskab, gennem velhavende Landsbyer, Plejelt, Tikøb, Endrup, indtil Landsbyerne pludseligt bliver til Forstad, og Fredensborg lukker sig om mig. Jeg maa ned til Søen igen — ad den lange, dunkle og stemningsfulde Allé, der løber langs Slotsparken, gaar det rask nedad mod Færgestedet, og Sørup med de mange smaa Nybyggerhuse, maaske ikke saa smuk, men et ærligt Vidnesbyrd om den dragende Magt, Søen øver paa dem, der søger sig et Hjem.

Se, der er allerede Hovedvej Nr. 6, Egelunds pæne, røde Mure, Jernbaneoverskæringen — og mens Skyggerne bliver lange, traver jeg ind i Hillerød, lykkelige Hillerød, der har al denne Rigdom lige udenfor sine Porte.

Ved Esrum Søs Bredder —
hvor hvert Skridt byder Vandringsmanden nye Skønhedsindtryk.

»JULESTUE« I BLISTRUP FOR 200 AAR SIDEN

Af QUERCUS

Bønderne i Blistrup var i ældre Tid nogle »haarde Negle« — Præster og Degne undertiden ogsaa. Det viser gamle Dokumenter.

Digteren Chr. Winthers Tipoldefader, Magister *Frantz Kyhn*, som døde i 1721, var Præst i Blistrup, og der stod evig og altid Blæst om ham. Det sørgede han selv for — ogsaa efter at han var død.

Det var Skik og Brug, at Præsterne blev begravet inde i Kirken under Gulvet, men der vilde Kyhn ikke ligge. Han vilde begraves under Trappestenen lige uden for Vaabenhusdøren, og han fik sin Vilje. Skulde man derfor ved en Reparation af Kirken finde et Skelet i Jorden foran Kirkens Dør, saa ved man, hvem det er: Pastor Kyhn, den stridbare Præst i Blistrup!

Men Degnen og Bønderne var altsaa ogsaa godt med, naar det gjaldt om at lave Ufred i Sognet.

I 1753 hed Præsten Albert Holgersen Snedsted, og paa samme Tid var Søren Jensen Bondorph Degn i Blistrup. Han boede i Bakkebjerg. 1. Juledag 1753, altsaa i Aar for 200 Aar siden, kom det til aaben Krig, oven i Købet inde i Kirken, mellem Bønderne og »Kleresiet«.

Sognets Fæhyrde havde ikke kunnet faa sit Tilgodehavende hos Bønderne, og da han klagede sin Nød for Præst og Degn, fandt de to studerede Herrer paa at lave et Nummer, som nok skulde faa Bønderne til at neje sig — troede de!

Præsten og Degnen havde under Julegudstjenesten faaet bragt Fæhyrden til Sæde ved Siden af Alteret og Degnestolen — paa saadan en Maade, at Bønderne saa at sige vilde blive tvunget til at betænke ham, naar Offergangen begyndte. I hvert Fald kunde de ikke blive fri for at mindes Mellemværendet med ham, naar de ofrede til Præst og Degn.

Paa den Maade blev Striden dog ikke bilagt — tværtimod blussede den nu rigtigt op. Da Bønderne opdagede Fæhyrdens

»Ophøjelse«, begyndte de højlydt at skælde ud. Gudstjenesten blev afbrudt, og Præsten søgte forgæves at skaffe Ro.

En Optælling viste, at der var 66 Mandfolk i Kirken, og de værste af Urostifterne kom siden til at betale dyrt for deres Spektakler.

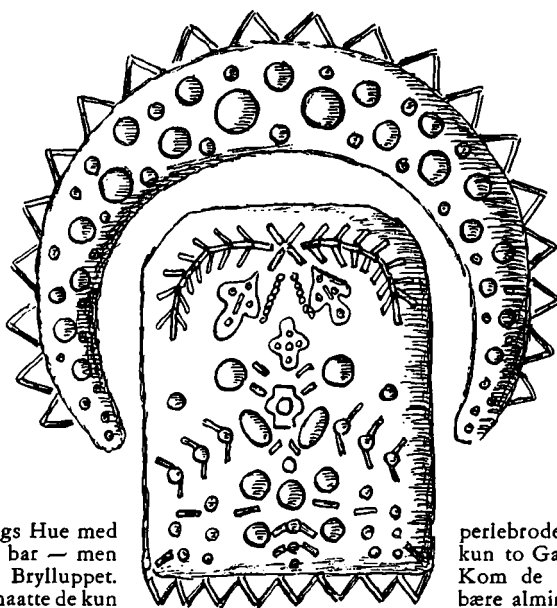
Men foreløbig hoverede de. Bønderne havde faaet det sidste Ord, og det gav dem Blod for Tandene! Om Aftenen arrangerede de »Julestue« i en af Sognets Gaarde!

Tre af de ivrigste blandt Raaberne i Kirken stod i Spidsen for »Julestue«-Arrangementet. Der var Dans og Lystighed over alle Bredder. Især vakte et »Narre-Bryllup« — med Brudefolk, Præst og Degn — som blev sat i Scene, vild Jubel blandt »Julestuen«s mange Gæster.

Efterspillet lod ikke vente paa sig. De tre Hovedmænd blev arresteret og kørt til »Kulhytten« i Esrum, hvor de sad i nogle Dage paa Vand og Brød. Og, hvad værre var: de maatte ride Træhesten hver Dag mellem »Maaltiderne«.

To forvovne Bønder, som havde ageret Præst og Degn ved »det gudsbespottelige Bryllup«, fik samme Straf, og det unge Par, der havde ladet sig »vie«, blev idømt Bøder. »Bruden« slap med at betale 8 Skilling, hvorimod »Brudgommen« maatte op med 1 Mark. Bonden, der havde tilladt, at »Julestuen« blev holdt i hans Gaard, bødede ogsaa for sin Uforsigtighed, og samtlige Deltagere i Sammenkomsten idømtes Mulkter. Ingen slap fri.

Fæhyrden hører man derimod ikke mere om. Maaske har han til syvende og sidst trukket det korteste Straa og er blevet snydt for sin Løn. For det kan vel ikke tænkes, at hans Navn figurerer mellem de andre Navne paa Mulktilisterne? I saa Fald har han ladet sig lokke af de glade Toner fra »Julestuen«, har svigtet sine Hjælpere, Præsten og Degnen, er gaaet paa Forlig med Fjenden — og har moret sig sammen med Bønderne i Gildesgaarden!

»Flettetøj« var en Slags Hue med som unge Kvinder bar — men Konfirmationen og Brylluppet. Brylluppet, maatte de kun

perlebroderede Valke i Nakken, kun to Gange i deres Liv: ved Kom de »galt af Sted« inden bære almindelig Hue. —

Noget ANDET om Hillerød

Af HENNING JENSEN

Ikke et ondt Ord om Frederiksborg Slot, — men der er et Hillerød udenfor Renaissanceslottet. Redaktionssekretær *Henning Jensen* fortæller om Bestræbelser for at aabne Turisternes Øjne for dette »skjulte« Hillerød... »en H. C. Andersen-Idyl«, en By med interessant Arkitektur, der markerer Udviklingsstadier fra Landsby til Købstad.

Det er faktisk noget ret Nyt, at Hillerød er andet og mere end det navnkundige Frederiksborg! Man kan uden Overdrivelse sige, at Byen paa sin Vis har sovet Tornerosesøvn ved Slottets Fod i mange — alt for mange! — Aar; men et og andet tyder paa, at den nu er ved at vaagne op af Dvalen og er ivrig efter at fortælle baade danske og udenlandske Nordsjællands-Turister, at man ogsaa har andet at »byde paa«.

Et Slot og et Museum, der trækker Besøgende til i Milliontal, er det i og for sig ikke særlig angribelig, at man benytter som Sovepude — men det er, somom Efterkrigsaaarene kræver noget andet af en By turistmæssigt set end blot de museale Attraktioner, man hidtil har kunnet leve højt paa.

Det er Hillerød ikke ene om at have forstaaet her i Nordsjælland. Man kan maaske netop sige, at Hillerødanerne er begyndt at se sig om efter »supplerende Attraktioner«, fordi andre Byer — eksempelvis Frederikssund og Frederiksværk — er gaaet saa aktivt ind i Arbejdet for at fremme deres Turistliv.

Det er i Dag et Spørgsmaal om at *fastholde* Turiststrømmen — ikke blot se Udlændingene komme i Bil, køre en Tur rundt om Springvandet i den ydre Slotsgaard og fare videre ud i Landet i tryk Forvisning om, at de nu har gjort Hillerød!

Og man kan derfor ogsaa se Turistforeningen i Hillerød slaa til Lyd — f. Eks. gennem en Kampagne i den sydsvenske Presse — for Byen som en charmerende H. C. Andersen-Idyl og en driftig og interessant Handelsstad.

Synd er det, at Turisterne ikke i langt højere Grad end Tilfældet er nu, søger til Nordsjællandsk Folkemuseum, hvor de kan hente et enestaaende Indblik i gamle Dages Folkeliv i hele Nordsjælland. Derimod er Statens Forsøgsgaard og Forsøgsmejeriet blevet oplagte Turistattraktioner i de senere Aar. Hertil søger

i tusindvis af danske og udenlandske Gæster for at studere det høje Stade, dansk Land- og Mejeribrug staar paa.

Men Hillerød vil ogsaa gerne have sit Navn slaet fast som en By, hvor man med Udbytte kan fordybe sig i Tidsperioder i dansk Arkitektur og Udviklingen fra Landsby til Købstad. Ganske vist kan man ikke prale af at have Danmarks ældste Stenhus, som Helsingør og Randers jo strides om, eller Landets mindste Stenhus, som Køge vist har »Patentet« paa; men alligevel er der Bygninger — foruden Slottet — som man med Glæde og Stolthed vil vise Turisterne.

*

Det er i Dag et saare almindeligt Syn i Sommersæsonen, at en stor Turistbus kommer farende fra Slottet, ud ad Frederiksværksgade, hvor man bremser, saa det hviner, ved Nyhuse Skole. Her myldrer 39 tyggegummikværende Amerikanere ud og faar forevist »Damen i Vinduet« og Storkefamilien paa Skolens Tag.

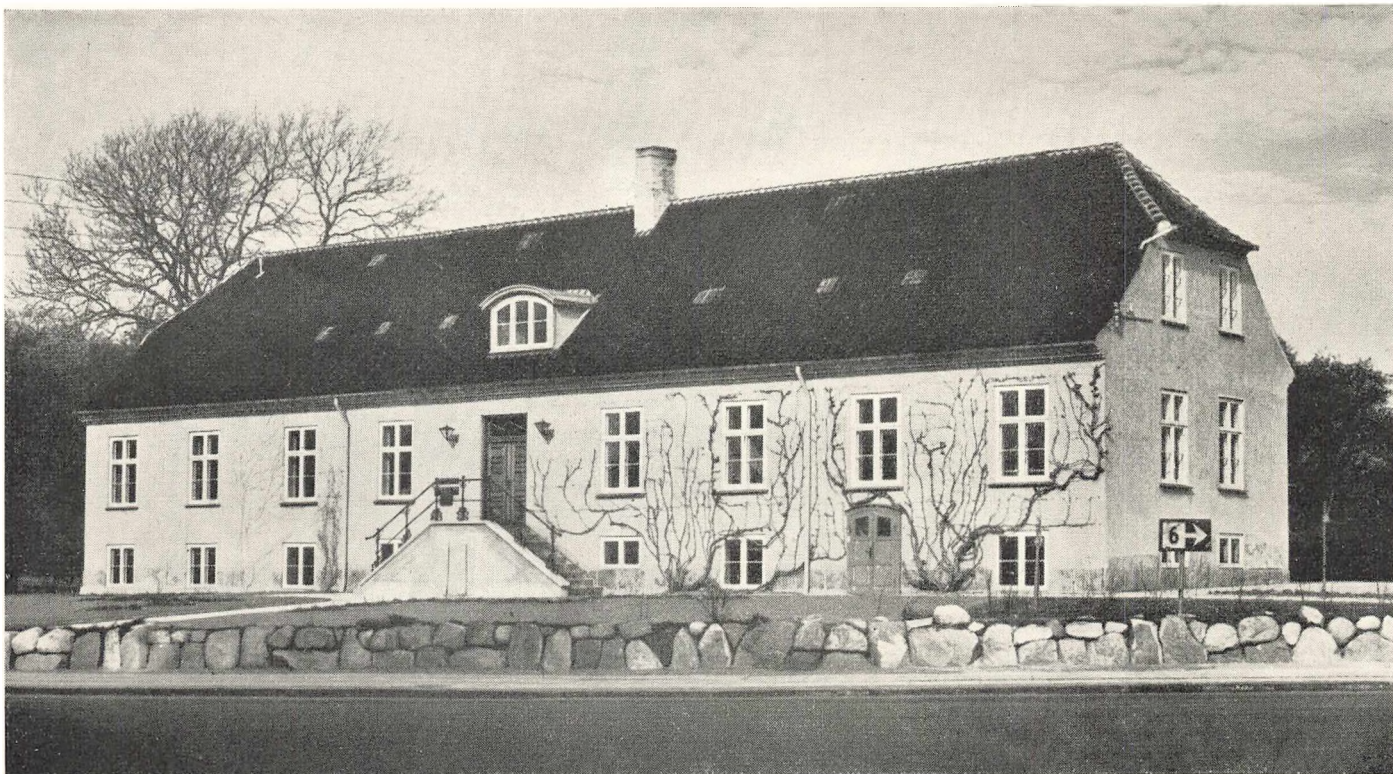
Men det, Amerikanerne *ikke* faar at vide, er, at Skolens Hovedbygning er opført af Materialer fra det lille Lystslot »Sparepenge«, og Bygmesteren var J. C. Krieger, der opførte den ganske tilsvarende Slotsgartnerbolig ved Batzkes Bakke.

Paa Vejen frem og tilbage er Turisterne kommet forbi »Annaborg«, der nu rummer Amtsvejvæsenets og Amtsrevisionens Lokaler samt Frederiksborg Amtsraads Mødesal, men som byggedes engang i 1780'erne og oprindeligt var Bolig for Amtsforvalteren.

De har ogsaa passeret et dybt, barokpræget, gult Hus paa Frederiksværksgade med en svær Trekantgavl over Hoveddøren. Det er fra Begyndelsen af det 18. Aarhundrede, og selvom Pudsningsen maaske i Dag er lidt forfalden, kan det dog ikke skjules, at det endnu er et af de smukkeste Huse i Hillerød og Slotsognet.

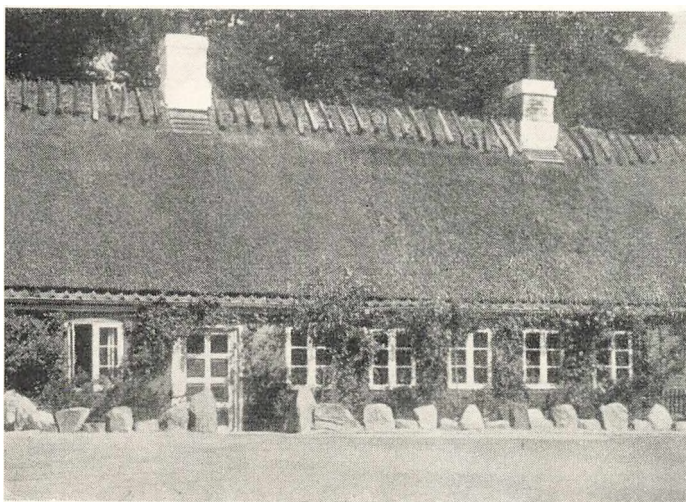
*

Men det morsomste ved det hele er, at de i Stilhed har passeret det, der blev Spiren til hele Bysamfundet omkring Slottet. Her ligger nemlig »Hjulman-

»Annaborg« er opkaldt efter Amtsforvalter Brammers Hustru. Den kønne Bygning, opført i 1780'erne, bruges nu af Amtsvejvæsenet og Amtsrevisionen, og her har desuden Amtsraadet sin Mødesal.

dens Hus« — ved Indkørslen til Indelukket, og i Nærheden af dette — om det da ikke er det — maa man søge hint »Nye Huus«, der har givet hele Kvarteret Navnet Nyhuse. Man ved, at »Nye Huus« opførtes paa en af de Grunde, som Kongen formidlede overdraget fra Landsbyen Ølskøb til Landsbyen ved Frederiksborg Slot, og det blev Begyndelsen til en Udvikling, som beseglede Ølskøbs Skæbne. Den blev imidlertid opslugt af Hillerød og Nyhuse, som Kongen begunstigede, og Chr. IV nedlagde den simpelthen i 1620'erne og flyttede de resterende Ølskøb'ere til det

Midterpartiet af Hovedlængen til »Hjulmandens Hus«, smukt fritlagt og kantet med Kampesten.

nuværende Bakkegade i Hillerød, hvor han skænkede dem Jord.

Alt dette er blot faa Eksempler paa, hvordan Ejendomme i Hillerød kan lede paa Spor af Historie, som ikke mindst udenlandske Turister vil lytte til med Interesse. Det er nemlig saadan, at en nok saa forjaget amerikansk Turist staar stille og henfalder i Beundring, naar man kan vise ham noget rigtig gammelt — for det har de jo ikke meget af i »det nye Land«! Det fortælles saaledes, at Sognepræsten ved Sct. Mariæ Kirke i Helsingør altid imponerer de amerikanske Turister meget ved at fortælle dem, at Kirkens ældste Dele stammer fra den Tid, da Amerika blev opdaget!

Det skal dog retfærdigvis nævnes, at Hillerød ikke har mange Huse, der vækker historiske Minder fra flere Aarhundreder tilbage. Dertil har Byen i for høj Grad døjet under Storbrande — bl. a. i 1692 og 1834. Alligevel ser man mange Modelhuse med den karakteristiske Trekantgavl over Hovedindgangen — det blev ligefrem en uudryddelig Hillerød-Tradition, som først Nutidens Byggeskik har faaet Bugt med.

*

Stort set gik man først efter Branden i 1834 over til at bygge i to Etager i Hillerød; men eet Hus fremhæver sig dog paa dette Punkt. Det er »Den lowzonske Gaard«, der ligger fornemt tilbagetrukket paa Hjørnet af Slotsgade og Møllestræde. Det er Byens

»Hjulmandens Hus« ved Indgangen til Indelukket, Spiren til Bysamfundet omkring Frederiksborg Slot. Billedet her er taget omkring Aar 1900 ved en Fest i Hjulmandshuset, af Fotograf H. Rathsach. Det lange, lave Hus flankeres af Hjulmandens Skorsten og Porttaarnet paa Frederiksborg.

Og Bagsiden af »Hjulmandens Hus« — set fra Indelukket — et herligt Sammensurium af høje, lave, hele og halve Huse, seende og blinde Vinduer, vinde og skæve Skorstene, Master, Spir og Træer.

første Hus i to Stokværk, og det er opført samtidig med Slottet — sandsynligvis som Slotsforvalter-Bolig. Det er naturligvis fredet og i de senere Aar istandsat, saa det stadig kan leve op til sit Ry som Hillerøds smukkeste Hus.

Efter Tiden som Slotsforvalter-Bolig blev Huset benyttet til Salpeterværk, og endnu senere blev det Amtsforvalterbolig. Den første Amtsforvalter, der rykkede ind, var netop Lowzon, og den Omstændighed, at han i Folkemunde gav Navn til Bygningen, har bevirket, at Huset hidtil aldrig har været korrekt historisk omtalt, idet man har stadfæstet dets Opførelse ca. 200 Aar for sent!

Det er barokagtigt i sin Stil, men en senere Tilføjelse har skabt Indgangsportalen i Empire. Dette smukke Arbejde er som den særprægede Hoveddør og -trappe udført efter Tegninger af Professor Ludwig Ruff i Nürnberg, og Kobberlygterne og de haandsmedede Lygtearme ved dens Sider skal være fremstillet af den berømte Caspar Fincke, der ogsaa er Mester for Gitret i Slottets Ringriderport.

Ejendommens nuværende Ejer, Købmand Viggo Andersen, bevarer iøvrigt i sine Stuer Kunstværker fra

Hillerøds første Hus i dobbelt Stokværk, den »Lowzonske Gaard«, opført samtidig med Slottet, sandsynligvis som Slotsforvalterbolig, — maaske et Emne engang som Bymuseum, en Pendant til Nordsjællandsk Folkemuseum paa Jægerbakken. Billedet her er fra omkring Aar 1910.

gammel Tid, og skulde Hillerød ad Aare komme i Bekneb for et tredje Museum — et Bymuseum — var det ikke den daarligste Idé at indrette det i denne gamle, fornemme Købmandsgaard.

Med gamle Klokker Olsen paa Farum Kirkegaard

Af BENE LARSEN

Redaktør Bene Larsen, der bor paa Farumgaard, har været paa Farum Kirkegaard med gamle Klokker Olsen. De gaar derop med hver sine Forudsætninger, men begge ser mere end de fleste bag Gravskrifterne. Og hvis man synes, at det lyder tungsindigt, er der kun eet Raad: Slaa Følge med den gamle Graver og den fine Fortæller...

I 33 Aar var Peder Olsen Klokker ved Farum Kirke og Graver ved Kirkegaarden. I 38 Aar var hans Far Jens Olsen Klokker og Graver før ham. Og da Peder Olsen i 1942 trak sig tilbage — da var han 76 — blev hans Søn Klokker og Graver efter ham og rykkede ind i Klokkerens gulkalkede, straatækte Hus neden for Kirken.

Selv flyttede Peder Olsen blot et Hus længere ned paa Vejen, og trods sine 87 Aar er han en rask Mand, der gaar sine to daglige Ture. Om Eftermiddagen ikke saa

langt, men om Formiddagen gerne en Milsvej eller mere i den Egn, han har kendt fra Barn.

Fra Barn er Peder Olsen ogsaa kommet paa Kirkegaarden med sin Far, og der er saa godt som ikke en Grav, han ikke ved Besked med. Han er et Stykke Lokalhistorie i sig selv. Menneskene har han kendt. Han ved, hvor de boede. Han gravede deres Grav, da den Tid kom. 2 Alen bred, 3 Alen dyb, 4 Alen, hvis der skulde staa to oven paa hinanden. Taksten var i gamle Dage 4 Kr. for Pladsen,

Stien langs Søen i Farumbaards Park med Udsigt over mod Skoven, der hedder Ryget.

og dengang kunde udensogns blive begravet paa denne Kirkegaard, vel en af Sjællands smukkeste med Skraaningen ned mod Farum Sø.

Som Barn har jeg tit staaet og set fra Familiegravstederne ud over Søen mod Farumbaard. Livet kom til at forme

sig saadan, at nu ser jeg hver Dag fra Farumbaard op mod Kirkegaarden, men selv om jeg kender den vel, lønner det sig en Dag at slaa Følge med Peder Olsen, naar han gaar Tur mellem Gravene. Vi gaar ikke op ad Hovedindgangen. Vi kender begge den smalle, snoede Sti, som er tilgroet og daarlig, og som heldigvis ingen har fundet paa at forbedre endnu.

*

Peder Olsen letter paa den rustne Klinke. Vi drejer til venstre, gaar ikke mange Skridt, saa staa vi ved et Gravsted med højt Gitter. Det er Gardes. Her hviler den gamle Kommandør under en høj Sten med et Bronzerelief af en Tremaster for fulde Sejl. Ombord paa den styrer han med sin Hustru, »den fromme Doris Garde«, som der staa skrevet, og sine tre ugifte Døtre, *Minna*, *Julie Marie* og *Agnes*, lukt mod Evigheden. Gardes var kendte Folk i Farum. De ejede Huset ved Kirkebakkens Fod med de store, lave Stuer. Frøknene Garde, nydelige Damer med Kappe paa, levede standsmæssigt, men beskedent paa Legater og en lille Smule Penge. Een efter een gik de ombord i Tremasteren. Det er længe siden, men endnu staa de tre Sten, ens over alle Søstre.

Det er rigtigt Julevejr i den gamle Landsbygade i Farum uden for Kirken. Børnene er ude at lege i Sneen. I det lange, lave Hus boede Digteren Kaalund om Sommeren, og Vejen er opkaldt efter ham. Huset med Kvisten tilhørte Kommandør Garde. Mellem disse to Huse gaar den gamle, tilgroede Sti op til Kirkegaarden.

— Ham der er Dyrlæggen, siger Peder Olsen. Hans Far var Militær, noget ved Husarerne, tror jeg. Marke blev gift med en Datter fra det gule Hus ved Sejlgaarden. Der boede de. Jov, Marke han var her i mange Aar.

Vi gaar ad en Sti mellem Gravene. Her er en Grav sløjfet, men endnu staar Stenen over »Hendrick Kampmann, f. 1751, d. 1828, i 49 Aar Sognepræst for Farum og Kirkeværløse«. *Kampmann* stod *Storm*, *Rahbek* og *Suhm* nær. I Farum besøgte *Molbech* ham, og her skrev han sine *Salmer*, sin *Virgil-Oversættelse* og *Taler* over velkende Mænd.

Tæt ved ligger Præsten *Rasmus Aagaard* med den morsomme Titel »Consistorialraad« og hans »Consistorialraadinde« samt deres Søn *Fr. Aagaard*, Præst for Græse og Sigerslev, død 1875. Peder Olsen husker hans Begravelse, fordi Ligvognen blev trukket af Heste, dækket med sorte Tæpper, og naar de kom hjem, skulde de skydes.

— Som Dreng fandt man, at det var noget saa stort, siger Peder Olsen.

Ind i en stor Natursten er med grove Bogstaver hugget: »Lægen Christian Rasmussen, f. i Jakobshavn, Nordgrønland 19. Januar 1883, d. i Farum 15. Marts 1914«.

— Jeg havde ham alle de Aar, min Kone laa syg, siger Peder Olsen. En lille mørk Mand. Nej, Broderen har jeg aldrig set.

Broderen var *Knud Rasmussen*.

*

Tæt ved ligger en anden af Farums Læger, Overlæge *C. F. Eschricht*, men den sidste, der døde, *Erik Castberg* har sit Gravsted nede ved Muren mod Søen. Det vil vare længe, før Mindet om denne Doktor, der endnu red i Praksis, dør ud paa Egnen. Han var Farum en god Mand, en af dem, der med Temperament værgede dets Naturskønhed mod Ødelæggelsens Vederstyggelighed. Saa højt elskede han denne Perle af Idyl, at da han forstod, at han skulde dø, kastede han sig for sidste Gang paa sin Hest og red ud over Markerne, gennem Skovene. Det var hans Farvel til Livet, som sluttede brat efter.

Peder Olsen peger med Stokken paa en høj, sort Sten.

— Ham har jeg tjent hos. Sognefoged *Peter Mathiasen*. Jeg kom, da jeg var 11 Aar, og dengang fik man 20 Kr. om Aaret og Kosten, og det var ikke mere Arbejde end som fra 4 Morgen til 10 Aften. Søndag kendte man aldrig. Der var ikke noget, der hed, at en Dreng skulde have fri, det ku' dan'te gaa.

Farum havde store Gaarde dengang. Sognefogedens var paa 100 Tdr. Land. *Jens Hansen* sad paa Lindegaarden, en anden af de store, som til sidst gik ud af Familien, fordi »Svigersønnen havde saa'n Humørsyge, at han hængte sig«. En tredie stor Familiegravelse er snart hjemfalden. »Christen Andresen« læses utydeligt paa Gitterlaagen. Den er købt 1856 paa 100 Aar, og ingen fornyer den 1956. Tavlerne er grønne, Gitret skaller.

Gamle Klokker Olsen aabner Kirkegaardslaagen.

Byens to kendte Købmænd ligger her, Købmand *Digmann*, som var Jyde og tjente nok til at bygge sin egen Handel, der den Dag i Dag florerer — og Købmand *Carl Jensen*, hvis Butik begyndte som en Mors Traadhandel, og som gik i Arv til Søn og Sønnesøn.

*

Måske er den Mand paa Farum Kirkegaard, de fleste har hørt om, *Poul Edvard Rasmussen*, Auditøren og Komponisten. Han var født i Farum, og Edv. Storm, der kom hos *Kampmann*, tog ham til sig som Plejesøn. Det gik ham tilsyneladende godt, han blev Auditor og Assessor i Politiretten, men i Virkeligheden gik det skidt. Han tog sin Afsked, bosatte sig i Farum og tog til sidst Livet af sig. Efter ham findes paa det kgl. Bibliotek 17 tætskrevne Dagbøger, delvis i Stenogram. Stenografi interesserede ham saa meget, at han udarbejdede sit eget System og udgav en Bog om det. Han meddelte Bidrag til en Udgave af *Middelalder-Viser*, men berømt blev han paa Melodien til »Danmark, dejligst Vang og Vænge«, som først *Berggreen* 1840 afslørede som hans. Paa Frederiksborg hænger *Poul Edv. Rasmussens Maleri*, og i Farum er en Vej opkaldt efter ham.

Peder Olsen gaar stille forbi en Sten, hvorpaa staar: »Jens Olsen, Klokker ved Farum Kirke i 38 Aar« og »Karen Kerstine Olsen«. Skraas overfor har han sit eget Familiegravsted, hvor han har gravet en Grav baade til sin Kone og en Datter, der kun blev 21 Aar. Det taler man ikke om.

*

Vi bliver staaende ved Stenen over Generalmajor *Johan Henrik Fensmark* og *Thalia Louise Dorothea Fensmark*, f. *Holck*, der engang sad paa Farumgaard. En Datter, *Louise*, blev gift med Filosoffen, Professor *Heegaard*, Høffdings Ven, og hendes Søn *Poul Heegaard*, Matematikeren, der blev Professor i Oslo, husker Peder Olsen godt. Han kom stadig til Farum for at se til Moderens Grav. En Søn af Fensmark giftede sig med en Datter af Præsten *Mau* i Farum. Paa hendes Sten staar »død Paaskemorgen 1909«.

Nær *Mau* ligger andre Præster, *Smith*, som var 55 Aar ved Vor Frue i København og endte sine Dage i Farum, *P. M. Larsen*, der begyndte sine Præstedage i Farum og endte ved Marmorkirken. Hans Hustru var, som det fremgaar af Marmortavlen, født *Bonnevie Hoff*, og dermed er Forbindelsen knyttet til en af de store Familier, som ligger paa Kirkegaarden: *Bonnevierne*, der har et helt Hjørne ved den sydlige Kirkegaardsmur. Mændene i Familien hedder *Honoratus* og *Emmanuel*, Kvinderne *Axeline*, *Georgia* og *Regine*, som man brugte dengang.

*

Men *Regine*-Navnet stammer nok fra den anden store Slægt, som *Bonnevierne* var indgiftet i, *Svanenskjolderne* med det meget store Gravsted nær ved Kirken. Hofjægermester *Peter de Svanenskjold* var Ejer af Fa-

Klokkerens gamle Hus, der er kendt i hele Byen for sin dejlige Blomsterhave.

Klokker Olsen peger paa Stenen over en Mand, han har kendt. I Baggrunden Farum Kirke.

rumgaard og hans Hustru var *Regine Dorothea*, f. *Qvistgaard*. Deres Tavler kan akkurat læses, men ulæselig er den imellem, som sikkert rummer Navnene paa deres to ugifte Døtre, i Familien altid kaldet Tante *Mitte* og Tante *Trine*. De andre *Svanenskjolder* er Byfogden *Morten*, gift med »Tante Hanne«, der endnu gaar Frasagn om i Farum, ligesom Datteren *Ella*, der boede i Familiestiftelsen paa Hovedgaden og helst kun færdedes ude om Natten. Kammerjunker *Edvard Svanenskjold* var Skovrider i Maarum, Forst- samt Jagtjunker og Ridder af Vasaordenen, men tillige rummer Gravstedet mange andre af Slægten, der engang førte Hus paa Farumgaard, og hvor Hofjægermesterens smukke *Jonna* blev gift med Præstens Kapellan *Bonnevie*.

Ulla Svanenskjold ægtede Farums kendte og myndige Lærer *Horst* og havde i mange Aar et dejligt Hjem paa den gamle Rytterskole, en af Landets faa, som er bevaret i Farum. *Horst* fulgte efter *Steinckes* Far. De to besøgte tit hinanden.

Helt for sig selv ligger et langt Gravsted med et Granitkors, hvorpaa staar: »Her hviler St. Ursula Søstrene biende paa Opstandelsen«. Det tilhører den katolske Orden, som 1932 købte Farumgaard, og derfor kan man til Tider se en Nonne i sin sorte Dragt plante Blomster paa Gravstedet, hvor allerede to fra et fremmed Land hviler.

Peder Olsen har endt sin Tur. Tiderne er anderledes. End da han blev ansat med en aarlig Løn af 120 Kr., maatte op før 6 for at ringe, og mens Dagen aldrig sluttede i Farum, før han havde ringet Kl. 8. Skulde der være Første-Tjeneste, maatte han op ved Midnat om Vinteren og fyre i Kirken.

— Bange? siger Peder Olsen. Hvad skulde jeg være bange for? Jeg har aldrig set noget hverken i Kirken eller paa Kirkegaarden. Sommetider var der nok noget hvidt, men naar jeg saa nærmere til, var det enten en Sten eller Maanen. Nejnej, jeg gik lissaa rolig og la' i Kakkellovnen —

FREDENSBORG og Firenze

Af BORELLA-HANSEN

Forfatteren, Snedkermester Borella-Hansen, Hillerød, fortæller i 100-Aaret for Figurmaleren og Radereren Hans Nikolaj Hansens Fødsel (f. 1853, d. 1923) et personligt Minde om Kunstneren.

Blandt Fredensborgs mange markante Skikkelser for omkring et halvt Hundrede Aar siden var vel nok Olaf Poulsen den, der tiltrak sig den største Opmærksomhed, naar han med Æbleskivekinderne og den brede, sorte Hat viste sig paa Gaden paa Vej til Stationen eller op til Villa »Paradise«, hvor hans gode Ven, Grosserer Zachariae, residerede. Den martialsk udseende Grosserer var heller ikke af den Type, som man gik forbi uden at lægge Mærke til ham, og de Fester han gav, gik der Ry af! Saa var der de mere tilbagetrukne, men ikke mindre fornemme Herskaber, som Højesteretssagfører Shaw, der hver eneste Morgen kørte til Toget i aaben Landauer forspændt med to skinnende blanke, sorte Heste med sølvpletteret Seltøj. Det samme gjorde Grosserer Knutzen fra Villa »Zoar« i Skipperalléen, og han var endda hyllet i Bjørneskindspels, naar Vejret viste Tænder. Men blandt alle de mange særprægede Personligheder, som den lille By den Gang vrimlede med, var der een, der var i en Klasse for sig, og det var Maleren Hans Nikolaj Hansen. Den fine Skikkelse med det smukke, kloge Ansigt og det velplejede Fuldkæg kunde være sprunget lige ud af en Rubens' eller van Dycks Maleri, og ingen, der saa ham, kunde være i Tvivl om, at denne Mand var en Ener og en Kunstner.

Det hændte ofte, at der var Lys i hans store Ateliervindue i Huset paa Hjørnet af Helsingørsvejen og Stien ned til Banen, og saa kunde man udefra se hans Staffeli med de skiftende Billeder. Paa Bagvæggen saa man et Billede af en mægtig So med Vinløv om Panden, Side om Side med et stort Maleri af det Olsenske Spillemandsdynasti, der indenfor Familiens egen Kreds var i Stand til at mønstre et helt Orkester. Mangen en Vinteraften har jeg staaet derude paa Vejen og

stirret ind i denne Eventyrverden, der syntes mig befolket med en Slags højere Væsener.

Hans Nikolaj Hansen kom af og til paa Værkstedet for at faa indrammet sine Billeder med fine og særprægede Rammer, og det var med Ærefrygt, man lyttede til hans Udredninger over, hvorfor han nu havde valgt dette Motiv eller denne Farveholdning netop til dette Billede.

Da man i Pressen mindedes hans Hundredearsdag i Maj i Aar, dukkede saadan en Episode op i min Erindring. Jeg saa ham lyslevende for mig, som han

Hans Nikolaj Hansen: Firenze, 1897,
— Raderingen, der gav denne Artikels Forfatter noget at gruble over...

Tre Generationer:

Hans Nikolaj Hansen, der boede i Fredensborg, var en af Tidens dygtigste Malere, men først og fremmest en fremragende dygtig Tegner og Raderer.

Her er Prøver paa hans Egenskaber som Portrættør: tre Generationer, Faderen Carl Jørgen Hansen, et Selvportræt og en Tegning fra 1918 af Sønnen Bernt (Højesteretssagfører, Dr. jur. Bernt Højle).

kom med en Radering, der endnu ikke var helt tør i Trykket. Med to Fingre holdt han den forsigtigt i Vejret, alt imedens han forklarede Mester Betydningen af det mærkelige Billede. Det var 10 Aar siden, at han havde lavet Raderingen, men da han nu var

stødt paa Pladen, havde han taget et Aftryk, og i begejstrede Vendinger udtalte han sig om Bladet, som han kaldte for et af sine bedste, og om Baggrunden for det mærkelige Billedes Tilblivelse. — Med alle Sanser aabne forsøgte jeg at fatte lidt af deres Samtale

ind imellem Høvlens Hvinen og Savenes Skratten, men det var kun lidt, jeg fik fat paa. —

*

Da han var gaaet, laa Raderingen et Par Dage paa Mesters Tegnebord, og jeg listede mig til at se nøjere paa den. Den var trykt i en brunlig Tone og forestillede et Kvindehovede i streng Profil med en Glorie omkring, og over Panden bar hun en Murkrone som Diadem. Forneden sad to Løver, der holdt paa hver sit Skjold med den franske Lilje i. — Altsammen gaadefuldt og æggende! Men endnu mere gaadefuldt forekom mig det Vers, som Kunstneren havde flettet ind i Motivets Underkant, og som lød saadan:

*»Ud af din Liljes Bæger, som smykker din murede Krone
Hele dens Honnings Skat, Florents, gavmildt du gav —
Her har, udi Gestalt af en Ghirlandajos Matrone
Ædelbaaren og stolt, til Tak jeg tegnet dig af«.*

Dunkelt og mystisk forekom det mig altsammen, men dette Billede og dette Vers, som jeg saa mit Snit til at skrive af, spøgede i Hovedet paa mig i lange Tider.

Hvad var dog Meningen med alle disse gaadefulde Ord? Jeg anede jo ikke dengang, at Florenz havde den franske Lilje i sit Vaaben, eller at der i Renæssancen havde levet en Maler, der hed Ghirlandajo; og hvad var det for en Honnings Skat, han talte om. Alt dette maatte jeg se at hitte ud af!

En Aften, da Mester var i »Klubben«, fik jeg Lov til at laane den sidste nye Bog fra Læsekredsen; det var en af Børge Janssens, som hed »Madonnas Vilje«. Den var drivende sentimental, men lige noget for en 17-aarig Drømmer, og saa foregik den i Renæssancens Florenz. Jeg slugte den paa en eneste Nat, og den løste straks en hel Del Problemer for mig. Siden fulgte saa »Christine af Milano«, og alt hvad Børge Janssen ellers gav fra sig i disse Aar. Saa kom Turen til Bergsøes »Fra Piazza del Popolo« og meget andet af den Slags, og lidt efter gled det over »Benvenuto Cellinis Erindringer« og ind i Kunsthistorien. Gaade for Gaade løstes for mig, og til sidst forstod jeg fuldt ud, hvori »Florents' Honnings Skat« bestod, og jeg forstod den Begejstring for Byen ved Arnoen, som Maleren havde lagt for Dagen, da jeg første Gang hørte ham berømme »dette Kunstens Smykkeskrin«.

Med Kunstnerens Øjne har Hans Nikolaj Hansen suget til sig foran Michelangelos Gravmæler over Medici'erne, han har følt Storheden og sin egen Lidenhed foran Ghibertis Broncedøre i Baptisteriet, og i Uffiziernes Rigdom af udødelige Kunstværker.

»Hele dens Honnings Skat, Florents, gavmildt du gav«!

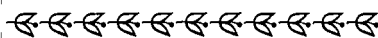
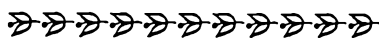
Da jeg selv kom paa Sporet og kom til at fatte saa smaat, hvilke Glæder der er at hente i Kunstens Eventyrverden, fik ogsaa jeg Lov til af og til at suge en livsalig Drik fra Liljens Bæger. Det Puf, der hjalp mig paa Gled, gav altsaa Hans Nikolaj Hansen mig uden selv at ane det, og det kæreste Billede, jeg ejer i mit Hjem, er netop hans fine Radering »Firenze«.

*

En Dag mange Aar efter, at jeg havde set dette Billede for første Gang, saa jeg Bladet ligge i en Marskandiserkælder mellem rustne Potter og gamle Støvler, men smukt og ubeskadiget.

Jeg skyndte mig ind og spurgte, hvad det kostede, og Marskandiseren, der var lige saa klog paa den Slags Ting, som jeg selv var, da jeg var 17 Aar, syntes vist selv, at det var noget løjerligt Tøjeri, og saa spurgte han forsigtigt, om jeg vilde give ham »en Daler« for Skilderiet? Jeg kunde tydeligt se paa ham, at han havde ventet, at jeg skulde prutte paa Prisen, og at han blev forbavset over, at jeg slog til med det samme, men jeg havde med Glæde givet det 10 eller 20 dobbelte for at eje denne min Ungdoms Inspirationskilde, som nu indtager Hæderspladsen i mit Hjem! Dagligt glæder jeg mig over at eje dette Billede. Da Hans Nikolaj Hansens 100 Aarsdag blev mindet, sendte jeg ham en venlig Tanke, og denne lille Minderrune skal være min Tak til Kunstneren for det Skub, han gav mig i min pure Ungdom; uden det vilde jeg maaske være blevet snydt for mange af mit Livs smukkeste og reneste Glæder.

Den sande Kunst har Ærinde mange Steder hen, og den er ikke for »Kunstkere« alene! I dette Tilfælde havde den altsaa Bud til en Snedkerdreng, der ikke begreb den, men som fik vakt den Kriblen i Kroppen efter at komme til at begribe, der er Grundlaget for al frugtbar Tilegnelse af det, som ikke kan »gribes med Næverne«!

Tegninger af Brostrøm

Skrædder-Jensine snakkede Daev yd aa Daev ing om, a' hun vaa bange for, a' hun sku' blie levendes begravet, men faldt dov te' sidst te' Ro, da Dovtrin sagde: »Ded sker int' med Folk, som jeg har behandlet!«

»Hvis a' man kan li' Mandfolked, man er givt med, saad'n rejdig li' alsa, saa spiller det en minder Rulle med Boskav aa Fade aa Kastraller, for saa ka' man bave Evlskiver i en Tepotte, hvis det ska' være!« sagde Jørren Ans Jørgine.

*

»Ja, en Kasse Øl drikker man jo hver Daev; men ded sker jo osse sommetider, a' man faar mange Bajer!« sagde Opvarter-Hendrik.

*

»Den rige Pa' Laevsen hade faat sin Skavank med den krumme Hals, forded han i mange Aær hade ligged med for højt Hovedgeere, for jeg ska' sige vos: han hade altid sin Tegnebov liggendes under Hovedpydden!« sagde Røjter-Peer.

Da Ane-Grete kom ing aa sagde, a' Dovtrin vaa der, vrisse Møllerin: »Nøv? Hvor jeg sidder midt i Fattigregnskaved? Sig te' ham, a' jeg er syg!«

»Tak ska' du fjik, og godt ska' du faa, naar du sæel vil skaffe dig'ed!« sagde Petter Utæt, naar man bod ham in Snaps.

»Sin fø'ste Kærlighed den glemmer man int' saa nemt — i alt Fald int', naar man som jeg er givt med ham!« sagde Postlins-Line.

»Jeg har paa Fornemmelsen, a' jeg ku' suge te' mig li'som it Klatpapier, der aldrig har væ't i Brøv — saa løst er jeg!« sagde Morten Møllesvend.

»Hvoffor er det hele Tidden mig, der ska' holde Kæft? Er mit Skvat kask' int' li'saa godt som jert, hva'?'« sagde Sidse Jens Hans'.

Da Ole Laevsen beklavede sig over, a' Dovtrin hade saevt, a' han int' ku' leve længe med den Sygdom, han hade raved sig te', svarie Hans Jørrer: »Probér vor Dovter, han har it gevaldig Tav paa aa trække alle Slaevs Sygdomme i Langdravl!«

*

Da Hyrebassen sagde te' Vaadbinderens Thorvald, a' han vaa' alt for grøn, men a' han ku' komme igen om hundred' Aær, svarie Thorvald: »Ska'ed være om Formedten eller om Ettermedten?«

*

Da vor gamle Sko'lærer, som vaa slem te' aa spille Kort — han tro'te, han ku' — og tit skyldte mange Kortenspilspenge te' Bønderne, stod i Degnestolen en Jul og modtog Offer, saa vaa der in a' Mannerne, ded vaa Søveren ydde fra Hulled, som ingen Penge ga' ham, men nøjedes med aa sige: »Kvit, Sko'lærer!«

*

Morten Jensen, vor gamle Høstmand, hade it Mundheld, der lød saad'n: »Naar man int' vil, naar man kae, saa ender ded med, a' man int' kae, naar man vill!«

★

Ll. Lyngby-Præsten, der bankede Støvet ud af Prædikestolen

Af TAGE BARFOD

Sønnesøn fortæller om Pastor P. M. Barfod, en nordsjællandsk Præst af usædvanlig selvstændig Karakter, — Præsten, der kunde raabe højt i Kirken af Ivrighed, som var respekteret for sin særprægede Personlighed, — og som forudsagde sin egen Dødsdag et halvt Aar forud

»Peter Marius Barfod var født i Lyngby ved Grenaa 1. Maj 1813. Student 1830. Theologisk Kandidat med laud 1836. Blev personel Kapellan hos sin Fader i Faxe 12. Maj 1838. Katheket i Næstved 31. Maj 1843. Sognepræst i Forslev 21. Marts 1850 og til L. Lyngby og Ølsted 14. Juli 1863. Ridder 3. Maj 1888. Død i L. Lyngby 2. September 1889. — Han var en nidkær og dygtig Præst, der vandt sine Menigheders Tillid og Kærlighed og levede helt for sin Præstegerning —«.

Saaledes lyder den knappe Beretning i Stamtavlen. Jeg skal her i »Jul i Nordsjælland« prøve efter Hukommelsen at uddybe det nærmere.

T. B.

Min Bedstefader, *Peter Marius Barfod*, var en Mand med sine Meningers Mod, og derfor kunde han undertiden optræde paa en drastisk Maade. Følgen blev, at en Del Udtalelser og Historier uforkyndt blev knyttet til hans Person. Det var nu ikke nødvendigt; der var Oplevelser nok omkring ham.

I hans Faders Hjem var der efterhaanden 14 Børn — deraf 5 Stedbørn med Navnet *la Cour*; kedsommeligt har der altsaa ikke været. Skønt Faderen var velbegavet og lærd, fandt Peter Marius dog en stor Glæde i at færdes ude hos Folkene i Præstegaarden og lærte saaledes deres Levevis og Tanker at kende, hvad der senere kom ham til Gode som Landsbypræst.

Engang i sin Studentertid blev han sendt et Ærinde til en fjern ubekendt Slægtning. Da han ringede paa, lukkede Datteren — *Elisa Katinka Petrea Ringsted* op —. Og stor blev hendes Forbavselse. Hun havde nemlig i Drømme set, hvorledes hendes tilkommende Ægtemand skulde se ud — og her stod han lyslevende. Hun blev virkelig hans gode, trofaste Hustru gennem 49 Aar. Da hun døde den 2. Februar 1889, udtalte min Bedstefader til et Menneske udenfor Familien: »Saa dør jeg den 2. September«. Han var nemlig et halvt Aarstid yngre end sin Kone, og de vilde saaledes den 2. September have levet lige længe paa Jorden. Der var nu ingen Udsigt til, at han skulde dø den nævnte Dag, tværtimod prædikede han særlig godt den sidste Søndag før 2. September. Da han nævnte Søndag kom hjem fra Kirken, følte han sig dog lidt træt og lagde sig for at hvile. Men han kom aldrig op mere. Lægen, der senere blev hentet, kunde

ikke konstatere, at han fejlede noget som helst. Saa sent som den anden September udtalte Lægen til min Fader, at dersom Pastor Barfod blot kunde komme bort fra den Tanke, at han skulde dø netop den Dag, var der intet i Vejen med ham. Ud paa Aftenen udtalte min Bedstefader selv: »Jeg troede egentlig, at Vor Herre vilde have haft mig i Dag, men nu kan jeg nok se, at det ikke er Mening«. Efter Samraad med sine Søkende begav min Fader sig til Fods paa Hjemvejen til Skævinge. Han var dog ikke naaet ret langt, før han blev kaldt tilbage af et ridende Bud. Da min Fader naaede frem, var min Bedstefader død. Han havde da været Præst i 51 Aar, deraf over 26 i L. Lyngby.

*

Der var stor Spænding i Faxe, da »Præstens Peter« første Gang skulde prædike; det forløb dog tilfredsstillende. Det lykkedes efterhaanden for ham at være selve Faderen til Hjælp i dennes Rationalisme, saa at han igen kom ind paa en mere enfoldig Troens Vej.

Som Kateket i Næstved skulde han tillige være Lærer i en Skole. Hans Forgænger i Skolen havde ikke kunnet holde Disciplin, og da Drengene prøvede paa at fremture med at beskyde Læreren med Ærtébøsser o. l., fik de en alvorlig Advarsel. Da dette imidlertid ikke hjalp, fik Drengene alle en Dragt Prygl, og det hjalp. En af Forældrene, en Slagter, reagerede i et Brev paa følgende Maade: »Hvis Deres Velærværdigheds indviede Fingre oftere klør efter at faa fat i min Søn, skal jeg med Guds Hjælp vise, at ogsaa jeg har Kræfter«. Der kom herefter til at bestaa et udmærket Forhold mellem Lærer og Elever. Det resulterede ved Præstens Bortrejse i en smuk Afskedsgave, hvad der ikke var saa almindeligt dengang som nu.

Bedstefader gik meget op i sin Gerning, raabte under Prædikenen højt og slog i Prædikestolen. Engang udtalte en Dame efter en Gudstjeneste: »I Dag bankede Pastor Barfod rigtig Støvet af Pulten paa Prædikestolen«. Jeg tror dog ogsaa, at det samtidig lykkedes ham at banke Støvet ud af mange Hjerter.

Ved Susaaen ligger Gunderslevholm og Skelby Kirker meget nær ved hinanden, paa hver sin Side af

Åen. Engang, da Bedstefader under Vakance prædikede i Gunderslevholm Kirke, havde Degnen glemt at fremlægge Tillysningsbogen. Det var han meget ked af efter Gudstjenesten; der skulde nemlig have været lyst til Ægteskab. Han foreslog Præsten at lyse i Skelby, hvor han skulde prædike om Eftermiddagen. Da dette blev afslaaet som ugørligt, udbrød Degnen i sin Kvide: »Naar De tillyser i Skelby, kan man sagtens høre det i Gunderslevholm«.

I Førslevtiden kom Bedstefader meget hos Gods ejer Neergaard paa Førslevgaard. Her kom mange af Tidens kendte Mænd indenfor Kunst og Litteratur, blandt andre H. C. Andersen. En Aften var min Fader kommet med op paa »Gaarden«, og H. C. Andersen havde faaet ham paa Skødet og fortalte ham Historier. Da Andersen spurgte min Fader, om han ikke kendte nogle af hans Æventyr, sagde han nej, og Andersen satte ham straks ærgerlig ned paa Gulvet og sagde: »Hvad har du da læst?« »Den grimme Ælling«, lød Svaret. »Jamen, det er jo et af mine Æventyr, kom saa her op igen«, udbrød Andersen beroliget.

Min Bedstefader fik i Førslev Forbindelse med Hindholm Højskole og inviterede ofte Lærere og Elever til Samvær i Præstegaarden. Selvom han ikke var Grundtvigianer, var der dog Glæde over Samværet paa begge Sider. Det var jo en Brydningstid med mange aandelige og politiske Problemer.

*

Kulsvierne var i de Tider noget berygtede, og det var med nogen Angst og Uro, at Bedstefader rejste til L. Lyngby. Min Fader fortæller om sit første Møde med Nordsjælland, at han i December 1863 skulde se sit Hjem i Ll. Lyngby. Nordbanen var endnu ikke aabnet, og han skulde fra København køre med en Gaardmand helt til Ll. Lyngby. Gaardmanden hav-

Pastor P. M. Barfod
og hans Hustru, Elisa Katinka Petrea Barfod, f. Ringsted.

de som sine Kolleger været inde at sælge sine Varer i Hovedstaden. Da de var kommet til Vogns, kom der flere Bønder kørende; de var ikke alle ædru, og det gik i nogen Grad ud over de smaa, lette Heste, der maatte løbe det, de kunde, og det var ikke Smaating. Dagen før var en usædvanlig stærk Storm gaaet over Egnen, og i St. Dyrehave ved Hillerød laa det ene Træ væltet over det andet. Da det netop sneede stærkt den Dag, fik min Fader et Indtryk af Egnen som et barsk og fremmedartet Land. Efter Juleferien fik han igen »Skibslejlighed« med en Bonde til København. Min Fader var dengang ca. 16 Aar, og da han tændte sin Pibe, syntes vel Kusken, at han var vel ung til at ryge. Han tog nemlig Piben fra ham med den Bemærkning: »Nu kan du spytte, saa skal jeg ryge«. Han fik dog sin Pibe igen, da de naaede København.

Skønt Familiens første Indtryk af Egnen og Befolkningen ikke var det mest rosenrøde, kom der dog snart det bedste Forhold i Stand mellem Præstegaarden og Menigheden. I de Tider, da Oplysningen og Adgangen til Kundskaber og Underholdning var mindre end nu, satte man Pris paa en selvstændig Præst, som man kunde se op til under alle Forhold, og det mærkede Beboerne i L. Lyngby, at de havde faaet. Følgende Træk viser dette: Engang var Bedstefader bedt til Begravelsesgilde, men da der efter Maaltidet var nogle af Gæsterne, der gav sig til at spille Kort, blev Præsten vred og tog hjem med den Bemærkning, at saafremt der skulle spilles Kort ved Begravelse, vilde han ikke være der. Næste Gang, han blev bedt til Begravelsesgilde, blev det udtrykkelig bemærket, at der ikke vilde blive spillet Kort.

De politiske Bølger gik efterhaanden meget højt mellem Højre og Venstre. Da Bedstefader en Dag havde Besøg af en Missionær, forfægtede de ved Frokosten meget ivrigt hver sit politiske Standpunkt. Til sidst blev de saa ivrige, at Missionæren skænkede Snaps i et Ølglas. »Der kan De selv se, hvad de Venstremænd er for Folk«, sagde Bedstefader. De maatte begge le og fortsatte saa Samtalen i et mere theologisk Spor. Da en Kreaturhandler en Dag var til Frokost, bemærkede denne efter den første Snaps: »Det er ellers den fjortende i Dag«. Straks fik han en Omgang for dette Fylder. »Jeg kan ikke gøre for, at det er den 14. Maj«, sagde Kreaturhandleren, og der kom straks Forsoning i Stand. I Kildemose Syd for Melløse boede en Familie, hvis Medlemmer var meget smaa. Engang ved en Eksamen i Melløse Skole var en af denne Families Dreng blev træt og sulten, og han begyndte midt under Eksaminationen i Smug at spise sin Mad. Da min Bedstefader saa dette, udbrød han: »Jeg kan godt forstaa, at I er saa smaa derude i Kildemose, naar I saadan skal stjæle jer til at spise«.

En Dag sendtes Kusken til en Haandværker i Nyhuse for at se paa et Postetræ. Da han havde udsat et,

som passede, sagde han, at man skulde høre nærmere fra Præsten. Da Bedstefader et Par Dage efter kom hen til Haandværkeren, der ikke kendte ham, for at se paa Postetræet, vilde denne ikke sælge ham det med den Motivering, at det var lovet væk til »den tov-

og hans Uforfærdethed skaffede ham i høj Grad Menighedens Kærlighed og Respekt, og mange er de Mennesker, der er blevet hjulpet i den gæstfri Præstegaard. En stod Støtte havde han i sin Hustru, der samlede en Kvindekreds hos sig; det var ikke almindeligt

Besøg i den gæstfrie Præstegaard hos Pastor P. M. Barfod i L. Lyngby.

I forreste Række tre Børn, Drengen til venstre menes at være et Feriebarn, Pigen er Henna Faber (senere gift med Tegneren Alfred Schmidt), Drengen i det lyse Tøj: Knud Faber.

De syv i anden Række, fra venstre: Nina Barfod (ugift Datter), Katrine Barfod (f. Andersen, gift med ældste Søn H. P. Barfod, Godsforvalter paa Jullinge, Lolland), Fru Katinka Barfod (f. Ringsted, gift med) Pastor P. M. Barfod, Ll. Lyngby, Frk. Ringsted (Tante Malle, Søster til Fru Katinka Barfod), Inger Sodemann (f. Barfod, g. m. Provst S., Klemensker), og staaende i samme Række yderst til højre: Gustav Barfod (yngste Søn. Senere Præst og Provst i Nabosognet Skævinge).

De fem i tredie Række, fra venstre Albert Schack (Ven af Gustav Barfod). Blev senere Præst ved Helligaandskirken i København, Broder til Gustav B.s Kone Edle), Laurentius Pedersen (Overretssagfører, gift med), Fru Laurie Pedersen (f. Barfod), Vita Rostrup (f. Barfod, g. m. Overretssagfører, Snedkermester Kaspar Rostrup), Frantz Sodemann (Provst, Klemensker, g. m. Inger S., f. Barfod, i anden Række).

Endelig de tre i øverste Række, fra venstre: Kaspar Rostrup (ORS., Snedkerm., g. m. Vita Barfod nedenfor), Duseberg (Overretssagfører, paa det Tidspunkt, da Billedet blev taget, forlovet med) Katinka Barfod (øverst til højre. Død ugift).

lige Præst i L. Lyngby«. »Saa lad ham da faa det«, sagde Bedstefader og gik. Næste Dag sendte han Kusken ind efter det.

*

Måske var Bedstefader ikke af de betydeligste Mænd, men hans Kærlighed til Præstegerningen

dengang. Jeg skal i Tilknytning til hende meddele en lille Hændelse. En fattig, ung Pige fra København var sendt ud i Præstegaarden for at samle Kræfter til en forestaaende Amputation af den venstre Arm. Da Bedstemoder fik set Armen, spurgte hun Lægen, om hun ikke maatte behandle den med Vandomslag. Det

gav Lægen Lov til med den Motivering, at det i alt Fald ikke kunde skade. Stor blev Glæden imidlertid baade hos Bedstemoder og Pigen, da hun efter endt Rekreation fik at vide, at Armen var rask, og saaledes ikke skulde sættes af.

En mærkelig Skik havde Bedsefader ved Konfirmationen, idet han nævnte nogle Ord til hver enkelt Konfirmand angaaende hans eget personlige Forhold. En af Egnens gode, kendte Mænd, der døde for ikke lang Tid siden, kunde hele Livet igennem huske de Ord, han havde faaet. Hensigten med disse Ord var, saa vidt jeg kan forstaa, at bibringe Konfirmanden Troen paa: »At han, som har hjulpet hidindtil, han hjælper nok herefter«. Om en Dreng, der efter Konfirmationen var kommet ud at tjene paa en Gaard fortælles, at han faldt i Staver under Arbejdet Søndag Morgen, da Kirkeklokken lød. Da Husbonden spurgte, hvad der var i Vejen, svarede han, at Præsten havde sagt, at naar Kirkeklokken lød første Gang, skulde man skynde sig at blive færdig med Morgengerningen, og naar den

ringede anden Gang, skulde man være parat til at gaa i Kirke. Da nu Klokken ringede anden Gang, foruro-ligede det Manden, og han gav Drengen Lov til at gaa i Kirke. Næste Søndag fik Madmoderen Lyst til at gaa med, og tilsidst maatte ogsaa Manden med. Præsten og Drengen havde i Forening gjort en Familie kirkesøgende. Bedsefader kendte alle Beboerne i sine Sogne og var næsten bedre inde i deres Slægtskabsforhold end de selv.

Jeg saa lidt som noget andet Menneske kan eller skal dømme om Bedsefaders Gerning som Præst. Mange Bønner er utvivlsomt sendt op fra Præstegaarden til Gud, og i sine Prædikener laa det ham stærkt paa Sinde at slaa Evangeliet fast for sine kære Sognebørn. Han var til Tider lidt tungsindig, fordi han syntes, at hans Gerning bar for lidt Frugt, men dette er vel noget, de mest nidkære Præster er fælles om.

Fra Præstegaarden førte en Laage ind til Kirkegaarden. Til højre her for stedtes de to elskelige Præstefolk til Hvile i 1889.

Willumsen i Frederikssund: Tempel eller Institution

Et Forslag til en Politik for Willumsens Hus i Frederikssund

Af FLEMMING MADSEN

Hvad skal Willumsen-Museet være? Tempel eller folkelig Institution? Nu skal Sagen afgøres, og det vigtigste er ikke, hvordan Huset skal være, men hvad man vil bruge det til. Situationen opfordrer til en fordomsfri Drøftelse af Planerne, og i denne Artikel stiller Kunstkritikeren Flemming Madsen et Forslag om et Program for Institutionen, der kan gøre den til et nyttigt Bidrag til Berigelse af vort Kulturliv og afværge Risikoen for, at Museet blot bliver et Tempel af tvivlsom Værdi.

Skal man tro Aarhus Stiftstidende — og der skal ikke her gøres Forsøg paa at fraraade Folk dette — hersker der i Aarhus nogen Forundring over, at København »ikke har kunnet — eller villet — imødekomme den store Kunstner, en af de største Skikkelser ikke blot i det sidste Aarhundredes danske Kunst, men i dansk Kunst overhovedet. Men Forundringen taber sig hurtigt i Glæden over, at en lille By som Frederikssund saa resolut paatager sig den krævende Opgave at skabe en værdig Ramme om disse ubestridelige kunstneriske Værdier og saaledes forhindre, at de efter Kunstnerens Død spredes for alle Vinde, hvilket uvægerligt vilde være sket, hvis ikke offentlige Midler kunde stilles til Raadighed til deres Bevarelse. Eftertiden vil prise dette Bystyres Beredvillighed og Forstaaelse . . .«

Nu vilde det ikke være rimeligt at regne med, at Frederikssund skulde gøre andet end at tage det venlige Klap paa Skulderen fra aarhusiansk Side til Efterretning. Men for alle Parters Skyld maa man nok have Lov til at ønske, at det aarhusianske Anslag til Debatten ikke følges op i samme Stil. Diskussionen om J. F. Willumsen og hans Museum kan med godt Udbytte foregaa paa næsten enhver tænkelig anden Vis end den, vi her ser foreslaaet, hvor Sagen aabenbart udnyttes som en Slags kommunepolitisk Prøve paa Intelligens og Forstaaelse af Kunstens Betydning.

*

Diskussionen om Museet? Men er den da ikke ophørt, vil man maaske spørge.

Hertil kan svares, at dersom Byen Frederikssund mener at have sat et Punktum for Diskussionen om et Willumsen-Museums Betimelighed, har man forregnet sig. Diskussionen vil gaa videre, ikke blot uantastet af, men stimuleret af Beslutningen om Planernes Realisation. Men denne Sikkerhed for, at der langt ud i Fremtiden vil være Røre om Sagen, er ikke det mindst værdifulde Aktiv, Byen Frederikssund har overtaget.

Man kan, som det vil være bekendt, have forskellige Meninger om, hvorvidt et Willumsen-Museum er en god

Paa Terrassen foran Villa le Lido i Cannes.
Willumsen ved Staffeliet i 1950.

Idé. Jeg melder mig frivilligt blandt Skeptikerne. Men i Anledning af den aarhusianske Misforstaaelse af Sagen kan det være rimeligt at erindre om, at Stillingen til Willumsens Kunst er en Side af Sagen, Planen om et Willumsen-Museum en anden Side. Der er naturligvis Folk, som er Modstandere af et Willumsen-Museum, fordi de ikke tillægger Willumsens Kunst større Betydning. Men der er ogsaa store Beundrere af hans Kunst blandt Museums-Modstanderne. Man kan nemlig i denne Sag have den vel begrundede Mening, at det er uheldigt for Willumsens Kunst at blive revet løs fra den intime Kontakt med anden dansk Kunst. Han staar sig godt ved at ses sammen med andres Værker, ja, man kan endog sige, at han træder langt stærkere og klarere frem ved at være placeret i Tidens større Sammenhæng. Endelig er det jo et Spørgsmaal, hvor megen Værdi der er i, at en Kunstners Værker samles paa eet Sted. I Tilfældet Willumsen falder det nær at nævne, at f. Eks. Gøteborg Kunstmuseum ejer to Billeder af Willumsen, som enhver Direktør for et Willumsen-Museum uundgaeligt vilde søge at erobre: »Fransk Vaskeri« og »Sol og Ungdom«. Men hvis det utænkelige Tilfælde skulde indtræffe, at man kunde faa Billederne vristet fra Gøteborg-Museet, hvad vilde der saa være opnaaet? Er det noget Fremskridt for Kunsten, for Willumsen, og for Danmark, om man ikke længere i Gøteborg kunde se de to nævnte Værker af Willumsen? Eksemplet nævnes blot her for at understrege, at det, der har været en af de alvorligste Indven-

dinge mod Museums-Planen, var Vanskeligheder fremkaldt af Willumsens Sukces. Baade Gøteborg, Oslo og Stockholm har sikret sig Hovedværker af ham, og det vilde være forkert at søge dem samlet i et Museum i Danmark, uanset om det ligger i Aarhus, København eller Frederikssund. Og hvordan forholder det sig med de danske Samlinger? Skal »Bjergbestigersken« væk fra Statens Museum for Kunst, og skal Billedet af Sophus Claussen, der læser sit Digt »Imperia« for Helge Rode og Willumsen, hentes fra Aarhus Museum, hvor det nu findes og udfylder en meget nyttig Funktion i Museets Samlinger? Man vilde sikkert opleve en alvorlig Protest i Aarhus, om noget saadant blev forsøgt, og det vilde være højst berettiget at protestere.

Man oplever altsaa en Række Problemer, som man lige saa godt kan tage Stilling til med det samme, ellers bliver det nemlig for sent. Det drejer sig om, hvilken Politik det kommende Museum i Frederikssund skal følge. Problemet er vanskeligt, men maa løses, og som i saa mange andre Tilfælde kan man muligvis netop i Kraft af de til Museumsplanen ubestrideligt knyttede Ulemper bane Vej for en fordomsfri Løsning af Konflikten og forvandle Ulemper til Fordele.

Med Ulemper tænkes her først og fremmest paa den generende Kendsgerning, at den Kunstsamling, der er Willumsens Gave, og som er Forudsætningen for Sagens Fremkomst, ikke uden videre kan godtages som et fulgyldigt Udtryk for denne Kunstners Virke. Selv med en nok saa omhyggelig Ophængning maatte Museet tage tydelige Forbehold. Samlingen kunde kun ved Suppleringer af Hovedværker, der just nævnt dels ikke kan,

»Efter Stormen«, et af Willumsens Hovedværker.
Tilhører Nationalgalleriet i Oslo. (Paris 1905.)

dels ikke bør fjernes fra deres nuværende Pladser i danske og udenlandske Museer, blive fuldgyldigt Udtryk for Willumsens Kunst.

*

De, der saa den store Udstilling af Willumsen-Gavens Værker i Den Frie Udstillings Bygning for nogle Aar siden, vil erindre, at den som Hovedværker havde den meget omtalte Tizian-Serie, »Tizian døende«, Billedet af Stenstatuen »Ikke se, ikke høre, ikke ville« og »Himmelgaaden«. For alle disse tre Billeders Vedkommende er det indlysende, at de repræsenterer Willum-

»Tordenvejret over Venedig«, et af Willumsen-Gavens værdifulde Værker. 1934.

sens svageste Side. Der har altid været en Drift i Willumsen mod det store, det vældige, det mystiske, en Trang til at omsætte Spekulationer i monumental Form. Men Willumsen er hverken Digter eller Filosof. Ogsaa i »Naturskræk« og »Efter Stormen« arbejder han med symbolske Virkemidler, men det er som Dele af en Billedkomposition, der hviler sikkert paa den konkrete Iagttagelses Grund. Naar man ser »Efter Stormen«, oplever man en gribende Skildring af Kontrasten mellem Menneskets Angst og den store, stærke, brutale Naturs kyniske Ro. Der er i dette Skuespil en Ensomhedsfornemmelse, der skrider Beskueren imøde fra hvert Hjørne af Billedet, fra hvert af dets Linjer, fra dets Farvers Goldhed. Der

Et af Willumsen-Gavens store Billeder, »Ikke se, ikke høre, ikke ville«, 2. Billede i Serien »Tizian døende«. 1937.

er en Farvetone, der faar Billedfladen til at runge af Natursceneriets Haanlatter mod den skræmte Kvinde og Barnet, hvis paniske Angst og Magtesløshed Naturen selv gør til Genstand for grusom Spot. Dette er stort, det er genialt set og oplevet. Men det er iagttaget og gengivet med Forstand og Intelligens, det er Skildring, Reportage, om man vil, det er et agitatorisk Indlæg i Tidens Debat. Vi vil gerne bruge store Ord om Billedets Genialitet. Men det er ingen Digter, der er paa Spil. Det er snarere en Videnskabsmand, en naturvidenskabelig Forsker i Emnet Menneske og Milieu.

Paa dette Felt er Willumsen altid interessant. Hans stærkeste Værker opstaar, naar han har omsat en konkret Oplevelse, eller en Serie af Oplevelser og Iagttagelser, til konkret Billedsprog. Men saasomt han forlader det konkrete, svæver hans Kunst uden Kurs, uden Styrke og uden sand Inspiration.

I Willumsen-Gaven finder man dette bekræftet, naar man ser paa andre Dele af Gavens Hovedpartier. Et betydeligt Værk er »Aftensuppen«, med denne faste, af Loftslampens gule Lysflod sammenholdte Komposition, et Interiør, hvor de tre Figurer omkring Suppegryden af Blikkets, Hændernes, ja, hele Kroppens Holdning bindes af Situationens intakte Stemning. Og Serien af Venedig-Billeder, der er et Højdepunkt i Willumsens Kunst i hans Livs seneste Trediedel, rummer saa betydelige Værdier, ikke mindst i Kunstnerens enestaende Evne til at opfatte Situationernes særprægede Rytme og Linjer, at man nok maa føle sig betrygget ved at vide, at disse Billeder snart vil være let tilgængelige for kunstinteresserede.

Jo, vist er det en Gave, men at bygge et Museum efter Thorvaldsens Museums Principer vilde være en Misforstaaelse.

*

Og saa er det alligevel i Thorvaldsens Museum, man finder den Idé, der burde tages op som Inspiration for Planlægning af Willumsen-Museet i Frederikssund. Thorvaldsens Museum rummer foruden Kunstnerens egne Værker en Mængde Værker fra hans Tid. Vi finder en Række af den danske Guldaldertids fornemste Kunstnere repræsenteret, og det giver Museet kunstnerisk og kulturhistorisk en forøget Værdi.

Her ligger Idéen, der kan gøre Willumsen-Museet til noget nyt, levende og saare værdifuldt.

Willumsen-Museet bør ikke blive et Tempel for en enkelt dansk Kunstner, men en Institution, hvor Willumsen kunstnerisk er Vært, en gæstfri og generøs Vært, der altid helst ser sig omgivet af Ungdom.

Paa denne Maade vil Museet ogsaa i langt højere Grad end et Willumsen-Tempel blive et Monument for de Træk i hans Personlighed, der er de værdifuldeste. Han har været Avantgarde-Kunstner hele sit Liv, en Stridens Mand, uforfærdet, stejl til Tider, kompromisløs i sin Fordring om Ret for det nye til at faa Ordet. Derfor vilde

man ikke kunne skabe et Museum for Willumsen, der mere var i Pagt med hans Personlighed og Indsats i dansk Kunst, end hvis man gjorde det til en til Stadighed aktuel Institution, hvor der omkring Willumsens Værker kunde være en bestandig fornyet, aktualiseret Fremvisning af det nyeste i Kunsten, saavel danske som udenlandske Værker.

*

Saaledes kan man øjne en Udvej, der burde give Anledning til Overvejelse. Ulemper kunde blive til Fordele. Der kræves blot i den øjeblikkelige Situation det, at man tilrettelægger en Politik for Museet, og det er vigtigt, at dette sker, før man har lavet Tegninger til Museets Bygninger. En enestaaende Chance for Byen Frederikssund viser sig nu. Det har Muligheden for at skabe et Willumsens Hus, der kan give varigt Husly til hans Kunstnergave ved at placere hans Værker i det Milieu, hvori han altid selv har befundet sig vel. I Selskab med Kunstens unge, dristige og talentfulde Fortrop.

Den nordsjællandske Kender AF DE SØNDERJYDSKE KIRKER

Af NIELS FRIIS

Spændende historisk Detektivarbejde, der kræver Sporsans og kunstnerisk Indsigt. — Historikeren, Redaktør Niels Friis skriver om Konservator P. K. Andersen, Hornbæk, og hans betydningsfulde Arbejde gennem 40 Aar. — Naar et Kirkemaleri skifter Ham for Menighedens undrende Øjne.

Gennem Generationer har Hornbæk været et Sted, hvor Kunstnerne fandt hen — og ikke blot om Sommeren, men hele Aaret; baade Digtere og Malere har boet der, og det lille Fiskerleje, der forlængst i lige saa høj Grad er Badeby, tæller den Dag i Dag blandt sine Indbyggere Mennesker med kunstnerisk Virke.

Meget ofte, naar et stort Kirkerestaureringsarbejde er afsluttet, og Kirken genindvies, dukker Hornbæks Navn frem — fordi det er Konservator P. K. Andersen, der har været Mester for det. Han er en af dem, der har gjort Hornbæk til Midtpunktet for en kunstnerisk betonet Livsgerning; ham faldt dette nu særlig naturligt, for han er knyttet til Byen med stærke Slægtsbaand. Men saa ejendommeligt er det gaet, at han, Sjællænderen fra den smilende Øresundskyst, kom til at øve sin betydningsfulde Livsgerning ovre i Vestjylland og i Sønderjylland — og at han og hans Virke maaske er mindst kendt i Nordsjælland. Det vil da sikkert falde naturligt, naar der her skal fortælles lidt om ham.

P. K. Andersen er Hornbækker med Liv og Sjæl, i fem Slægtled har hans Forfædre boet i det idylliske Hus paa Ole Piisvej, som han nu selv bebor, naar han er hjemme. Fiskere og Lodser var Forfædrene, ogsaa i mange Generationer tilbage, men denne for en Hornbækker saa naturlige Vej blev nu ikke P. K. Andersens; noget betød det maaske i denne Forbindelse, at han blev faderløs allerede som Dreng, saa det blev hans Mor og hans Farmor, der kom til at præge hans Opdragelse. Han gav Afkald paa Fiskeriet og valgte et Haandværk — og det blev saa Malerfaget.

Han kom i Lære paa sædvanlig Maade, og paa teknisk Skole; af stor Betydning for ham blev et Ophold paa Vallekilde Højskole, der ogsaa havde Malerskole; her fik han saa de aandelige og faglige Impulser, som blev bestemmende for hans senere Livsbane. Da han var færdig paa Vallekilde, gik han paany ud i det praktiske Liv, og atter her skete der noget afgørende: han fik Arbejde hos en Malermester i Hjørring, der havde nogen Forbindelse med Kirkearbejde, og hermed beskæftigede han sig

Før:

Altartavlen i Randlev Kirke, Hads Herred, som den saa ud, før Konservator P. K. Andersen tog fat . . .

Efter:

. . . og som den nu fremtræder, efter at Konserveringen var fuldført.

for det meste den kommende Tid. Det fangede ham og holdt ham fast — og inden længe var Restaurering af Kirkeinventar blevet hans Gerning for Livet. Det blev en stærkt ideelt betonet Gerning — for man spinder ikke Guld paa saadanne Opgaver, som han løste saa smukt og saa omsorgsfuldt gennem Tiderne.

P. K. Andersen har i Aar kunnet holde 40 Aars Jubilæum som Kirkerestaurator, men som den beskedne Mand, han er, ønskede han det ikke fejret, men flygtede Syd paa, til Tysk-

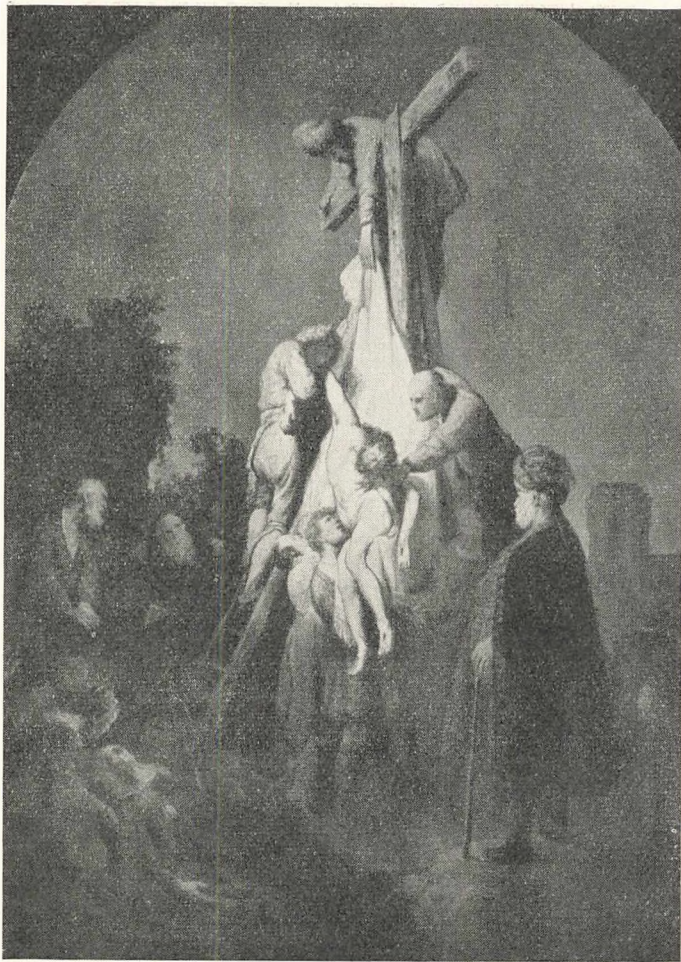
land og Italien. Ogsaa fra denne Rejse vendte han hjem med Erfaring, den nemlig, at Danmark i sine langt over tusinde gamle Kirker ejer en enestaaende Skat, som i Virkeligheden intet andet Land har Mage til. Det kan han aldrig blive træt af at fremhæve, og hvis man kunde sige om ham, at han var stolt — men det kan man ikke, det er i alt Fald en skæv Betegnelse! — saa er han det, fordi han har faaet Lov til at gøre et bevarende Arbejde til Gavn for den Kulturværdi, Danmarks gamle Kirker repræsenterer.

*

Først paa Aaret 1913 var P. K. Andersen i Forbindelse med Nationalmuseet, hvis Specialister paa Kirkeinventarets Omraade ikke var længe om at opdage, at her var en Mand, der var Brug for. Han blev Medhjælper hos gamle Konservator Termansen nogle Aar, men tog fra 1916 selvstændige Arbejder og fik fra 1920 direkte Tilknytning til Nationalmuseet. To Mænd herinde i det gamle Hus i Frederiksholms Kanal: Dr. Poul Nørlund, den senere Direktør, og Magister Chr. Axel Jensen — uden Tvivl den mest fremragende Kender af gammelt dansk Kirkeinventar, der nogensinde har levet — fik stor Betydning for ham. Men iøvrigt er Konserveringsteknikken netop en Kunst, der i høj Grad maa gribes an ud fra personlige Intentioner. Dem havde P. K. Andersen, paa sin egen stilfærdige Maade.

Konservator P. K. Andersen, Hornbæk, — Kirkernes Kender og historisk Detektiv.

Den retvendte Original.

1) Rembrandts »Nedtagelsen af Korset« er et Billede, der ved sit ægte Rembrandtske Lys og Mørke, sin mystiske Gru og sin klagede Sorg, har faaet Iagttagere til at staa i stille Beskuen i »Alte Pinakotek« i München — men som ogsaa i Tidernes Løb har sat mere eller mindre dygtige Kopister i Sving. En af Kopierne findes i Slangstrup Kirke — og den er spejlvendt, ligesom den Kopi, Konservator P. K. Andersen tog under Behandling i Tønder Kirke. Billedet her er et Fotografi af Rembrandts Maleri . . .

Den spejlvendte Kopi.

2) . . . og her er den Efterligning, Konservator P. K. Andersen saa nærmere efter i Sømmene. Han konstaterede, at der bogstavelig talt maatte stikke noget under. Billedet var malet paa Tønder Kirkes ældste Epitafium, og Konservatoren begyndte sit Detektivarbejde. Han »fik fat i en Ende«, og vi ser, hvordan Afdækningen saa smaat er kommet i Gang, et »nyt« Billede, der naturligvis er ældre, dukker op . . .

Skønt han har arbejdet i fyrretyve Aar paa sit meget specielle Felt, er han frisk som nogen Yngling, baade naar nye Arbejder melder sig og skal planlægges, og naar gamle dukker op i Erindringen. Det sidste sker tit, for P. K. Andersen husker og holder af Kirker, hvis Inventar han har restaureret, som var det hans egne Børn. Hans Kærlighed til Arbejdet er i lige Grad udsprunget af den kunstneriske og historiske Interesse, af Glæden over at kunne være med til at bevare store Værdier fra Forfald — og af den Spænding omkring Arbejdet, som meget ofte kan komme til at præge det.

*

Blot et enkelt Eksempel vil vise dette. Et af de tidligere store Arbejder, P. K. Andersen havde, var Restaureringen af Inventaret i Tjæreborg Kirke ved Esbjerg i Forbindelse med

en Restaurering af selve Kirken. Her var et Loft lige under Bjælkerne, som Arkitekten vilde pille ned for at faa Bjælkerne til at ligge frit. Dette Loft havde P. K. Andersen imidlertid fra første Færd Mistanke til, og han greb ind i rette Tid. Det viste sig saa, at i hvert af de 12 Felter, hvori Loftet var delt, var der en stor Oval med et Apostelbillede i; det var altsaa et ret enestaaende Loft, men ingen kunde vide det, for de var skjult under fire Lag ensfarvet Maling. Fundet var betydningsfuldt, og Malerierne kom frem i deres gamle Skikkelse, endda med Statsstøtte!

Opdagelsen af et saadant Loft er en Kombination af Sporsans og Detektivarbejde, Afdækningen og Restaureringen en Indsats af yderste Taalmodighed, foruden af kunsthaandværksmæssig Kunnen. Man kan ikke ligge paa Ryggen paa et Stillads under Loftet og arbejde. Det maa ned, Bjælke for Bjælke

Det afdækkede Billede.

3) . . . og langsomt, men sikkert fjernes det yderste, ringere Maleri. — Ved et dygtigt og taalmodigt Arbejde fuldføres Forvandlingen for Menighedens undrende Øjne. Den billige Kopi har »skiftet Ham« og er blevet til et værdifuldt Maleri, der viser gamle Borgertyper. — Men er der ogsaa et Borgerbillede under Kopien i Slangerup Kirke? Det er omtrent Mage til Tønder-Billedet, er fra 1711 og er en Slags Minde, ikke noget egentligt Epitafium, over Rektor ved Slangerup Latinskole Jørgen Jøppesen Ogelby, der døde ung i 1710. Det er sikkert opsat af hans rige Familie. Han var Søn af en kendt Købmand Ebbe Jensen og Broder til Hillersød-Matadoren, Købmand Claus Ebbesen, ogsaa en kendt Slangerupper. Et Vers paa Billedets Ramme er forfattet af Peder Friis, Præst i Slangerup 1703—1728.

nummereret. Og saa først kan det gaa løs — i forsigtigt Tempo. Lag for Lag skal den gamle Maling skrælles af. Hvorfor den i det hele taget er kommet paa? Ja, Grundene kan være forskellige, men som oftest er det Fattigdom, der ligger bag. Var de gamle Billeder ikke pæne mere, og var der ikke Raad til at friske dem op, saa malede man dem bare over! To, tre, fire eller flere Gange i Aarenes Løb, før Tiden paany fik Forstaaelse for deres Værdi. Rig Erfaring, prøvede Metoder skal der til, men naar en Fagmand som P. K. Andersen lægger Penslen efter sidste Strøg, saa er ogsaa Billedet, eller Loftet, eller hvad det nu kan være, fornyet, genfødt.

Han plejer at sige, med et anskueligt Udtryk, at en Kirkekonservator for det allermeste befinder sig som en Lus imellem to Negle. For at blive i Billedet, saa er den ene Nationalmuseet, der gerne ser en Tilbageføring af Inventaret til den

oprindelige Skikkelse, men som i stigende Grad kræver, at de gamle Farver, man faar frem, bliver staaende som de findes, altsaa for det meste i falmet og afbleget Tilstand. Den anden er Menigheden, som gerne vil se et virkeligt Resultat af, hvad der ofres paa et saadant Restaureringsarbejde, med andre Ord, at Inventaret paany kommer til at fremtræde i de gamle, rene Farver, Kirken til Pryd og Menigheden til Opbyggelse. Det hænder, at de fremdragne Farver er saa vel bevarede, at de kan staa urørt, men meget oftere ligger det saaledes, at de maa friskes op, for at de kan komme til at virke, som de skal. Her er der et Punkt, hvor der virkelig maa balanceres, og hvor P. K. Andersen med sine rige Erfaringer forstaa at balancere.

*

Blandt større Arbejder, P. K. Andersen med særlig Glæde husker, er Restaureringen af Prædikestolen i Tise Kirke i Jylland, et meget sjældent Renaissance-Stykke, fordi den er den ene af de to Prædikestole, bygget paa tværs i Kirken, som endnu er tilbage her i Landet. Ikke mindre sjældent er Loftet i Aastrup Kirke ved Haderslev, fra 1600-Tallets Slutning, det eneste udskaarne, der kendes i Danmark. Det var ikke forsvundet paa samme Maade som f. Eks. Tjæreborg-Loftet, men det var overmalet og skulde renses; det viste sig da, at det kun havde haft Farver i Udskæringerne, og til denne Skikkelse førtes det saa tilbage — og blev en stor Seværdighed.

Aastrup-Loftets Restaurering var et af de talrige Arbejder, som Konservator Andersen kom til at udføre i Sønderjylland i Aarene efter Genforeningen. Her var meget at gøre for de danske Myndigheder ogsaa paa Kirkerestaureringens Omraade. Dels var Kirkerne paa Grund af Forholdene ikke særlig velholdt, dels havde dansksindede Værger i Udlændighedsaarene mange Steder sørget for, at tyske Konservatorer blev holdt borte. Det blev saaledes i alleregentligste Forstand en Genforenings-Indsats, P. K. Andersen kom til at gøre her; nu, en Menneskealder senere, kan han se tilbage over større eller mindre Arbejder i over 40 nordslesvigske Kirker, altsaa en stor Del af alle de sønderjydske Kirker.

Det var ogsaa hernede, han gjorde sit Mesterstykke, øvede den Indsats, der blev hans største og mest betydningsfulde, Restaureringen af Inventaret i Kristkirken i Tønder. Dette prægtige Kirkerum gennemgik i Aarene under Krigen og Besættelsen en omfattende Restaurering; ikke blot selve Murene førtes tilbage til deres oprindelige Skikkelse, ogsaa Inventaret blev gjort i Stand, Stykke for Stykke. Der herskede ingen Tvivl om, til hvem dette store Arbejde kunde og burde overdrages: det blev P. K. Andersen, der kom til at tage sig af det, og det blev en Opgave, han — vel ogsaa under Inspiration af de særlige og vanskelige Forhold — gik ind til med virkelig Kærlighed. Resultatet kan enhver, der besøger Kirken, glæde sig over — og det vil staa som et Monument over hans Formaaen Aarhundreder frem i Tiden.

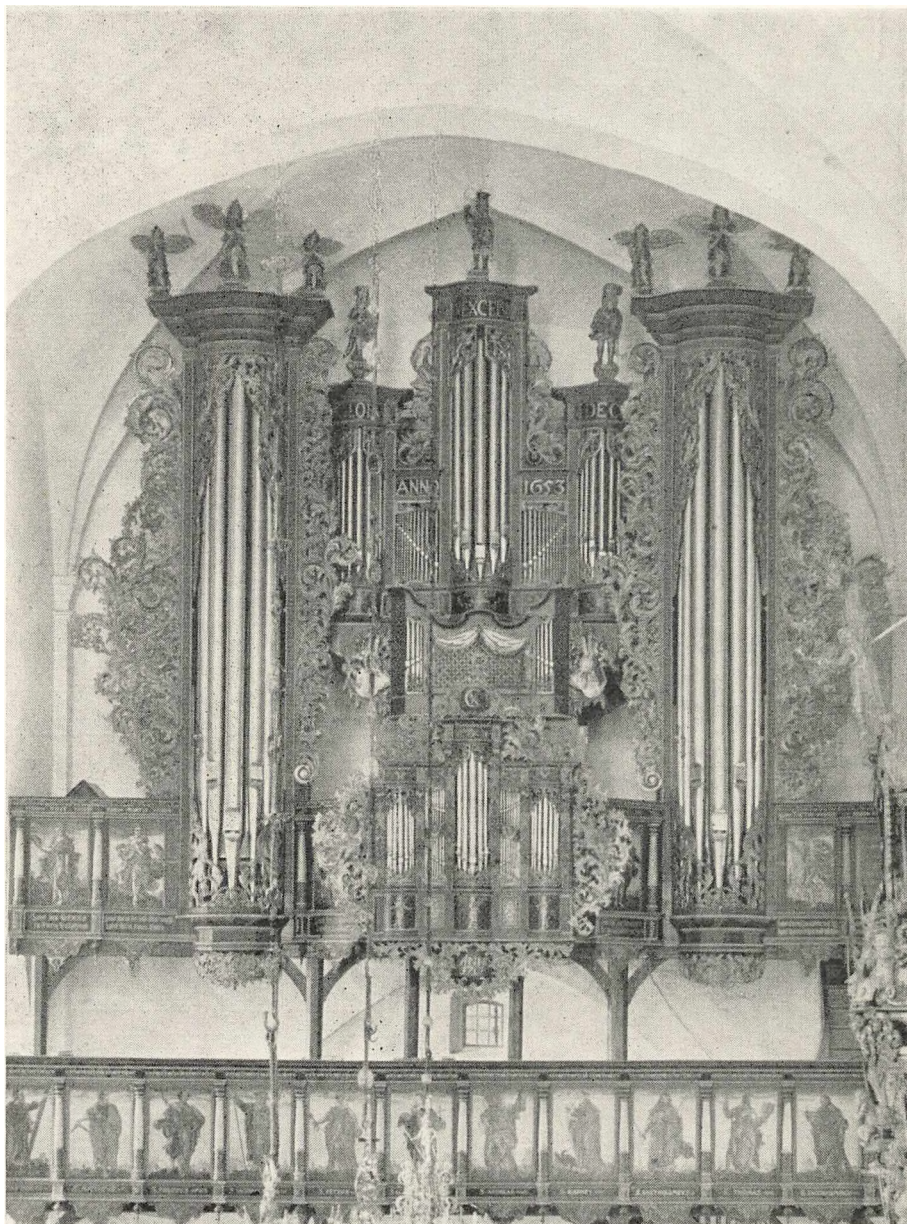
*

Det meste af fem Aar stod Arbejdet paa, fra 1941 i Efteraaret og fremefter. Der var meget Inventar i Kirken, mange Epitafier fra den Tid, da Tønder var en rig Handelsby,

et stort Lektorium, Altertavle, Prædikestol, Stolestader og den vældige Orgelfacade ikke at forglemme. Alt tog P. K. Andersen op til minutiøs Undersøgelse og Restaurering; meget udførtes paa Stedet, men meget tog han ogsaa hjem til Hornbæk. Ogsaa i Tønder Kirke kom han ud for spændende Momenter, hvilket vil fremgaa blot af den ene Omstændighed, at han fremdrog

1800-Tallets første Halvdel, saa fulgte et graalig-hvidt med Guldblomster fra Frederik den Sjettes første Kongear, og endelig en Marmorering fra Slutningen af 1700-Tallet. Først saa var han fremme ved selve Malerierne, der viste sig at være ret velbevarede, saa de forholdsvis let lod sig restaurere.

Et andet Eksempel paa, hvad der kan ske af den Slags i

Et af Konservator P. K. Andersens Mesterstykker, Orgel-Facaden i Tønder Kirke.

nogle og tyve ukendte Malerier, som under flere eller færre Lag graa eller brun Overmaling var skjult rundt om paa Bagsiden af Lektoriet — det brede Pulpitur i Kirkens Kordør foran Alteret — paa de øvrige Pulpiturer og forskellige andre Steder. Og saa fulgte mange Gange spændende Detektivarbejder med at finde ud af, hvem de afbildede var.

Orgelpulpiturets Malerier var et godt Eksempel paa, hvor galt det kan gaa. De var skjult af hele 4 Lag Maling, som P. K. Andersen fjernede eet efter eet, efter sine særlige Metoder; yderst sad et gulgraat Lag fra 1894, derunder et hvidt fra

Tidens Løb, frembød et af Kirkens gamle Epitafier, det ældste forøvrigt. Det viste et temmelig daarligt Maleri fra Midten af 1700-Tallet, en yderst primitiv Kopi af „Nedtagelsen af Korset“. Med sit skarpe Øje konstaterede P. K. Andersen hurtigt, at her maatte — i alleregentligste Forstand — stikke noget andet bag. Det gjorde der ogsaa. Da han fik Epitafiets Midtfelt under Behandling, kom et andet, langt værdifuldere Maleri frem under det tilføjede, særlig værdifuldt, fordi det viste Borgertyper fra sin Tid.

Det var en meget overraskende Forvandling — for Lægman-

den var det nærmest noget i Retning af Trylleri at se dette Epitafium saadan „skifte Ham“.

Der opnaaedes mange smukke Resultater ved Restaureringen af Tønder Kirkes dejlige gamle Inventar, men Orglet, dets mest fremtrædende Stykke, kom næsten til at staa som et Sindbillede paa den Indsats, der her var gjort. Indrammet af det rigt udskaarne Akantusløv staaer det nu i et varmt gyldent Skær som Undergrund for rigt vekslende Farvevirkninger. Det er ført tilbage til den Skikkelse, det havde, da det var med til for første Gang at bære Brorsons danske Salmesang frem under Kirkens Hvælvinger, hvor ogsaa hans egen Prædiken lød. Den er et levende Monument over en stor Tid.

Tønder Kirke fulgtes for P. K. Andersens Vedkommende af en i det ydre lige saa stor, eller større, Opgave: Restaureringen af Inventaret i Haderslev Domkirke, da denne for nogle Aar siden gennemgik sin store Fornylse. Der var dog den væsentlige Forskel, at intet af Inventaret her var ældre end fra Begyndelsen af 1600-Tallet, fordi Kirken ved denne Tid brændte helt ud, og for en Mand som P. K. Andersen, der har arbejdet med Minder fra alle Kirkekunstens Tidsaldre, var det forholdsvis „nyt“. Det betød dog ikke, at der ikke ogsaa var store Opgaver her; dem tog han op og løste dem meget smukt, og han har sin store Andel i, at Sønderjyllands, eller Nordslesvigs, Hovedkirke nu fremtræder i en saa imponerende skøn Skikkelse som Tilfældet er.

*

Sønderjylland blev P. K. Andersens Hovedarbejdsomraade, hans „Distrikt“. Det er et Distrikt, han føler sig knyttet til af hele sit Hjerte, og som ogsaa forstaaer at værdsætte ham — han gaar i Sønderjyderne med Træsko paa, er det engang træffende sagt. Herved har han efterhaanden opholdt sig et temmelig stort Stykke af sit Liv; det er jo nemlig saadan, at en

stor Del af hans særlige Indsats ifølge Sagens Natur maa gøres paa Stedet; der er Grænser for, hvad der kan overføres fra Sønderjylland til Hornbæk! Det bevirker, at han for længere Tid ad Gangen maa slaa sig ned, snart i dette Sogn, snart i hint — snart i denne Præstegaard, snart i hin Bondegaard — han er faktisk paa denne Maade halvvejs blevet Sønderjyde!

*

Men i det idylliske Hornbæk har han sit Hjem, det faste Punkt i Tilværelsen; her bor han i Forfædrenes Stuer; i dem begyndte han ogsaa sin Livsgering i det smaa, men nu har han forlængst faaet sin egen hyggelige lille Værkstedbygning i Haven bag det idylliske Hus, og her arbejder han, mest om Vinteren, paa Ting, der lige saa godt kan restaureres hjemme. Er man heldig, d.v.s. kommer man, naar han har meget paa Værkstedet, kan man godt føle sig hensat til et gammeldags Raritetskabinet eller noget i den Retning. Det er de forunderligste Ting, man kan træffe paa her: Apostelfigurer, Crucifixer, Dele af Altertavler og Pulpiturer, Epitafier og Malerier, i Flæng og Sammenblanding, som kun han selv kan hitte Rede i.

P. K. Andersen hitter altid Rede i Virvaret og i Gaaderne. I 40 Aar har han været med til at føre gammelt dansk Kirkeinventar tilbage til dets smukke, oprindelige Skikkelse, han er blevet en af Nationalmuseets højt erfarne Folk paa dette Omraade — og højt paaskønnet, hvad bl. a. det Ridderkors, han modtog netop i Aar, er Vidnesbyrd om. Det er en fortjenstfuld Gerning, der i disse mange Aar er gjort med det idylliske lille Fiskerhus paa Ole Piisvej i Hornbæk som Udgangspunkt, og det er glædeligt at vide, at den kan fortsættes længe endnu, for P. K. Andersen er ungdommelig som en tyveaarig og har Arbejdslyst og -evne i samme Maal.

— Fjerde Juledag paa „Skovgaard“ —

En nordsjællandsk Julehistorie

Af FILIP STUTTMANN

Tegning af Oskar Jørgensen

DER var Tradition for, at de to »Jenser«, Jens Hansen paa »Skovgaard« og Landpost Jens Olsen fra »Hyrehuset«, tilbragte fjerde Juledags Aften sammen — i deres Familiers Kreds naturligvis — paa »Skovgaard«.

De var Naboer og havde været det i mange Aar, og »Jenserne«, som hele Sognet kaldte dem, var ogsaa »Jenser« i den Forstand, at de havde været Soldater sammen i Helsingør.

— Kronborgsoldater! 3. Bataljons 2. Kompagni! Husk vel paa det! sagde Jens Skovgaard, som han blev kaldt til Forskel fra Jens Post.

De to gamle Soldaterkammerater, den lille, tykke Jens Skovgaard, og den lange, »aradte« Jens Post, holdt af at dreje hinanden en Knap, naar Lejligheden bød sig. Det var der ogsaa Tradition for. Saa sent som om Morgenen fjerde Juledag havde Jens Skovgaard været ovre hos Postens og raabt ind i Brændehuset, hvor Jens Post stod og pumpede sin Cykel:

— Ham Proppetæren splintrede forbi i Bilen her for lidt si-

den! Han kørte over en Hane! Den ligger herydde paa Vejen. Min er det inte — jeg gad vidst, om det inte er din! Kom yd og se!

Jens Post slap Cykelpumpen og gik med ud paa Vejen foran Huset.

— Næj, sagde Jens Post uden at fortrække en Mine, ded er inte min Hane, den!

Midt paa Vejen laa en Hane af Messing. Den saa ud til at kunne være faldet af en Mælkespand.

Saa grinede de begge to, og da Jens Post lidt efter sprang paa Cyklen for at køre til Posthuset, raabte han til Jens Skovgaard:

— Ja, vent du bare, din Trandunk!

*

Naar det altid var fjerde Juledags Aften, de to Familier var sammen og hyggede sig, skyldtes det, at Jens Skovgaards Kone, Kirsten, fyldte Aar den Dag.

I Mørkningen listede Jens Post og hans Kone, Sofie, hed hun, og deres to halvvoxne Børn over paa »Skovgaard«. Deres Datter, »Postens Petra«, var 17 Aar og tjente paa »Højvang«, men det var en sat Ret, at hun skulde have fri fjerde Juledag, naar Kirsten paa »Skovgaard« havde Fødselsdag. »Postens Vigo« var kun en halv Snes Aar, saa ham var der heller ingen Vanskeligheder med at faa med til Gildet.

Paa »Skovgaard« var de ogsaa kun fire: foruden Jens Skovgaard og Kirsten to Sønner, Christian og Frederik — »konge-

Bogen, og Jens Skovgaard kunde derfor straks slaa op paa Side 22, og da alle havde faaet sat sig godt til Rette, begyndte han at læse. Ogsaa det var der Tradition for — at man skulde høre om Jul og Nytaar i gamle Dage.

Jens Skovgaard sagde »ok-saa« og »hav-de«, men det var der ingen, der hæftede sig ved. Alle kunde Kapitlet omtrent udenad, men hvor var det stemningsfuldt, naar de kendte Ord lød ud i den lune Stue:

»Det var Nytaarsaften. En lys Rimtaage laa over Skove og

Kvindfolkene blev kaldt ind fra Køkkenet, og alle i Stuen hang paa Ryggen af Jens Skovgaard...

ligt ska'ed være! sagde Jens Skovgaard. De var 18 og 16 Aar og var begge to hjemme og hjalp til i Bedriften. Christian spekulerede paa at komme paa Landbrugsskole en Vinter, og Skolelæreren støttede ham i Planens Realisering. Hidtil havde Jens Skovgaard dog holdt igen, for det kunde være lige meget, om Hvalpen fik lært hvad H₂O var for noget. »Her til vort siger vi Vand, og ded ved Kretured Beskeen med!« sagde Jens Skovgaard. Skolelæreren trøstede dog Christian med, at de i Kompagni nok skulde faa »den gamle« til at gi' sig, og Jens Skovgaard havde for den Sags Skyld allerede bestemt sig til at lade Christian faa sin Vilje. Han var godt nok klar over, at der var meget andet at lære paa en Landbrugsskole end »Kemi og den Slaevs Tøjeris«. Men det skulde altsaa bare ikke være, før Jens Skovgaard selv ga' los!

Med Sammenkomsterne fjerde Juledag gik alt efter et bestemt »Ritualium«, som Jens Skovgaard sagde.

Først vankede der Flæskesteg af Julegrisen — med Rødbeder og Asier og Syltetøj, og naar Maden var sunket, og Kvindfolkene havde taget af Bordet, tog Jens Skovgaard en Bog ned fra Hylden.

Det var Zakarias Nielsens »Kulsviere«. Der laa et Mærke i

Byer og ligesom insugede alle Lyde. Niels Bendtsen og hans Kone, Mariane, havde strøet Kirkejord under »Kræerne« og sat Staal for alle Døre for at skærme Huset mod Troldtøj...

»Og saa oprulledes Billedet af den lebedige Svend og den skikkelige Troels, der kom og skød Nytaar ind for at faa et Glimt at se af Niels Bendtsens og Marianes sortøjede Datter Anine. Der var Smil paa alles Ansigter, mens Jens Skovgaard læste om Kortspillet, hvor Troels tabte alle sine Penge og var nærved at græde: »En Gang havde han faaet fire vældige Trumfer paa Haanden og rettede sig med store Øjne, men saa havde Niels Bendtsen desværre faaet givet galt Kort, og det hele maatte gaa om. Hææ... ææ!«

Efter Oplæsningen skulde man have Kaffe og Æbleskiver, og mens Kvindfolkene gik ud i Køkkenet, fik de to »Jenser« fat i Avisen. Jens Skovgaard lod en Pegefinger løbe Annoncerne igennem.

— Ja, sagde han, her staar ded om »Klubben«s Komediaften paa Kroen inde i Byen! Men ded vaa dog Sprøjtens. Kan de inte hitte paa andet og spille end »Paa Kastelsvolden«! Ded spillede de jo i Fjor!

De unge mente, at det maatte være skrevet forkert i Avisen,

for det var en kendt Sag, at »Klubben«s scenevante Dilettanter havde indøvet »Eventyr paa Fodrejsen«, og at Forestillingen skulde løbe af Stabelen anden Nytaarsdag!

— Da staar der her sort paa hvidt, at de opfører »Paa Kastelsvolden«! sagde Jens Skovgaard og holdt Fingeren paa Bekendtgørelsen.

Kvindfolkene blev kaldt ind fra Køkkenet, og alle hang paa Ryggen af Jens Skovgaard for med egne Øjne at se, at der »med fede Typer« stod »Paa Kastelsvolden« . . .

— Nej, nu har jeg aldrig set saa galt! sagde Posten. Skulde de virkelig ha' brækket Halsen paa »Fodrejsen« og være faldet tilbage paa »Kastelsvolden«? Ja, forsværge det kan man natyrligvis inte!

— Og hvad er ded! udbød Jens Skovgaard. Se dér! Længere nede! Der staar en Bekendtgørelse fra Politimesteren om, at der er Mund- og Klovesyge hos Sognefogedens!

— Nu igen? var der flere, der raabte.

— Da var der i hvert Fald ingen Afspærring hos Sognefogedens i Dag, da jeg var der paa Runden! sagde Posten sindigt.

— Ja, men Far, se! Nej, dér! »Gig sælges«. Det er jo Stykket om vor den gamle, gule Gig! sagde Kirsten Skovgaards. Den, du for saa længe siden solgte til Hans fra »Bakkegaarden«!

Øjnene stod stive i Hovedet paa Jens Skovgaard, da han ganske rigtigt saa sin gamle Gig paa Tryk!

Han trak Vejret hørligt og kiggede over Brillerne hen paa Posten. Sad han ikke med et svedent Grin i Øjenkrogene, den ræveagtige Post?

Pludselig vendte Jens Skovgaard Avisen med et Ryk, undersøgte Forsiden, og saa raabte han:

— Nej, nu skulde da osse! Ded er jo Avisen fra fjerde Juledag i Fjor! Hvor i Alverden kommer den fra?

Nu kunne Posten ikke dy sig længere.

— Mon ded inte er med Avisen som med Hanen, der blev kørt over herydde paa Vejen i Morges? sagde han. Og nu grinede han højt!

— Aa, din tovlige Rad! udbød Jens Skovgaard. Ja, der blev jeg vel nok dyppet i mit eget Fidt!

— Og saa fortalte han om sin »Genistreg« med Hanen, som han havde faaet Posten lokket ud at se paa.

Munterheden steg adskillige Grader, da man hørte de to Historier — først om Hanen og nu om den fjorgamle Avis.

Posten maatte bekende, at han efter at være kommet hjem fra sin Runde havde »sorteret« de gamle Avisbunker, han havde liggende hjemme paa Loftet, og da han tilfældigt var stødt paa Avisen fra fjerde Juledag i Fjor — ja, saa havde han ikke kunnet nære sig!

— Se, her har I Avisen fra i Dag! sagde han og tog det sammenfoldede Blad frem fra en Inderlomme. Der er hverken Mund- og Klovesyge eller gule Køretøjer i den! Og I skal inte være bange for Festen i Klubben! Se her! Ded er helt i Orden med »Eventyr paa Fodrejsen«!

Saa kom Kaffen og Æbleskiverne paa Bordet, og derefter tog man fat paa Kortene. Lidt Kortspil til smaa Penge hørte med til Hyggeaftenerne paa »Skovgaard«.

Da man skiltes ved Midnatstid, var der faldet et ordentligt Lag Sne. Gaardspladsen og Haven var dækket af tykke, hvide Dynner. Ikke en Vind rørte sig.

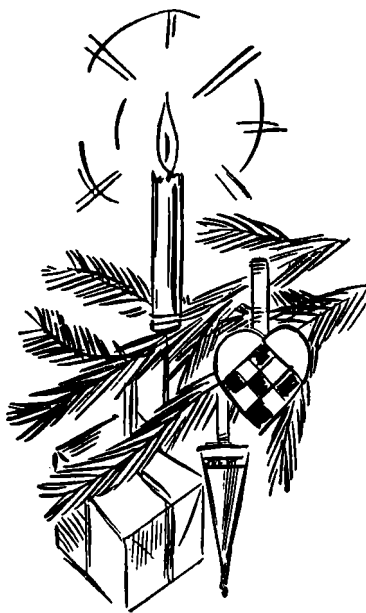
— Holder dette her Vejr, ja, og Frosten begraveligvis, saa faar vi Kaneføre! sagde Jens Skovgaard.

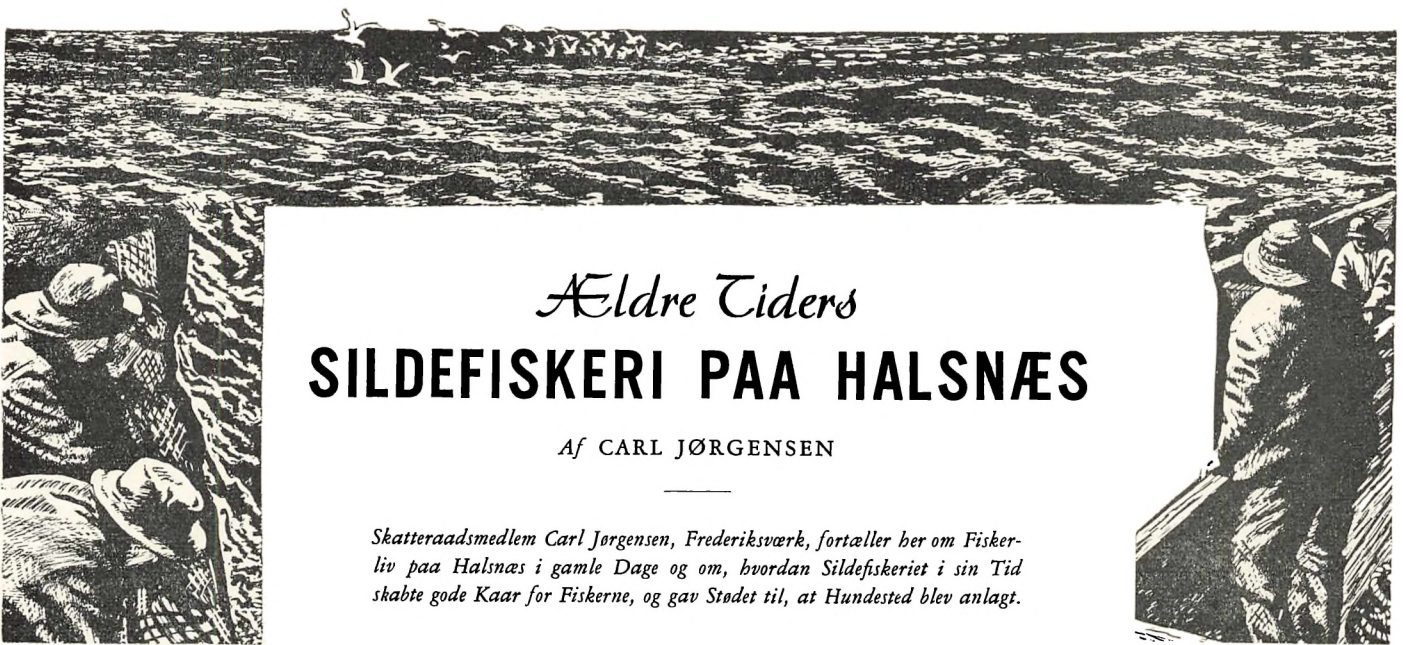
— Ved du hvad, Far, saa kører vi allesammen til Byen anden Nytaarsdag og ser »Eventyr paa Fodrejsen«! sagde Kirsten. Vi kan sidde fire i vor Kane, og saa laaner vi Karen Nes Pees Kane osse! Saa kan Postens køre i den!

Forslaget hilstes med Jubel af de unge, og Postens var heller ikke uvillige.

Jens Skovgaard flyttede Merskummeren fra den ene Mundvig over i den anden. Saa sagde han:

— Mors Forslav lyder inte saa tosset! Saa lad vos bare sige ded da!

Ældre Tiders **SILDEFISKERI PAA HALSNÆS**

Af CARL JØRGENSEN

Skatteraadsmlem Carl Jørgensen, Frederiksværk, fortæller her om Fiskerliv paa Halsnæs i gamle Dage og om, hvordan Sildefiskeriet i sin Tid skabte gode Kaar for Fiskerne, og gav Stødet til, at Hundested blev anlagt.

Der er vist ikke mange, som i Dag tænker over, at det var *Silden*, der for godt hundrede Aar siden og i den følgende Tid bragte Fiskerlejerne paa Halsnæs og hele Egnen økonomisk Fremgang — men saadan var det — og den var ogsaa Aarsag til, at et helt nyt Fiskerleje, Hundested, opstod ved Isefjordens Munding, i Læ af »Skansen«, det Batteri, som blev anlagt under Krigen med Englænderne 1807—14.

Ganske vist var der ved Kysterne i umindelige Tider fisket Sild, dog kun i ringe Grad, men saa begyndte man i Bælterne Drivfiskeri med »Næringer«, en lang Garnlængde, der var haandbundet af Hørgarn, som senere blev afløst af Garn fremstillet af Bomuld.

Fiskere piller Sild af »Næringerne«, Hundested Havn.

Indtil 1830 kendte man ikke noget til dette Drivfiskeri, men ved et tilfældigt Sammentræf med Bæltfiskere lærte Fiskere her fra Egnen det, og i Efteraaret 1833 blev det for første Gang forsøgt af Fisker Hans Hansen og Sønner fra Store Carlsminde, og de havde Heldet med sig.

De fra Lynæs kendte Fiskerfamilier *Knap* og *Væver* anskaffede sig straks større Baade, aabne og paa indtil 4 Tons. De fleste blev bygget i Sverige og kostede omkring 800 Rigsdaler Stykket. Sildefiskeriet begyndte midt i August og vedvarede til hen i Oktober Maaened. Efter Datidens Forhold gav det et meget stort Udbytte. Fiskeriet foregik væsentligt mellem Hesselø og Anholt, og Udbyttet blev bedst, naar der blæste en stiv Kuling, og Nætterne var mørke. Det var et farefuldt Fiskeri i de aabne Baade, derom vidner Katastrofen i 1852, hvor et halvt Hundrede Fiskere fra Halsnæs satte Livet til. Efter 1860, da Lynæs Havn byggedes, blev Baadene op til 8 Tons, og de fik et Dæk.

Besætningen bestod i Reglen af 5 Mand, der hver havde 10 Sildegarn med. Dog var det meget tit, at den ene eller de to Mænd var »Hælvtenmænd«, der ingen Garn havde, og som kun erholdt Halvdelen af Fortjenesten af en Mands Redskab, efter at Udgifterne var trukket fra. Disse »Hælvtenmænd« var for det meste Arbejdsmand og Tjenestekarle, som benyttede den korte »Sildetid« til at tjene sig en god Skilling. Og det var almindeligt paa Egnen, at man hos en Landmand fæstede sig paa den Betingelse, at man skulde have fri under Sildefiskeriet.

Naar Baadene dengang sejlede ud paa Fiskepladsen, var det et flot Skue, for fulde Sejl og de fleste med et

Fiskere bøder Garn ved Hundested Havn.

temmelig stort Topsejl. Det gjaldt om at komme hurtigt frem og faa en god Drivplads for Natten. Baadens Antal var omkring 1850 over firsindstyve, og da hver Baad drev med en Garnlængde paa ca. 50 Garn, maatte der regnes med et Drivomraade paa mindst 3 Kvadratmil.

Ved Solnedgang naede man gerne ud til Pladsen. Sejlene blev strøget, og Masten lagt ned, og saa blev Næringerne »givet«, som man sagde. Baaden blev fortøjet til Næringerne, og Mandskabet gik til Ro undtagen en Vagtmand, der skulde holde Øje med andre Sejlere og passe Lanternen.

En stor Fare ved Drivningen var, at man kunde risikere at blive paasejlet, og kom man andre Drivbaade for nær, blev Garnlængderne sammenfiltret. Men tit var det ogsaa Dampere og større Sejlskibe, der kom ind i Drivlængden, som saa blev frasejlet helt eller delvis, og ofte saa Fiskerne ikke deres Garn igen.

Ved Midnatstid begyndte Fiskerne at hale ind, og det varede en 3—4 Timer, inden de sidste Garn var om Bord. Saa gjaldt det om at komme under Sejl og komme hjem og faa afsat Fangsten ved Auktion, som Skipperen holdt om Bord.

Men forinden skulde Silden pilles af Garnene. Det begyndte man paa under Sejladsen hjem, men var

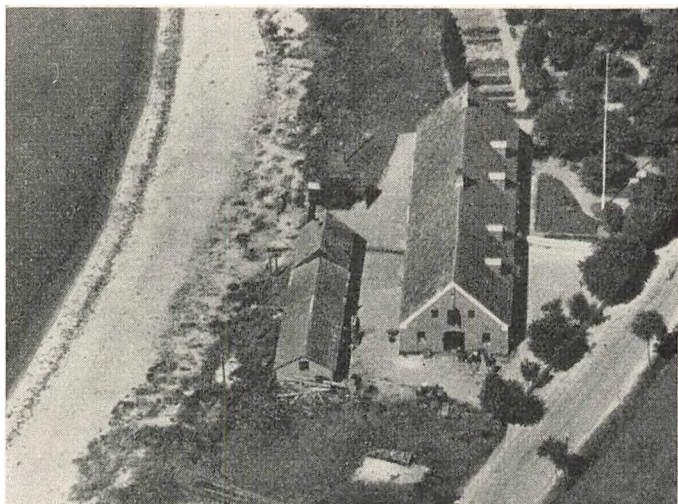
der en ordentlig Fangst, kunde det ikke klares, til man naaede Land, og de fleste Fiskere holdt dengang i Sildetiden en Hjelper, »Lønnepige«, som hun kaldtes, skønt der ogsaa var baade gamle Mænd og Kvinder blandt disse Hjælpere. Naar Garnene var tomme, blev de af Fiskeren og »Lønnepigen« trillet i Land og hængt til tørre paa Stejlerne.

*

Silden solgtes over hele Nordsjælland og helt ned Syd for Roskilde. Der var vældigt Liv i Sildetiden. Prangere kom kørende langvejs fra, og mange Landmænd kom ogsaa og købte Sild til eget Forbrug. Det var ret almindeligt, at der paa en Gaard blev nedsaltet 10—15 Ol Sild.

Prisen var meget varierende efter Mængden af den indbragte Sild og Købernes Antal — sommetider var der ogsaa svenske Købere — men i Almindelighed laa den omkring 1 Kr. pr. Ol.

I de lyse Nætter med Maaneskin og stille Vejr gav Drivfiskeriet ikke saa meget, og saa brugte Fiskerne at bundsætte Næringerne, som saa stod fast Natten igennem, men Silden var sjælden saa stor og fed som ved Drivning og som Følge heraf var Prisen mindre.

Sildesalteriet i Lynæs.

Fra Regeringens Side var man klar over, at det var Sildefiskeriet, der dengang skulde hjælpe Fiskerbefolkningen fremad, og man traadte hjælpende til paa forskellig Maade. Saaledes oprettede Staten i 1838 et Sildesalteri i Lynæs, som skulde tage Overskudet af Sild paa de store Fangstdage og nedsalte dem. Salteriet virkede dog kun en halv Snes Aar. Fiskerne kunde opnaa bedre Priser ved Salg til Private, og den store Bygning stod tom indtil 1856, da den blev købt af den kendte Fisker Hans Nielsen Væver i Lynæs.

Salteribygningen findes stadig ved Lynæs Havn, men ombygget, og i mange Aar har der været drevet Købmandshandel i den.

*

Fiskeriet dengang og nu kan selvfølgelig slet ikke sammenlignes med Hensyn til det økonomiske Udbytte. Et Fiskeri paa 12—1500 Kr. pr. Baad blev regnet for godt. Baaden fik en Part, og Resten blev delt mellem Fiskerne. »Hælvtenmanden« syntes, det var godt, naar han havde tjent 150 Kr. i den korte Tid, Fiskeriet varede.

Sildefiskeriet var den Indtægtskilde, som Fiskeren Aaret igennem saa hen til. Blev det ringe, vilde der blive Smalhans for ham og hans Familie i lange Tider. Ja, hele hans Eksistens ahang af dette Fiskeri. Det forstaar man tilfulde, naar man hører, at i det ringeste Fiskeaar i en 20-aarig Periode, nemlig i 1868, blev der fra Fiskerlejerne paa Halsnæs fisket Sild for 47.000 Kr. og anden Slags Fisk for 23.100 Kr. I 1876, som var et ualmindeligt godt Aar, blev der fisket Sild for 158.500 Kr. og af anden Slags Fisk for kun 20.600 Kroner.

Sildefiskeriet spiller ingen stor Rolle mere for Hundested og Lynæs, kun enkelte Kuttere rigger til. Der er nu bedre Muligheder for andet Fiskeri, og »den fede Høstsild« tales der ikke ret meget om mere paa Lejerne.

En gammel Sildefisker, afdøde Fisker Ole Andersen, Hundested.

Kronborg-Kommandanten og hans Digter

Af »LITTERATEN«

Nylig fandtes en Originaludgave af et af den tidligere Rektor ved Slængerup Latinskole, Poeten Anders Bording (1619—77) skrevet Sorgedigt til Helsingoraneren, Generalmajor, Kommandant paa Kronborg Eiler Holck (1627—96). Her fortælles om Digtet af Anders Bording, som er den første danske Digter, om hvem vi ved, at han har kunnet ernære sig af sin Lyre.

Under en af vore yngre Personalhistorikers Arbejde med at klarlægge i Detailler Slægtsforholdet mellem de nulevende Medlemmer af Slægten Bording og den danske Presses Far, Digteren Anders Bording, fandtes fornylig et af Anders Bordings Digte i den saa sjældent forekommende, i de senere Aar ogsaa kostbare, Originaludgave, — fordi de er saa eftertragtede foruden af almindelige Samlere ogsaa af Slægten Bordings Medlemmer. I dette Tilfælde er Originaludgaven yderligere sjælden i Handelen, da dens Tekst er stilet til et Medlem af en anden Slægt, nemlig Holck, hvoriblandt der ogsaa findes Samlere. Det havde været naturligt, om Digtet var kommet til Helsingør, fordi det var stilet til den tidligere Kommandant paa Kronborg Eiler Holck, men Byen maatte se det blive erhvervet for en Pris af 250 Kr. af en Privatsamler, — en artig Betaling for kun fire smaa Tryksider.

*

Eiler Holck er en af de Personer, Poeten Bording har beskæftiget sig aller mest med. Vi kender Holck — eller Holck som Bording staver Navnet — som en dygtig og tapper Officer, født den 4. Juni 1627 i Skaane, gift 29. September 1655 i Viborg med Lisbet Høg, Datter af Rigsraad Mogens Høg. Efter at have deltaget i Krigen mod Svenskekongen Karl Gustaf, udnævntes han Juli 1660 til Kommandant paa Kronborg, hvor han i den paafølgende Tid var flittigt optaget af Byggearbejde og Udvidelse af Fæstningsværkerne samt Hævdelse af Højhedsretten overfor de forbipasserende fremmede Orlogsskibe.

I de femten Aar, han virkede paa Kronborg, lærte Helsingoranerne Eiler Holck at kende som en munter, gæstfri Mand, der var djærv i Skrift og Tale, og som vandt Respekt som en altid ivrig Forsvarer af sine undergivne.

Det var saaledes naturligt for Anders Bording, der jo er kendt netop for sit umiddelbare, kernesunde og livsglade Sprog, at digte til Eiler Holcks Pris — det være sig i Sorg som i Glæde. Vor Tid har bevaret Eksempler paa begge Dele fra Poetens Pen. Første Gang, han lader sin Digterharpe klinge til Ære for Eiler Holck, er kort efter Kommandantens Udnævnelse i 1664 til Generalmajor. Digtets Titel lyder:

Poeten Anders Bording i 1645, da han var 29 Aar. Maleri af den nederlandske Maler Karel van Mander (den yngste) paa Gaunø Slot.

»Helte-Lov til Den Høyædle oc berömmelige Herre Eiler Holck, Befalingsherre over Kroneborgs Fæstning og Len til en velfortjent Æresminde og Eftersagn. Prentet i Kiøbenhaffn Aar 1665«.

Og derpaa kommer saa Digtets Tekst, hvoraf man hurtigt ser, at Digteren har evnet at hæve Dansk til fuld Højde med det samtidige Tysk som digterisk Udtryksmiddel:

»Saa kan en modig Helt ej trænges eller trættes af nogen Vedermod; han vil jo endelig med gode Geringer igennem kæmpe sig. Hvor Haabet hurtigt selv i Mishaab falde vil, hans kække Hjærte der sig venter vundet Spil. Den blege Misgunst selv kan hannem ej forskrække; den kaade Vellyst ej hans Hjærtes Fæstning svække. Fra første Barnsben op han skærper sine Tanker ved gode Kunsters Id og sig en Grundvold sanker. Du for din Konge dig al Farlighed paatager og ej dit Fødeland i Nødens Tid forsager«.

*

Samme Aar bringer en ny Begivenhed, som atter inspirerer den tidligere Rektor i Slangerup. Denne Gang er det den nybakte Generalmajors Søns Fødsel, der faar Bordning til at lade sin Lyre høre. Digtets pompøse Titel lyder:

»Lykønskning til den prisværdige Helt Eiler Holck der hans Velbaaren og Dyd-ædle Huusfrue Elisabeth Höeg til Kiærgaardsholm deres fælles Hus med en mandelig Livsarving lykkeligen berigede. — Trykt i Kiöbenhaffn Aar 1665. Den 21. Julij«.

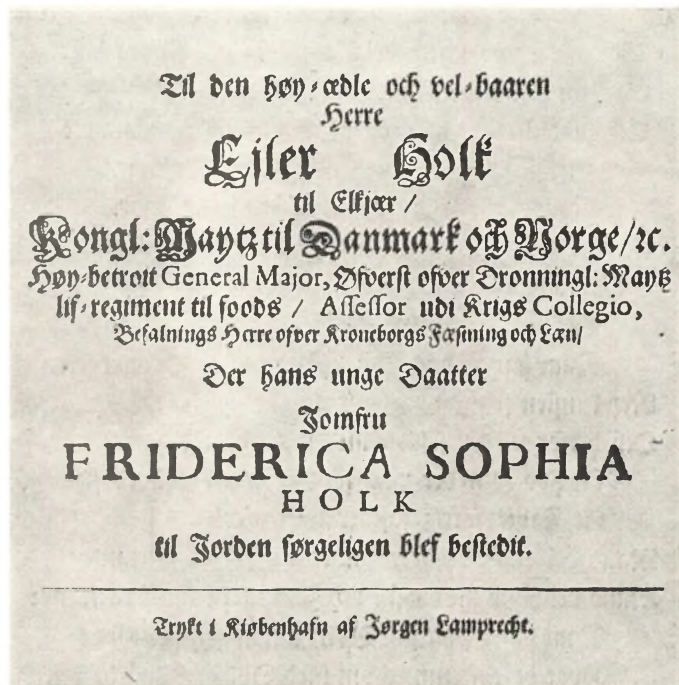
Digtets Indlednings- og Slutningsstrofer lader vi lige klinge, inden vi vender os mod det Digt af hvilket der nylig dukkede det smukt bevarede Eksemplar op:

»Vel an Høy-ædle Holck, min danske Sang-Gudinde nylig sig høre lod til Eders Æresminde en liden Helte-Digt og førte saadant frem som hende syntes bedst at have Fynd og Klem«.

Til Slut kommer Bordings personlige Ønske til den nyfødte Holck:

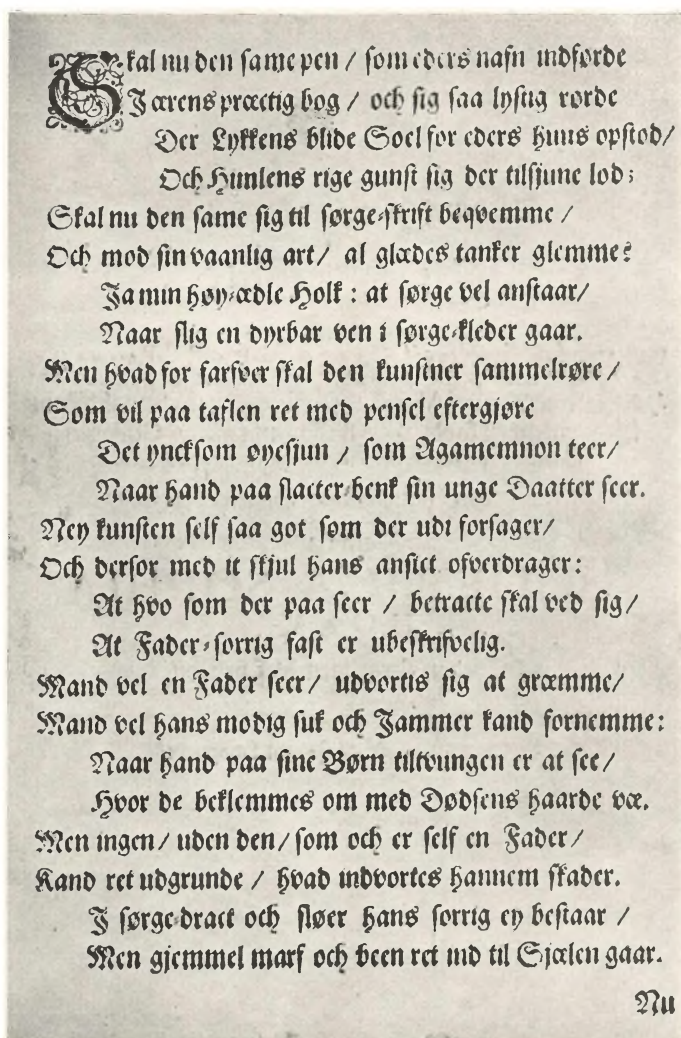
»Bliv karsk og lykkelig : Bliv til et mægtigt Folk : Og slegt for alting paa din ædle Fader Holck«.

Saa kommer i den kronologiske Rækkefølge det nyfundne Tryk. Det er et Sørgekvad skrevet i Anledning af Eiler Holcks Datters Død. Digtets højtidelige Titel:

Nu følger Sørgedigtets Tekst, som viser os Bordning i al hans frodige Variationsevne. Her gengives tre Prover paa dets Tekst:

»Skal nu den same pen / som eders navn indførde i ærens præctig bog, och sig saa lystig rörde, Der Lykkens blide Soel for eders huus opstod, och Him-

Første Tekstside af Sørgedigtet til Kronborgs Kommandant, Eiler Holck.

lens rige gunst sig der tilsjune lod; Skal nu den same sig til sørge-skrift bequemme / Och mod sin vaanlig art / al glædes tanker glemme? Ja, min høy-ædle Holck: at sørge vel anstaar / Naar slig en dyrbar ven i sørgekleder gaar«. »Men ak hvad hjælper Suk? Hvad hjælper Graad og Klage? Det ædle Barn igen ej sørges kan tilbage. Sig derfor Eders Sind ej maa for meget krænke for hendes Hedenfart. I mere bør at tænke: Hvad Himlens Almagt vil at os skal times her, det for sig gange maa, hvor surt det os end er«. »Vel dig i Ævighed. Saa vel er du forvart. Os længes inderlig at komme til dig snart«.

Samlet viser disse tre Digte til Helsingoraneren Eiler Holck saa mange Sider af Anders Bordings Talent, at de ganske godt forklarer, at han ved sin Digtning stemte Kravene til dansk Poesi betydeligt i Vejret, omend Fr. Rostgaards Mening om Bordning som »den store danske Poet, hvis Lige Danmark aldrig saae for hans Tid og vel neppeligen skal faae at see efter hannem« nu forekommer noget for overdrevet.

Højdepunktet af Masseopbud under Filmsoptagelse i Nordsjælland: Arabisk Scene i Hornbæk. Aage Hertel er i forreste Kamplinie i »Bajaderens Hævn«, i Baggrunden en lidt distraherende dansk Strandhytte.

Dansk Films store Dage i Nordsjælland

Af ARNOLD HENDING

Filmhistorikeren Arnold Hending fortæller om dansk Films store Dage i Nordsjælland . . . da Storm P. kæmpede tappert paa Papsværd ved Frederiksborg, og Chr. den Fjerde havde Klappen skiftevis for venstre og højre Øje i samme Film . . . da Ole Olsen lod Kæmpefilmen om Hamlet beskære . . . og hidsige Arabere red Sandet tyndt ved Hornbæk . . . da Olaf Fønss sjælede til Lands og til Vands i Gilleleje . . . og alle Tiders Indianerfilm blev til i Grib Skov . . . og da Fyrtaarnet og Bivognen kørte Lokomotivet ud til Randen af en Afgrund ved Nivaa . . .

Man havde ikke Anlæg for Ødselhed i Filmens rigtige Barn- dom, dengang den nordiske Kong Midas, in casu Ole Olsen, var enevældig Hersker over Celluloidstrimlerne, der forsynede det meste af Verden med Underholdning. Man drejede »Afrika« med Løver i fri Tilstand, paa Øen Elleore i Roskilde Fjord, man arrangerede »barbariske« Scener fra Rusland i Valby Mose, og drejede Robinson Crusoe's Saga i Zoologisk Have. Saa sent som i 1914 forbød Nordisk Films økonomiske Chef, Vilhelm Stæhr, den begavede Holger-Madsen at rejse til Wien med Psilander for der at indspille nogle Scener til Schnitzlers »Elskovsleg«. »Find nogle Postkort eller Fotografier dernede fra, og lad det være nok«, sagde Stæhr kategorisk. Han ønskede ikke økonomisk Massakre!

*

Men Valby og Omegn var i Længden ikke nok som øm eller dramatisk Ramme om Vrimlen af Filmkomedier — og det laa derfor saa snublende lige for, at det blev det smukke og rigt varierede Nordsjælland, der kom til at lægge Baggrund til de skiftende Handlinger. Rejsen til Hornbæk, Birkerød eller Nødebo var overkommelig, og Datidens »Stifindere« spurtede med Iver pr. Motorcykle rundt i Nordsjælland og fandt de Motiver, de ønskede. Men egentlig var det vel et Tilfælde, at Nor-

disk Film kom til at ligge i Valby og ikke, som først tænkt paa Amager eller ved Frederiksborg. Storm Petersen foreslog med Iver sidstnævnte »Boplads« — men det viste sig, at Kolonihavegrundene i Valby Mose var de billigste at erhverve, og dér slog man sig ned. Pudsigt nok blev det netop i Egnen om Frederiksborg Slot, man optog de første Udendørs-Billeder til »Feltherrens Hævn« — naar man altsaa ser bort fra Filmeriet i Søndermarken og Zoologisk Have.

Heroppe i det fredelige Nordsjælland drejede sagnagtige Axel Graatkjær de drabelige Scener, hvor Krigere indfildrede sig i Kamp med Papsværd. Storm Petersen var med, han var i de Dage med i alt, og han omkom met et Smil paa Læben, fældet af dansk Films allerførste Charmør, Sergent Viggo Larsen, der ogsaa satte i Scene. Handlingen i dette Ridderdrama udspilledes ikke i noget bestemt Land, saa det oversøiske Klientel, for hvilket Filmen var tilrettelagt, blev vundet for Meternes maleriske Realisme. Værre var det, da man optog »Cowboyens Frelse« og glemte at fjerne et Dannebrogssflag over Blokhuset — og en Reprimande, fra Ole Olsen til Instruktøren, hjalp jo ikke paa Fadæsen. De sydamerikanske Kunder sendte en lattermild Protest til det lille Danmark, hvis Filmeksport i de Dage — i 1907—08 — indbragte os intet mindre end tæt op imod en Million.

»Paa Amerikabaadene forbavses man over os«, sagde Ole Olsen engang til en Interviewer, »naar vi kommer med Kasser, der er assureret for 30.000 Kroner«.

Ved Frederiksborg, mellem blomstrende Frugttræer og et Sceneri, der ypperligt egnede sig for Filmspillene, optog man i Sommeren 1907 en halv Snes Film, der nu er viet den totale Glemsel — men engang henrykkede et ikke kræsent Publikum paa de store Karavaneveje — og altsaa ogsaa bragte Guld til Danmark. Endnu en Film deroppe fra skal drages frem, det var den drabelige Beretning om Kongen, der mistede det ene Øje paa »Trefoldigheden« — og her, i Slotsparken, filmede med Klap for skiftevis det højre og venstre Øje. Sligt tog man ikke saa højtideligt i Filmens Barndom, hvor en Række mærkelige Størrelser spillede betydeligt mere for Pengene end for Kunsten.

Der er dog alligevel ingen Grund til at negligere disse Piraters villige Aktivitet; thi de var dog, i al Beskedenhed, med til at skubbe Filmens Vogn det første Stykke Vej frem.

*

Men lad os springe frem til Sommeren 1910, og lad os dvæle lidt ved de Foretagsomes Virke i Helsingør.

Det var ikke Sundbyen som saadan, der havde fristet Filmens Folk, men Sagnet om *Prins Hamlet*. Heroppe fødtes i Løbet af en Uge en Verdensfilm — og Verdens første Hamlet-Film! Det vil sige — saadan havde Instruktøren *August Blom* i sine Drømme tænkt sig sit Arbejdes Endemaal, men det skulde gaa anderledes . . .

Redaktør *Oluf Jensen* i Helsingør havde redigeret *Shakespeares* Drama for de levende Billeder, og med en betyngtet Hovedrysten for det endelige Resultat havde Ole Olsen sanktioneret Optagelserne, skønt han var Fjende af »disse Kostumefilm«, og nu var man ved Kronborg. Et halvt Hundrede Soldater fra Kronborg trak i de gamle Munderinger og skulde agere malerisk Komparseri, og Slotsforvalteren havde ladet Voldgraven rense for Siv og Mudder; thi yndige *Emilie Sannom* var parat til som Ophelia at drukne i det lidet indbydende Vand. Men alt for Kunsten!

De mange fremmødte og meget nysgerrige Borgere fra Byn fulgte med Bevægelse det klassiske Spils Tilblivelse . . . Snart saas Ophelia kaste sig i Voldgraven med vilde Øjne og flagerende Haar — for fem Minutter senere, rystende af Kulde at stige op og derefter holde sit Indtog i Brohuset hos Fru *Rønne*, der havde tørre Klæder og dampende Kaffe parat — og snart saas hun liggende livløs i sin Kiste i Karmelitterklostrets Fratergaard, hvor Prins Hamlet, i Tyskeren *Alwin Neuss* mørke Gestalt, var parat med Gravere. Det var »store« Dage i Helsingør. Thi se: Efter Samtalen imellem Hamlet og hans Venner viste Genfærdet sig paa den vestlige Vold . . . og der: over den brede Voldgravsbro drager 50 Hellebardister, Landsknægte og Hofmænd og Damer i Datidens Dragter paa Vej til England . . . Man var imponeret! Fotografen drejede sig træt i Armen . . . Hundreder af Meter blev spillet ind — men ak, forgæves. Ole Olsen ønskede en *Hamlet* paa 300 Meter, og Blom havde iscenesat 1000 Meter Tragedie. Den beklippedes saa fælt og saa dødsens alvorligt, at da de tilladte 400 Meter rullede, græd Oluf

Alwin Neuss som Hamlet paa Kronborg 1910.

Jensen og Blom over de skønne, spildte Kræfter. Den store Generaldirektør havde bremset en Verdensfilm! Men den herostratisk berømte Cykle paa Kronborg — som Myten partout vil have placeret i Hamlet-Filmen — forefandtes dog ikke . . .

Et Par Aar senere er det Vovehalsen, Danmarks første filmende Flyver *Einar Zangenberg*, der huserer i Helsingør, hvor han for Hellerupfirmaet »Kinografen« indspiller Slagnummeret »Den sorte Panther« med et Mylder af Helte og Skurke til Hest i de dekorative Omgivelser, og Aaret efter staar den nyberømte *Benjamin Christensen* under Færgebroen i Havnen og instruerer en storkrøllet Dreng — berømt fra tyske Film og herhjemme i Forreklamen averteret som intet mindre end »Filmens Kronprins«. Drengen, *Otto Reinwald*, hed han, er hundeanst for Vandet, og Instruktøren benytter al sin Overtalelsesevne for at faa Otto igang. Og endelig ser man den smukke Dreng klatre henad en vandret Stolpe, der var en halv Meter over Vandet . . . Han var grøn i Ansigtet af Skræk. »Skal vi opgive Billedet«, raaber Instruktøren, der føler med den lille Filmør, men faar saa et afgjort *Nej* tilbage —. *Endelig* er Klatreturen forbi, og det var lykkedes *Otto* ikke at falde i Havnen. »Jeg har da en Vilje«, sagde *Otto* med et forskræmt Smil, da han bagefter, sammen med Instruktøren, spadserer mod Hotellet til en Forfriskning . . .

Men hvor i Nordsjælland filmes der ikke, i disse Stumfilmens travle og saa fjerne Aar, hvor det i Generaldirektørens Program

Udtale nok saa serafisk hed: Skønhed, Elegance og Smag — og nogle Sensationer er vort Løsen. Effekter, udnyttet med Smag og Opfindsomhed, vil altid være en Attraktion!

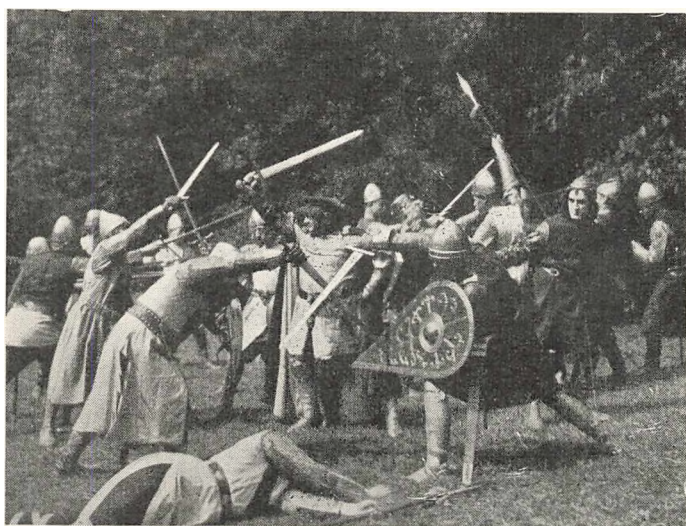
*

Saa er det i Hornbæk, det foregaar. Indianerne rykker frem, anført af Kapelmester *Holger Nielsen*, der har sin Kone, *Ida Kjær-Nielsen* med som Primadonna, smurt i røde Farver. Det blev et gyseligt Drama i Feriebyen, der den paafølgende Sommer fyldes af Arabere i folderige Gevandter, flest til Hest, og *Aage Hertel* i forreste Kamplinje. Den kendte Berider *Axel Mattsson* giver de ridende Krigere Instrukser, og Hornbæk er opskræmt, da Skuddene knalder i den sommerstille og lyse Dag. Et Par Dage senere drejes Resten af Dramaet paa Eremitagesletten, hvor man dog undgik at faa Slottet med paa Billederne — man saa et Par Æsler erstatte Kamelerne. Hvad var dog denne »Sensation« imod *Ellen Rassows* Tilsynekomst med et afhugget Hoved i Haanden!

Men Uhyggen og de arabiske Tumulter afløses kort efter af et nyt og fredeligere Hold Filmkunstnere paa Eremitagesletten. *Vald. Psilander*, kaldet »Solkongen«, arriverer i Spidsen for et Hold elegante Ryttere, hvoriblandt Filmskurken *Robert Schmidt* og den tidligere »Dollarprinsesse«, *Else Frølich*. Herude skal en fornem Rytterscene optages til »I Livets Brænding«, der skal bære Filmheltens berømte Navn videre ud i Verden.

De har lige holdt *Siesta* i Klampenborg, hvor den grandiose *Psilander*, hvis Lomme var som en Si, har givet Champagne — men nu skal der bestilles noget. Forrest er han ikke alene til Fest, men ogsaa i Arbejdet. Hans dejlige Hest »Black-girl« danser paa Sletten, og han raaber til Instruktøren: »Skal vi ikke tage fat? . . . se Hesten danser af Utaalmodighed!«

Og saa begynder Spillet. Den elegante Rytter, *Psilander*, her Lord et eller andet, rider frem foran det øvrige Selskab og i festlig Fart — men saa kommer han til at give Hesten skarpe Spor — og hvad sker: Hesten bliver vild og galopperer nu som en rasende — og lige ud mod et Mosedrag — og her saa man saa

Vild Slagscene i Indelukket ved Frederiksborg, — der kæmpes paa Papsværd i »Feltherrens Hævn«, Storm Petersen ses til højre.

den fornemme Rytter flyve ud over Hestens Hals for at ende i Moschullet, hvorfra man under Latter fik halet ham op. Selv lo *Psilander* saa det klukkede i ham. »Se mine Ridestøvler«, sagde han leende, »—og det er dem Kokkepigerne ude i Verden er forgabet i — se, som de ser ud!« — Talrige er de Scener, der er indspillet i Egnen om Klampenborg, i Holte og Frederiksdal — i Søllerød og Nærum, men ogsaa Grib Skov har ved flere Lejligheder været Baggrund for vældige og højdramatiske Billeder. Heroppe tog man under den første Verdenskrig »Vestens Børn«, der var projekteret som *alle Tiders Indianerfilm*. At den ikke blev det, er en anden Historie. Men det var »Scala«s Husdigter *Alfred Kjærulf*, der havde faaet Ilden, og som nu iscenesatte de brogede Billeder mellem Hvide og Rødhuder i Kamp. *Karen Sandberg* var Hovedpersonen, det vilde Vestens mørkhaarede og utæmmede Datter, om hvem Kærlighedsstriden stod.

Under en Optagelse paa Esrum Sø i Kano, en spinkel Tingest iøvrigt, her sammen med *Marius Egeskov*, der repræsenterede *Europa*, var det nær gaaet galt. En vældig Blæst satte ind og annoncerede Død og Undergang, men reddet blev *Filmparret*. Lige saa livsfarlige var de senere Billeder i Grib Skov, hvor *Karen Sandberg* fik Ordre til ikke at flygte fra et brændende Blokhús før i yderste Øjeblik, og ikke før Instruktøren gav Besked ved Fløjte-toner. Det var ogsaa i sidste Sekund, Fløjten skingrede og Skuespillerinden rædselsslagen saas at flygte. Det brændende Tag styrtede ned i samme Øjeblik, hun sanseløst styrtede ud . . .

»Jeg har ellers andrig været bange for noget«, sagde *Karen Sandberg* til mig, engang vi snakkede Fortid, »hverken for at sminke mig grim eller gammel — eller for at vove Pelsen, men i det flammende Blokhús i Skoven rystede jeg. — Men kender De forresten Historien om Manden, der vilde købe et Blokhús af *Kjærulf*, altsaa ikke det, som brændte, for det var for saa vidt »ægte« nok, men et andet, der laa i Yderkanten af den Teltlejr, Teatermaler *Carlo Jacobsen* havde rejst . . .«

En alvorsfuld Herre stod en Dag foran Blokhúset. »Hvad koster det?« spurgte han. »Det er jo lige egnet som Sommerhus«. *Kjærulf* gik med paa en Spøg og sagde: »Det skal jo rives ned alligevel . . . saa De kan godt købe det, men se nu paa det først«. Men da saa *Kjærulf* aabnede Døren og viste ham Skoven paa den anden Side, var det Pengene værd at se »Køberen«s Ansigt. »Det bruges kun til Film«, forklarede Instruktøren, »saa derfor . . .« Den Fremmede sagde bare let fortørnet: »Naa, det Gøgl —« og saa gik han.

I næsten samme Omgivelser filmede *Poul Reumert* med Russerinden *Olga d'Org* nogle Aar senere — og heroppe under de susende Kroner, erklærede han, den fangne *Lasse Månsson*, hende sin dybe Kærlighed, og atter i denne Film er der et brændende Hus, eller rettere en Hytte med i Handlingen, hvorfra *Reumert* skal redde sin Elskede. Han klarer naturligvis Opgaven med Bravour, som det sømmer sig en *Reumert*, men det maa maaske bemærkes, at selve Scenen blev en af de smukkeste i den ellers lidt arme Historie. I Liseleje bedaarer *Aage Fønss* som en modig Madsalune, og i Birkerød drejes poetiske Billeder af den norske *Gunnar Tolnæs* og den danske *grande dame Ebba*

Thomsen. Nu, som tidligere, er det Lystejudommen »Hestkøbgård«, der maa lægge Ramme til. Der sjæles foran Huset i den pragtfulde Park, og Lystejudommens Værtspaar inviterer, grandiose som de er, hele Filmens Personale paa udsøgt Middag, da Dagens Optagelser er forbi og forhenes at være vellykkede . . .

*

Den samme Sommer stiller duperede Turister og Hillerødborgere sig op nær Frederiksborg Slot. Højt oppe ses Clara og Carlo Wieth svævende ud for en af de store Ruder under Himlen. Indenfor var et Par stærke Mænd posterede, der om sig havde faaet viklet en lang Staalsnor — og i denne var Helten bunden om Livet . . . Nu firede Helten sig ned, holdende Heltinden om Livet. Dette var deres sidste Chance for Redning i det dramatiske Spil »Kammeraterne fra Officersskolen«. Langsamt daler Parret mod Jorden — og Frelsen. En Dame mellem de nysgerrige besvimer. »Er du bange«, siger Helten til Heltinden — udenfor Rollen — det gør dog ikke noget, da det er Stumfilm, man optager — hun hvisker et Nej — men Turen ned, i Ryk, suger i Mellemgulvet paa dem begge — og de er hundeaangste.

Sommerdagene i Nordsjælland maa benyttes, og blinkende Søer og susende Skove, Bakkedrag og Enge, Herregaardsparker og stille Villaveje befolkes sporadisk af Kunsntere, for hvem Filmens Friluftsliv er noget af et Eventyr, omend ogsaa Timerne derude fordrer intensiv Gerning.

Ved »Gurrehus« indfanger det følsomme Kamera Agnete von

Prangen i lønlig Kurtise med den maskuline Helt Olaf Fønss . . . Instruktøren vil have baade Ankomst- og Afskedsscener taget den samme Dag, skønt der ligger Maaneder imellem i Handlingen. Men Kunstnerne har jo den lykkelige Evne at kunne omstille sig. Nu staar Fønss foran Rigmandsvillaen og vinker Farvel til den Henrivende. Saa opdager Fotografen, at han ikke har mere Film i Apparatet. Afsted efter mere Film. I Mellemtiden gaar Solen bort . . . To Timers Ventetid . . . Saa raaber Instruktøren, at nu maa Billedet tages. Vi skal hjem med Toget. Der drejes igen. Den samme Scene gentager sig . . . kun ændrer Fønss sit Farvel til: *My Darling* . . . og sender derpaa et langt og inderligt Blik til Agnete von Prangen, der ellers maa gennemgaa saa utrolig meget her i »Kornspekulantens Datter«.

*

I Gilleleje kommer Byen paa den anden Ende, de Sommerdage i 1917, da Fønss, nu Direktør for eget Selskab, rykker frem for at indspille Størstedelen af »Præsten fra Havet«. Byens Befolkning maa med som Statister. Selv sjæler Fønss til Lands og til Vands. Filmens Højdepunkt er Sooptagelserne, hvor Præsten, modig og mandig, tager ud i Stormvejr med et Par Fiskere hos sig for at frelse Byens hjerteløse Matador Cajus Bruun, til hvis Datter han bærer Kærlighed.

Som i Sargassohavet, hvor alle de strandede Skibe mødes, saaledes strandede ogsaa en Dag Imperatoren Martinius Nielsen i Nordsjælland — i Embeds Medfør. Han optog nogle fornemme Begivenheder i Egnen om Holte, der iøvrigt var noget af et Eldorado for Filmens mangfoldige Sværme. Denne Dag var det

Spændende Cowboydage i Grib Skov: Erik Holberg, Frantz Skondrup og Marius Egeskov i »Vestens Børn«.

et større Selskab, der fejrede Heltindens Fødselsdag i en Villa, hvis Have gik ned til Vandet . . . *Robert Schyberg* var med i Billederne . . . og det er da ogsaa ham, der giver dette beklemmende Nærbillede af den store og altid ranke *Martinius*: Som vi stod dér foran Holte Hotel og Personalet højlydt forfriskede sig derinde, sagde han, mens vi saa ud i Luften hver for sig: »Der har været Dage, hvor man ikke vidste, hvor man skulde tage Maden . . .« Og nu iscenesatte han og tjente vel til mere end Dagens Fourage. —

I det nære Søllerød tog en af Nordsjællands største Beundrere *Lau Lauritzen* en Dag en Stump af en Farce, det var endnu før Instruktøren med sine Lau-girls befolkede Nordsjællands Badesrande og Klitter og havde vundet Verdensry som Skaber af Fyrtaarn og Bivogns Bogstavfilm . . . *Lauritz Olsen*, der var med paa Togtet, skulde være en Indbrudstyv, og en elskelig Dame, der var Ejer af en pompøs Villa, havde bæret givet Lau Lau Lov til at filme *hvad* han vilde, og hvor han vilde paa hendes Enemærker. Men for nu at gøre Scenen lidt »svær« og helst ogsaa morsom, udvalgte Instruktøren sig det mindste Vindue i Villaen — hvilket senere viste sig at føre ind til et meget ensomt lille Rum . . . »Maa vi have Lov til at bruge det?« spurgte *Lau Lauritzen*, som den høflige Mand, han var. Den fine og elskelige Dame saa lidt desorienteret paa Forespørgeren, men sagde med et vindende Smil: »Jo, saa inderlig gerne — men, Hr. Olsen kan jo godt faa Lov at gaa den rigtige Vej derind . . .«

Ser man de gamle stumme Film rulle i Dag, og det sker jo, man *kan* være saa heldig, fængsler de naturligvis ikke, som de gjorde i de fjerne, sorgløse Tider før Verdenskrigene, men eet er sikkert, at den danske Produktion engang var den førende i Verden, og det er med Rette, at en berejst Herre som *Jørgen Bast* giver dem denne »Kærlighedserklæring«: »Det var ogsaa forunderligt at komme til den sidste Czartids St. Petersborg — og af Hotelportieren blive modtaget med en ganske særlig Udmærkelse, blot fordi man var Dansk. »Ah, min Herre, De kommer fra det Land, der sender os alle de dejlige Film. . .«

Ebba Thomsen, Gunnar Tolnæs og Philip Bech paa »Hestkøbgaard« hos Grosserer Andreas Grut og Fru Muriel.

Der kunde siges meget i den Retning, men lad denne Nordsjællands-Film-Kavalkade slutte med et Glimt af *Palladiums* Optagelser ude paa Nivaa Teglværk. Det er Fyrtaarnet alias *Carl Schenstrøm*, der har Ordet: »Vi »dafattede« omkring paa Teglværket, og *Madsen* og jeg skiftedes til at gribe Styrestænger og Bremses, slippe Damp o. s. v. Sporene førte ud til en Afgrund, som vi ikke vilde køre hen imod, da vi risikerede at støde os ved at styrte tyve Meter ned med et arbejdende Lokomotiv. Lau Lau syntes, det vilde være *morsomt*, om vi kunde komme kørende i fuld Fart og standse paa den yderste Rand. Det syntes vi ogsaa, *Madsen* og jeg, men havde ikke Mod til at prøve paa noget saa risikabelt. Den gordiske Knude blev løst. Fotografen foreslog at lade Lokomotivet køre i langsom Fart ud til Randen ført af en Fagmand. Ved at dreje Filmstrimlen baglæns kunde vi ved et Tag i Backgear-Stangen sætte fuld Fart paa Lokomotivet. Det skete — og det blev et pragtfuldt og spændende Optrin«.

FOR MIG BLEV SKOVEN TISVILDE HEGN

Af FREDRIK NYGAARD

Med Udgangspunkt i en Dobbeltkronik i Dagspressen (»Mennesker paa Baggrund af Tisvilde Hegn«) skriver Digteren Fredrik Nygaard her paa en frisk om den Egn i Danmark, han fra sin Barndom og Ungdom føler sig stærkest knyttet til.

Det har vel været omkring 1907 eller saa, at jeg første Gang ved en naturelskende Bedstemors Side gjorde Dagvognsturen fra Hillerød-Helsingør til Tisvildeleje og for første Gang fik Kullens blaa Bjergmassiv prentet paa Nethinden, et nordsjællandsk

Synsindtryk, som den Dag i Dag fryder og betager mig mere end noget, jeg har set mellem Ural og Kap Finisterra.

Et Par Aar senere boede jeg i Lejet med mine Forældre og fik min første Barneforelskelse i den gamle Frederiksberglæge, Dr. *Nandrups* lysblonde Datter Inger . . . Naar der skulde afholdes Koncerter paa det nu nedrevne Badehotel, var vi et Par Dreng, der — for at sælge Billetter — cyklede den lange Vej over til Liseleje, og i Forbifarten fik vi næsten ørkenagtige Indtryk af Karsemose, Asserbo og Melby Overdrev,

»Seedorffs Hus« nedenfor Tibirke Bakker.

men det var først, da jeg som ung Student i Sommeren 1917 fik rejst et solidt lille Bjælkehus i »Sandskritterne« nær Sandkroen af Tømrermester *Winther* i Frederiksværk, at jeg knyttedes med saa stærke Baand til Egn og Mennesker deroppe, at jeg tror, de aldrig vil briste — selvom jeg nu ikke mere er saa lykkelig at være Grundejer »paa Sandet«.

Den Gang kostede en Kvadratalen Jord (d. v. s. Sand!) 10 — ti! — Øre, og jeg tør sige, at de 600 Kroner, jeg gav for Grunden, som tilskødedes mig af den herlige rødmossede Landinspektør *Sørensen* fra Hillerød, og de 1700 Kroner, jeg gav for Huset, er de bedste Penge, jeg nogensinde har givet ud.

Du gode — hvor havde vi det dog for os selv — den senere saa kendte Lektor *Oluf Friis*, som sad og studerede sig en Magistergrad til paa Aarestrup — og jeg. Vi mødtes i Bestræbelserne paa at lave Blaabærgrød af »Bøllerne«, der voksede mellem Gyvel og Pilekrat i Karsemose — og jeg haaber i Sandhed, at vore digteriske og litteraturhistoriske Bestræbelser er faldet bedre ud end den klæge Melklistermasse, vi i dagevis søgte at nedsvælge. Dejligt afvekslende var det, naar Nimroden, Bagermester *Reinhardt van Hauen* med det smukke Bjørnson-Hovede sendte os Lækkerbidskener som et Par Kasser Biscuits eller dag gammelt Wienerbrød, og for mig har det været lærerigt at følge, hvordan det unge Dynasti van Hauen med Fabrikant *Max van Hauen* i Spidsen forvandlede og kultiverede Faderens udstrakte Jagtterræn uden at ødelægge noget i Naturen.

*

Men i 1916-17 var det endnu Vildmark. Med min næsten jævnaldrende Latinlærer fra Sorø, *Hartvig Frisch* og hans Yndlingselev sammesteds fra, den vordende Forfatter *Hans Kirk*, havde jeg truffet Aftale om, at de skulde komme op og besøge mig og min Fætter, Keramikeren *Bode Willumsen*, i »Klitten«. Det var ved Midvintertide med streng Frost. Willumsen og jeg var taget i Forvejen med lidt Flaske- og

Konservesfoder, og da Frisch og Kirk kom anstigende i Skumringen (til Fods fra Frederiksværk, det var før Rutebilerne!), buldrede et vældigt Baal paa Pejseren, og Middagen var parat. Den udviklede sig som et sandt Ungdommens Symposium, der naaede sin Klimaks, da vi ud paa Natten, medførende en Staldlygte, begav os ud paa en hujende Stifinder- og Glidebanetur over de udstrakte, bundfrosne Eng- og Mosedrag. Da ejede vi faktisk Verden — eller i det mindste Nordsjælland under Orions blinkende Bælte og Karlsvognens Tag. Efter nogle faa Timers Søvn vaagnede jeg — lidt tømmermandstung — ved, at der i Daggyret kom en herkulisk, splitternøgen og dampende Mandsskikkelse ind ad den rødmende Dagning i Døraabningen — det var Frisch, der havde været ude at ta' Morgenbad under Pumpen i ti Graders Kulde. Ja, hvad vi dog kunde byde os den Gang, da, som Johannes V. Jensen sagde, »alting endnu var i sin Begyndelse«.

Digteren Hans Hartvig Seedorff i det »yderst forfinede, østerlandske og tropeprægede Hjem«.

I den første Halvdel af Tyverne laa der endnu en Uskyld og Idyl i Luften over Danmark, og stak man f. Eks. en stille Sommeraften Hovedet ind i Maleren *Herman Vedels* store Vedbend- eller efeuklædte Hus ved Tibirkevejen og saa den ældre Kunstnergeneration med Maleren *Julius Paulsen* og Hustru som Centrum faa sig en hyggelig Aftenbridge ved tændte Stearinlys og Petroleumslamper, følte man sig hensat til et af den fine gamle Portrætmalers kendte Afteninteriører omkring Aarhundredskiftet.

Imidlertid gik der nede hos os paa Sandet Rygter om, at der oppe i »Lundene« nær Sandflugtsmonumentet var ved at danne sig en hel Kunstnerkoloni, og nævner man unge fremstormende Navne derfra som *Wm. Scharff*, *Carl Jensen*, *Hugo Liisberg*, *Haagen-Müller* og den kritisk betonedes *Preben Wilmann*, forstaar man, at Rygtet talte sandt med en Vægt, der snart skulde give sig Udslag inden for ung dansk Kunst.

Dog, nede paa Ramløse- og Tibirkesand ved Arresø og Karsemose begyndte de unge Malere ogsaa at skyde frodigt frem som Engkabbelejer. *Jørgen Thomsen*, en af *Vilhelm Lundstrøms* første, talentfulde Elever, bragte sine malende Venner med til Egnen: *Holger J. Jensen*, *Albrechtsen*, *Sivert* o. a., og da — efter de Herrers Udsagn — der duftede saa rødmindelig tiltrækkende og appetitvækkende af min Kones nystegte Bøffer i »Klitten«, saa vi jævnligt hele Banden hos os som en Slags Ståmgæster, og det blev ikke kedeligere i de Aar, da *Otto Gelsted* kom til og med sin skarpe Tunge søgte at skifte Sol og Vind lige mellem os unge Hedsporer, der — malende eller skrivende — mente at have noget paa Hjerte.

Snart forlød det, at en vis navnkundig Røver fra Rold, *Hans Hartvig Seedorff* sammen med Fru Spindevinde havde indtaget sin Bastion bag det gamle Flyvesandsdige neden for Tibirke Bakker, men til Seedorff saa jeg, bortset fra en enkelt vellykket Høne- med Rødvinsmiddag oppe hos *Ludvig Holstein*, ikke stort i de skridende Aarstider og Aar; han blev snart saa berømt, at han ikke kunde være i Fred for Godtfolk — noget, der ikke trykkede os andre — og maatte sætte en Plakat op med: »Besøg frabedes — jeg arbejder«. Dog, har man blot et Par enkelte Gange besøgt Seedorffs derude, bevarer man Mindet om et yderst forfint, østerlandsk og tropepræget Hjem paa Grænsen til urnordisk, hedensk Natur — og her er Seedorffs den Dag i Dag i deres Es mellem Fuglekasser og selvdyrkede Meloner.

Hos *Johannes V.* i Bakkerne er jeg kommet meget, ikke mindst i de Aar, da hans Sønner og jeg havde Sejljoller og Kanoer i Arresø, og saa man *Johannes V.*

Fru Spindevinde mellem værdifulde og konne Møbler i »Seedorffs Hus«.

vade ud i Tibirke Aa, med opsmøgede Benklæder, syntes man at se en af selve de Stenaldermænd, han har skildret med saa stærke og klare Streger og saa behjertet Kunst. Eller følg ham til Stranden en Sommerdag og se ham hente Saltvand fra Brændingen op til Fru Else Johs. V. i Klitterne, i en Sejldugskasket — ak, da maa man tænke paa hans skønne Verslinjer fra »En Sømmand har sin Enegang —«, — dem om Pinse-løvet, den gule Løvetand og den elskede, som han til den Tid atter vil være nær . . .

*

Propos Sømænd og om Faren ved at ankre i den stormaabne Stængehusbugt — eller paa Kattegats Kyster i det hele taget — husker jeg, hvordan min Ven og Medarbejder, Komponisten *Ebbe Hamerik*, en næsten vindstille Sommeraften paa Harefod kom ilende op gennem det skumrende Hegn. Under hans kortvarige Ophold i »Klitten« blev vi enige om, at jeg tidlig næste Morgen skulde komme ned til Baaden og sejle et Stræk med ham, hvis der kom Vind . . . Jeg skal love for det! Ud paa Natten blæste det op til en af disse noksom bekendte graa Vestensommerstorme, og da jeg ved 6—7 Tiden næste Morgen havde stridt mig ned til Stranden, var der intet Spor af Skipper eller Baad paa det øde, fraadende Hav! Saa enten var han forlist — hvilket jo til stor Sorg hændte for et Par Aar siden — eller ogsaa havde han søgt Nødhavn i Gilleleje eller i Hundested. Jeg gættede paa sidstnævnte Hundested, og da jeg op ad Formiddagen naede hertil, fandt jeg ganske rigtig *Hamerik* i Havnen, med »Per II« halvfuld af Vand, med eksploderet Fok og blodigt-forslaaede Knoer — men ellers lykkelig over, at han havde været ombord, var kommet til Søs og havde redet Stormen af. Jollen havde han maattet kappe i den haarde Sø, hvor han mødte en klosrebet Skonnert, en Slags flyvende Hollænder; men baade Jollen, Aarer og Øse fandt vi ud paa Eftermiddagen paa Stranden med kilometerlang Afstand mellem de enkelte Effekter.

Inden vi forlader Stængehusbugten ud for Tisvilde Hegn og Asserbo Plantage, læg saa lige Mærke til den malajbrune Maler *Harald Hansen*, med den ene Fod i Havstokken og Skumsprøjtet staaende ind over Staffeliet. Han har bidt sig fast!

For — paa en Maade — at nævne den modsatte Yderlighed, vil jeg gerne her fremtrylle *Parcellist Bengtsson*, — Far til tolv Børn — staaende med sin luerøde, let graasprængte Hanekam foran Stedet i Vejkrydset op til Hegnet. Han var — og er maaske endnu — ligesom den lokale Akse, om hvilket alt drejer sig. Han og hans Hustru har boet sig fast paa de magre Strandlodder og ernæret sig derved — hvordan det saa er gaet til.

*

Digteren Johs. V. Jensen foran sit Hus i Tibirke.

De, der ikke ved, i hvor høj Grad Tilflytterne («Køvenhavnerne») og den lokale Befolkning kan gaa op i en højere Enhed, burde have deltaget i de rigtige gamle Sandkroballer (musikalsk Ledemotiv: »Herrmanden sad i sin Sandgrav og græd . . .») og der have set Fruerne og deres Piger, »Herremændene« og Tørvemosens Svende samt alle Afskygninger af Landligere af begge Køn og dito stedlige Handlende svinge hinanden i »Sandskriterne«s store forløsende Sanser og Dans. — Jo, vi er virkelig kommet hinanden ind paa Livet oppe paa Sandet i de sidste 30—35 Aar, og som et særligt Eksempel vil jeg nævne den ældre Kunstnerhustru oppe fra Bakkerne, der ikke betænkte sig paa at suge Giften ud af en Tørvearbejders Fod, da han i en Lyngtue var blevet stukket af en Hugorm . . .

Friluftsfestspillet paa Asserbo Slotsruin i 1926 var en Oplevelse for alle os, der bidrog eller deltog i det,

men lad mig nu her til Afslutning hidsætte de fem sidste Vers i Gudrun Mejses og undertegnedes egnshistoriske Roman: »Jeg ser en Skov, der grønnes«:

*Fra Lummerhede vi bort vil hige,
og let man læskes i denne Egn.
Man følger bare en solbrun Pige
paa Vej igennem Tisvilde Hegn.
Lindt leger Brisen med Pigens Lokker;
paa Cyklestyret en Badedragt,
snart søgrøn frisk og snart gul som Okker
— men Pigen selv ejer større Pragt!*

*Se Cyklestimen til Strandens Øde
fra solhedt Opland og Sommerhus
— nu mørkebrune, nu lyserøde,
man barnligt boltres i Bølgebrus.
Paa Vagt staar Hegnet bag Klittens Bræmme
og skærmer Egnen mod Flyvesand.
Saa sagte suser dets douce Stemme
— lad Brænding flaade os op paa Land!*

*Hvor fjernt man er fra enhver Forstyrren,
Plantagen skjuler din Yndlingsplet,
og Harpiks sveder, lig Lim, af Fyrren
— som Rav at søge, en Amulet.
Og fjernt i Gaarde hør Hundens Gøen,
naar Hegnet skumrer mod Solfaldstid,
og Fyret blinker fra Hesseløen,
og Juninatten er dæmringshvid.*

*Bemærk saa siden, naar Tiden lakker,
og Somrens Glans gaar saa smaat paa Hæld,
de lilla Bjerge, Tibirke Bakker . . .
— et Afskedsmaaltid af Kantarel!
Et Afskedsudsyn til Arrenakke,
til Arresøen og Auderød.
I Ellemosen staar Tørv i Stakke,
og Taagen stiger af Mosens Skød.*

*Tisvilde Hegn — du for mig er knyttet
saa løndomsfuldt til den lyse Nat.
Til Aftenbakken*) jeg tit har lyttet,
til Gøgens Kukken i Birkekrat.
Og hvisler Hugorm i Troldekskoven,
hvor Sandet røber et bugtet Tegn,
mens Torden tætnet sit Tag foroven
— for mig blev Skoven: Tisvilde Hegn!*

*) Natravnen.

Den nordsjællandske Bondesøn, der flygtede og blev Matros

Uddrag af en gammel Dagbog, forfattet af en ung Bondesøn fra Horns Herred, — om en eventyrlig Langfart med en af forrige Aarhundredes Clippere, alle Tidens hurtigste Sejlskibe

Sømanden fra Søgaard.

Paa Gaarden Søgaard i Sønderby boede fra 1862 til 1918 en fremragende Bonde, som hed *Peder Pedersen*. Han var født den 2. Januar 1831 som Søn af Gdr. Peder Andersen og Hustru, Karen Frederiksdatter i Sønderby. Slægten stammede fra den gamle Universitetsgaard »Hunegaard« i Skibby. Her boede Farfaderen, Anders Pedersen, født 1770, død 1839. En af hans Sønner var Gdr. Anders Andersen, kaldet »Fribonden i Vejleby«. Anders Pedersen havde faaet Gaarden i Skibby i Fæste efter sin Fader Peder Thygesen og denne igen efter sin Fader Thyge Hansen, født 1690, død 1756. Universitetsbønderne blev kaldt »de store Skibbyere« i Modsætning til »de smaa Skibbyere«, der boede paa Selsø og Egholm Godsers Gaarde. Universitetsbønderne var fri for det tyngende Hovveri, og de havde deres Gaarde paa gode Vilkaar. Det medførte, at de blev Herregaardsbønderne overlegne baade kulturelt og økonomisk. Peder Pedersen hevde faaet sin Slægts Dygtighed i Arv. Han tog fat og drev sin Gaard Søgaard med stor Dygtighed. Hele Gaarden blev ombygget, og den nye anselige Stuelænge blev bygget, med Facaden mod Gaden, hvor før Stald og Mødding laa. Marken blev drænet og merglet, Mosehuller jævnet og opdyrket. Men forud for denne Landbrugsindsats laa en dramatisk Flugt fra Hjemegnen og et eventyrligt Sømandsliv.

De sidste Aar, Peder Pedersen levede, var han blind. Men han fulgte alligevel godt med i, hvad der skete. Han døde 14. April 1918, 87 Aar gammel.

Søgaard ejes nu af Sognefoged J. H. Jensen, som fik Gaarden tilskødet af P. Pedersen i 1916. Den nordsjællandske Sømand og Bonde flygtede tomhændet fra Hornsherred. Det var i den store Guldfebers Dage. Og han vendte hjem med en Guldklump fra Australien, — paa Størrelse med det yderste af en Lillefinger, — og en Korlblok.

Guldklumpen blev frastjaalet Sognefoged J. H. Jensen for mange Aar siden. Koralblokken ligger endnu i Sognefogedens Have. Men hvordan kom Peder Pedersen paa Langfart? Det begyndte en Dag først i Januar 1852, da den 21-aarige Peder Pedersen var med til Ungdomsgilde paa Skuldelev Kro. Ud paa Aftenen kom han op at slaas med en jævnaldrende Karl, der hed Niels Hansen, fra Ordrup i Krogstrup Sogn. Niels Hansen fik saa mange Klø, at han faldt om og laa som død. Peder Pedersen flygtede næste Morgen. Han tog til København og gik til Søs. Fire og et halvt Aar var han borte og førte Dagbog undervejs og efter Hjemkomsten.

☆

Siden 1921, da T. Vangslev afskrev Dagbogen, har *Peder Pedersens* Optegnelser kun været kendt af faa, men Dagbogen taler saa godt for sig, at den taaler Offentlighedens Lys. — »Jul i Nordsjælland« bringer her et Uddrag, der giver et livfuldt og dramatisk Billede baade af den nordsjællandske Bondesøns Oplevelser i den store Clipper-Tid og af ham selv.

Det var i Aaret 1852, den 10. Januar, at jeg forlod det lille Sønderby, skriver Peder Pedersen, — og han skildrer, hvordan de første Ture formede sig, med en Jagt, en Brig og en Skonnert. Paa et Skib fra Blankenese var han »rigtig kommet i Helvede«, for Mandskabet var saa tysksindet, at »de kunde have Lyst at æde hver dansk Mand og enhver, der talte godt om Danskerne«, og han sagde »med Glæde Adjø til den tyske«. Saa mønstredes han i Barkskibe, var i stærk Storm 13. September 1853 i »den spanske Sø«, hvor man mistede Ror og nogle Sejl. Han havde haft Besvær med det tyske, men lærte sig Sproget, og i Liverpool gik han den 18. April 1854 ombord i en engelsk Clipper »John Biehle«, til en Hyre af 3 Pund Sterling og 10 Shilling om Maaneden. Der var det igen galt med Sproget, han kunde hverken »snakke eller gabe« og »det er et Satans Spil, naar man ikke kan det«.

Peder Pedersen fortæller videre:

»Heldigvis havde vi en god Kaptajn og gode Officerer, saa jeg kom da snart efter det. Vi fik ogsaa god Levemaade, efter hvad de gav ombord i engelske Skibe. Men jeg har dog faaet dér, hvad jeg ikke har glemt endnu. Jeg takker Gud, at det gik mig saa godt og ikke værre. De Dage dér ombord havde nær blevet mig de sidste i denne Verden, og jeg ønskede mig dengang, at jeg havde været hjemme igen, saa havde dog den Pinsels Dag nu ikke været mig i saa sur og smertefuld Erindring. Jeg beklager enhver Sømand i største Grad, fordi han i langt højere Grad end en Landmand er udsat for at komme til Ulykke og lide Savn.

Der sker mange Ulykker under Storm og rasende Orkaner. For det første saa er der nok for enhver at bestille og passe paa Skibene. For det andet er der ikke een Plads eller et Sted paa Skibene, hvor man kan stedes eller ligge stille. Snart gaar det til een Side og snart til en anden. Snart for og snart agter. Af og til kommer der en rasende Sø over Skibet, saa alt bliver oversvømmet med Vand. Imellem brager det, eller der springer noget i Stykker. Kommandanten i Kahytten, som staar agter paa Skibet, byder immer fast, medens han holder sig fast med begge Hænder og immer tager sig en Snaps, medens Matroserne kan være glade, naar de kan faa en Drik skident Vand. For det tredje saa er der mange Skibe, hvor der ikke er nogen Doktor eller Medicin ombord. Og jeg vil ønske dem god Lykke, som farer med engelske Clippere og Paketskibe, thi der bliver ikke sejlet med dem som der var Mennesker ombord. For deres bedste Lyst er naar

de kan sætte Master og Stænger overbord. Englænderne bliver altid anset for at være de bedste Søfolk og dueligste Kaptajner. Jeg har selv prøbet det.

Jeg kom lykkelig og godt tilbage til Liverpool med Clipperen »John Biehle« og blev afmønstret den 28. Februar 1855. Skibet havde hjemme i Liverpool og førtes af Kaptajn F. Soegers. Den var 400 Tons stor, og dens Besætning var ialt 18 Mand. Deriblandt var der ikke mere end 5 helbefarne Matroser, en halvbefaren og seks billigere. Dernæst Officerer, Kok og to Tømmermænd«.

EN LILLE BESKRIVELSE OVER SKIBET »Hotsbur«s Rejse til Australien med Emigrant- passagerer i Aaret 1855.

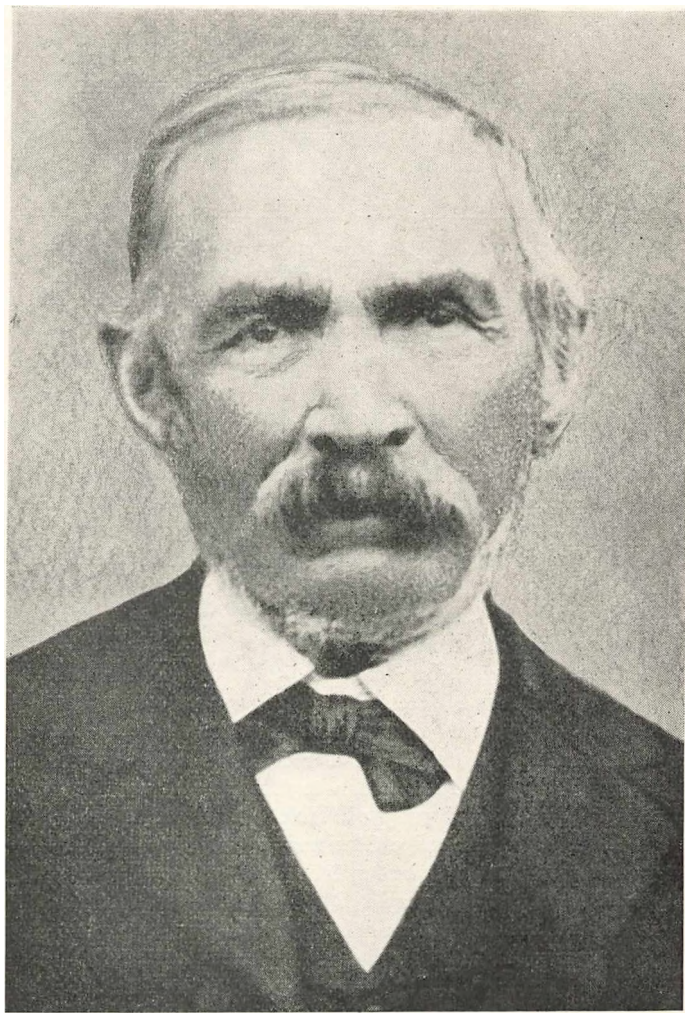
Det er Peder Pedersens egen Overskrift i Dagbogen.
Og her begynder hans mest eventyrlige Oplevelser.
Han fortæller:

Skibet »Hotsbur«, hjemmehørende i Liverpool, gik fra Liverpool til Melbourne i Australien med Passagerer. Den gled ud af Birkenhead Dokker den 4. Marts, ud i Fjorden, og den havde da alle sine Passagerer og det meste af Mandskabet ombord. Jeg blev mønstret den 7. Marts for 4 Pund Sterling i Maaneden og kom ombord. Der tænkte jeg, at jeg kom ind til Ting nok.

Der var 300 unge Piger i deres særskilte Plads ombord. Dernæst var der 152 Mænd, Kvinder og Børn i deres særskilte Plads samt 48 unge Mænd i særskilt Plads.

Vi havde to Doktorer, en Sølærer, to Postbetjente, to Bagere, to Kokke og 16 Musikanter. Skibets Besætning bestod af en Kaptajn, 3 Styrmande, 1 Baadsmænd, 2 Baadsmændsmatter, 4 Klyvermestre, 3 Bødkere, 1 Glarmester og 62 fuldbefarne Matroser samt 2 Tømmermænd. Ialt havde vi ombord 603 Mennesker.

Desforuden havde vi Kreaturer, 8 Svin og 16 Faar, samt Ænder og Høns som jeg ikke ved Tal paa. Den 8. Marts løftede vi Anker, hvorefter Havdamperen kom og tog os paa Slæb ud i Fjorden. Den forlod os henved Klokkeren 4 om Eftermiddagen og hev los. Kommandoen var afgivet til Skibets Officerer. Snart lød der en prægtig Musik af Fløjter og Gige *) med mere. Det lød, som var det paa et Orlogsskib under Kommando. Vi satte vore Sejl til den gode Vind og raabte Hurra til Afsked. Dette besvaredes med tre nye Hurraab fra Damperen, der forlod os. De ønskede os lykkelig Rejse. Derpaa affyrede vi Kanonerne, saa det lød som en Torden. Trommer og Musik muntrede os op hele Tiden. Kursen blev sat gennem Kanalen, hvorefter vi endelig naaede ud i Søen. Da kan I tro, at der var Spas igen. Det var den 15. Marts, at vi fik

Dagbogens Forfatter, Gaardejer, fhv. Matros Peder Pedersen.

en frisk Storm hen imod Aften, og den tog stadig til. Henimod Klokkeren 10, da vi havde en rask Kuling, kom der nogle Søer over Skibet, saa Vandet gik ned i Passagerernes Køjer. Vi maatte da pumpe det meste ud, var søsyge og halvdøde. Det var noget, vi kunde bruge, de fleste af os! Da vi kom ned i Kahytterne laa alt og flød omkring, snart til en Side og snart til en anden. Der var Thevands- og Kaffe-potter, Tøfler, Sko, Brød, Flæsk, Kød, Smør og Rørsukker. Snart laa en halvt paa sit Hoved og snart paa sin Agterende og en løb omkring med Nathue, men uden Særk. Alle raabte og skreg de, at de aldrig kom levende til Lands mere. Det var en drøj Stund, kan I tro.

Efter en Dags Forløb fik vi dog godt Vejr og føjelig Vind igen.

Snart var vi under Linien og passerede den. Det var en stor Dag for dem, som ikke havde passeret Linien før. De tog dem noget stærk Rom, og derefter var der et prægtigt Slagsmaal, men det var snart ovre igen. Det var den 3. April, og Vinden var god.

Den 18. April passerede vi Øen Sct. Helena, og den 10. Maj rundede vi Kap det gode Haab.

Kommandoen paa Skibet lød immer streng, og var

*) Gige: Middelalderligt Strygeinstrument med to-tre Streng. Red.

der nogen, som ikke vilde lystre, saa blev han strengt straffet. Vi var enige om, at det kunde ikke blive ved at gaa paa den Maade ret længe, thi vi var dog ikke rigtige Slaver.

Det var den 15. Maj om Natten Klokken 12. Vagten, som skulde afløse, var ikke løbet gesvindt nok ud. Da kom vor Oberstyrmand ned i Lugen og vilde bringe ham op paa Dækket. Men nu fik han en rigtig god Dragt Klø, som dog ikke hjalp ret meget.

Et Par Dage derefter blev en Matros kaldt agter om Aftenen Klokken 8 à 9 for at blive forhørt og udrede, hvorledes Overfaldet paa Styrmanden var foregaaet. Da han nægtede at gaa ned i Kahytten, kom Kaptajnen ud og sagde til ham, at dersom han ikke vilde gaa ind godvilligt, saa blev han ført ind med Magt. Dertil svarede Matrosen, at han havde ikke noget at gøre derinde. Nu greb Kaptajnen og Styrmanden fat i ham for at slæbe ham ind og truede med at lægge ham i Bøjlen og skyde ham. Da var der imidlertid mange, der havde Lyst til at staa ham bi, de foer ind paa Kaptajnen og Styrmanden og slog løs paa dem saa længe, saa de maatte skrike: »Spar mit Liv«. Det var da ogsaa paa høje Tid for dem at faa Fred. De fik saa meget, som de kunde taale. Vi saa dem ikke paa Dækket i 10 Dage derefter.

Nu kan I tro, at den gode Tid var kommet for os. Der var ingen Kommandører mere. Det første, vi gjorde var, at vi gjorde de fleste Sejl fast og doppe Reb. Hev Mærsejl, og der laa vi godt. Vi havde jo 16 Musikanter og 300 unge Piger ombord. Der var Sømandsleben kan I tro, men det gode varer ikke ret længe. Vi var nemlig bange for, at vi skulde drive i Land, da vi kom i Nærheden af en Ø, San Velftøen, som ikke ligger ret langt fra New Zealand. Der kom nu mere Mod i Passagererne, og de satte Kaptajnen i sin Plads igen at kommandere Mandskabet og give den rette Kurs. Kløene havde dog hjulpet godt paa ham og Styrmanden. De førte ikke mere saa streng Kommando og satte heller ikke Mandskabet til saa meget Arbejde uden lige at passe Sejlene.

Den 25. Marts havde vi de to første Døde ombord, men hvor mange, der senere døde, ved jeg ikke. De blev, hvadenten det var Dag eller Nat, hevet overbord saa snart de var døde. Der blev dog ogsaa nogle født, for vi havde immer Barselstads, og hver Søndag havde vi Kirkegang.

Vi fik Kysten af Australien i Sigte den 23. Juni og fik Lods ombord samme Dags Aften. Kom ind til Melbourne den 25. Juni. Der blev straks hejst Signaler til Politiet. De kom snart ombord og tog 10 Matroser med dem i Land. Matroserne fik tolv Ugers Straf, fordi de havde lænket Kaptajnen og Styrmanden.

Den 28. Juni kom alle Passagererne i Land. Det var

en Sorgens Dag for os, kan I tro, da Pigerne og Musikanterne gik i Land. Vi skulde nu ikke mere høre Pigerne synge og ej heller mere høre den dejlige Musik. Alt var nu saa kedsomt og stille.

Kommandøren begyndte nu at byde strengt igen. Natten mellem den 28. og 29. Juni rømte der 38 Matroser. De blev ved med at rømme, saa til sidst var vi kun 3 Matroser tilbage ombord, og de 2 var syge.

Den 8. Juli fik vi nyt Mandskab ombord igen, men de fleste af dem rømte atter, og somme blev bragt i Land, fordi de ikke vilde arbejde nok. Vi fik da atter nyt Mandskab ombord og gik fra Melbourne den 16. August til Kallijøe (Callao). Vi var da kun 36 Matroser foruden Officererne. Den 20. August passerede vi en lille beboet Ø, som hedder Fjelsborg. Den 28. August var vi Kloden rundt og havde to Mandage i een Uge. Der havde vi hver Dag en Frost og Snestorm i en 3 Ugers Tid, saa det var næsten for galt. Den 3. Oktober kom vi til Kallijøe. Vi havde nogle Passage-rer dertil. Her rømte igen 12 Matroser. Vi fik da 16 Spaniere ombord i Stedet for. Vi laa der til den 16. Oktober, da vi fik Ordre til at gaa til Chinchæerne. Kom dertil den 18. Oktober.

Der tog vi en Ladning Fugleskidt ind og laa der til den 5. December.

En Clipper som »John Biehle«, en af de Sejlere, Peder Pedersen var forhyret med. Clipper-Kaptajnerne var haarde Halse, og de væddede gerne om, hvem der først kom tilbage fra Brasilien med Kaffe eller med The fra Kina. »John Biehle« var med i en Væddemaal-Sejlsads til Liverpool og fik straks et lille Forspring. Modstanderen tabtes af Syne — og man hørte aldrig mere til det, fortalte Peder Pedersen.

Vi havde rigtignok Spektakler med det, thi Spanierne vilde ikke arbejde med det. Det var et strengt Arbejde for dem ombord. Det hjalp dem dog ikke noget, for nu blev de sendt i Land at arbejde i Fugleskidtet blandt Negre og kinesiske Slaver. Der var de til den Tid, da Skibet havde sin Ladning inde, saa blev de atter ført ombord under Soldatervagt og sat i Bøjle og Jern, indtil vi kom til Kallijøe.

Der var de ombord i nogle Dage, saa rømte de en Nat alle Mand.

Dette er skrevet af Matros Peder Pedersen ombord paa Skibet »Hotsbur« Søndagen den 3. November 1855. Skibet ligger for Anker ved Øen, som hedder Chinchá, den ligger ved Vestkysten af Sydamerika. Øen er omtrent 10 Kvadratmil stor og beboes af Kinesere og af afrikanske Slaver. Deres Salgsvarer er Guano eller paa Dansk: Fugleskidt. Der findes et 600 Fod højt Bjerg deraf. Øen selv er en Klippe, hvor ingen Planter kan opvokse. Der er intet fersk Vand paa Øen, og man har aldrig Regn eller Storm. Vi kom til Kallijøe den 6. December og blev der til den 16. December. Nu fik vi igen nyt Mandskab ombord, ialt 32 Matroser fra Kallijøe. De fleste af dem var Amerikanere. Det var nogle Satans Djævle, som hverken brød sig om Gud eller Mennesker. Der døde en af dem den 8. Januar. Det var en Græker.

Vi passerede Kap Horn den 14. Januar med god Vind, en stærk Storm og dygtig koldt. Fra 24. Januar havde vi Regn og Storm til den 12. Februar. Den 20. Februar passerede vi en Ø, som hedder Tristan de

Cunha. Vi gik til Ankers ved Sct. Helena den 25. Februar for at faa Ration. Gik derfra samme Dag, passerede Linien den 2. Marts. Vi havde ikke megen Vind, men derimod en Varme, saa vi nær var smeltet. Vi passerede Meridianen den 12. Marts med en stærk Storm, og den 16. Marts passerede vi de canariske Øer med en rasende Storm, Regn og Tø.

Den 21. Marts kom vi ind til Quenstowns ækle Krog, og den 1. April gik vi derfra til Antwerpen i Belgien. Vi passerede Kanalen mellem England og Frankrig og kom til Antwerpen den 6. April 1856.

Jeg blev afmønstret den 8. April og begav mig derfra paa Hjemvejen til gamle Fader og Moder.

— — —

Her slutter Matros Peder Pedersen sin Beretning. Men her kan vi ikke slutte. Vi har Hjemkomsten til Gode. Bondesønnen blev jo Matros, fordi han troede, han havde slaaet Karlen Niels Hansen ihjel. Men han længtes hjem, — og ængstelig til Mode vendte han tilbage. Lykkeligt overrasket blev han over at erfare, at Niels Hansen levede i bedste Velgaaende. Han havde rejst sig af Bevidstløsheden efter Slagsmaalet paa Skuldelev Kro.

Bondesønnen, der blev Matros, blev igen Bonde, men een Gang senere drog han paa Eventyr og var et Aars Tid paa Hvalfangst ved Grønland. Senere pløjede han Søgaards Jorder, blev en dygtig og agtet Landmand og var med Rette til sine Dages Ende anset som en Hædersmand.

»Jul i Nordsjælland«s Præmieopgaver

»Jul i Nordsjælland« har igen i Aar en Konkurrence for Børn og voksne. — Præmierne er for de voksne et Udvalg af Aarets bedste Bøger og for Børnene anerkendte Børnebøger. Naar Opgaverne er løst, sendes de til »Jul i Nordsjælland«, Jernbanegade 12, Frederiksværk. Løsningen maa være Redaktionen i Hænde senest 10. Januar 1954. Hvis man er fyldt 15 Aar inden Januar, kan man kun deltage i Voksenopgaverne. Der kan godt i samme Kuvert være Løsninger for baade Voksen- og Børneopgaver.

Nordsjælland i Litteraturen.

Voksenopgave Nr. 1.

Her ser De Citater fra 10 forskellige Bøger, hvis Forfattere har omtalt nordsjællandske Lokalteter.

Kan De finde ud af, hvem der skrev hvad?

For at hjælpe Dem paa Gled er der under hvert af Citaterne nævnt tre Forfattere, og *det ene af Navnene er det rigtige*.

De skal saa bare i Deres Besvarelse skrive: A) Navnet paa Forfatteren, B) Navnet paa Forfatteren, C) o. s. v. Kommer der flere rigtige Løsninger, trækkes der Lod. Er der ingen helt rigtige, tilfalder Præmien den, som har de flest rigtige Navne.

A »Utallige Kulmiler har i Hundredaarenes Løb sendt deres graa Røgskyer til Vejrs i og omkring Nordsjællands Skove. Den stramme, tjærcagtige Duft af det svedne Ved har staaet

og sovet om Hytterne og hængt ved Klæderne fra Slægt til Slægt og virket som en ram, hjemlig Lugt i unges og gamles Næser«.

(Saadan skrev: Søren Kierkegaard, Zakarias Nielsen, J. P. Jacobsen).

B. »I Dag er vi i det Humør, at vi er ude at gaa Tur. Vi er gaaet ad den nederste Sti paa Norske Bakke, vi er krydset over Landevejen og gaar nu ovre i Skoven paa den anden Side. Jeg slaar ind paa Stien til den gamle Grusgrav; vi naar den, der er stille og fredeligt, Solen staar over dens græstilgroede Skrænter, en hvid Birk lyser, og Turistforeningen har sat en grøn Bænk op, der ikke fandtes i gamle Dage. Den sætter vi os paa«.

(Det blev skrevet af: Alexander Svedstrup, Aase Hansen, Sigurd Elkjær).

- C. »Købstaden og Havnestaden Kongshavn var en mærkelig By. Den havde to vidt forskellige Ansigter, — alt eftersom man kom til den fra Landsiden eller fra Søsiden, — og mindst to vidt forskellige Sjæle. — Yderst paa Pynnten, der skærmede By og Rhed, løftede Kongsborg sig ret op af den stride Havstrøm, kongeligt og skønt, med rigt forsirede Sandstengavle, søgrønne Tage og med Spir, der skød sig — som Fantasien uden Tynge — helt ind i Himlens Blaa, legende med Solens Straaler i gyldne Fløje«.
(Her har vi: Alexander Svedstrup, Beatus Dodt, Carl Bernhard).
- D. »Det spøgede i Maarme Vandmølle, rigtig gammeldags med raslende Jernlænker, Kasten med Sand og Sukken og Stønnen og Tuden i Dørsprækkerne. En sort Hund, der hver Midnatsstund sprang over Skovgærdet ind i Møllegaarden, hvor den sad paa Halen og tudede, manglede det heller ikke paa«.
(Dette er Indledningen til en Roman af: Aase Hansen, Carl Bernhard, Georg Nordkild).
- E. »Et Par Dage efter ud paa Formiddagen var Ulrik Frederik i Lyng. Han laa paa alle Fire ude i den lille Have foran Huset, hvor Karen Fiol boede, med en Krans af Roser i den ene Haand, medens han med den anden søgte, snart at lokke, snart at trække en lille, hvid Fruerhund frem under Hasselbuskene i Hjørnet«.
(Skrevet af: Sigurd Elkjær, Alexander Svedstrup, J. P. Jacobsen).
- F. »Der ligger i Grib Skov et Sted, som kaldes Ottevejskrogen; kun den finder det, som søger værdeligen; thi intet Kort angiver det. Navnet selv synes ogsaa at indeholde en Modsigelse, thi hvorledes kan et Sammenstød af otte Veje danne en Krog, hvorledes kan det Alfarne og Befarne forliges med det Afsides og det Skjulte?«
(Dette skrev: Georg Nordkild, Søren Kierkegaard, Zakarias Nielsen).
- G. »Omsider naaede vi Præstegaarden i Slangerup. Noget undselig traadte jeg ind til disse mig ubekjendte Præstefolk. Men den gamle venlige Mands og Kones Modtagelse forjog snart denne Følelse. Efter at have nydt en Frokost bad Præsten mig om at iføre mig min Brudestads, for at vi kunde begive os til Kirken«.
(Hvem er det, der fortæller her: Beatus Dodt, Johanne Luise Heiberg, Aase Hansen).
- H. »I rigtig Erkendelse af det gamle Ord »Øst, Vest, hjemme bedst« søgte Lars Tokkekjøb sit Virkefelt i det Kulsvierland, der havde fostret ham. Han begyndte i en Overdrevsskole ind under Grib Skov. Embedet var ikke af de fedeste, 200 Rigsdaler i Pengeløn, lidt Offer til Højtiderne, Bolig og Brændsel«.
(Og her har vi: Sigurd Elkjær, Georg Nordkild, Zakarias Nielsen).
- J. »Nu stryger Vinden over den grønne Slette, hvor Hirschholm før knejsede; en lille Kirke er bygget paa Tomten, den staar forladt og ensom, den har ingen Kirkegaard, den har intet Spir, den ligesom kryber sammen i sig selv og føler sig uhyggelig paa denne Plet. Men fra Bunden af Søen klynke de sønderbrudte Søjler og de nedstyrtede Kapitæler, som man endnu kan skimte gennem det grønne Vand, der mer og mer tildækkes med Andemad. Det er en stor Grav, bedækket med et bevægeligt Grønsvær. Vandrer, stands! Herunder hviler et Slot«.
(Hvem skyldes disse Linjer: Carl Bernhard, Søren Kierkegaard, Johanne Luise Heiberg).
- K. »Prinsens Ankomst til Frederiksborg blev af Indbyggerne hilset med almindelig Glæde, og Rideknægten, som kom først, for at bringe Slotsforvalteren de i den Anledning nødvendige Ordre, kunde være vis paa en god Modtagelse. Slotsgartneren fik travlt med at skuffe og rive Gangene i Haven, Slotsgaardene blev fejede og Græsset luget bort

<p style="text-align: center;"><i>Det store Udvalg</i> i Lædervarer og Pelsværk finder De i SKINDKÆLDEREN (Hillerød Pelsvarelager v/ Ole Larsen) SLOTSGADE 38 Telf. Hillerød 257 - 75</p>	<p style="text-align: center;">Hotel „Leidersdorff“ HILLERØD * * * TELEFON 37 . 38 . 679</p>
<p style="text-align: center;">TAG OGSAA OM VINTEREN <i>med</i> <i>Frederiksværkbanen</i> * * *</p>	<p style="text-align: center;">Gælder det Legetøj saa gaa til <i>O. Jacobsen</i> Slotsgade 37 Hillerød Telefon 251</p>

imellem Stenene. I Slottet selv blev der luftet ud og gjort rent.

(Saadan skrev: Johanne Luise Heiberg, J. P. Jacobsen, Beatus Dodt).

Voksenopgave Nr. 2.

I Nordsjælland er der Jernbanestationer eller Holdepladser, i hvis Navne 10 Dyrenavne forekommer: Bjørn, Maar, Hund, Hare, Grib, Stork, Vibe, Hane, Due og Slange.

Skriv Navnene paa Banerne!

Børneopgave Nr. 1.

Nissefar sagde til Nissemor: »Naar jeg giver dig et af mine Julelys, saa har vi lige mange. Men hvis du giver mig et af dine, har jeg tre Gange saa mange som du!«

Hvor mange Julelys havde Nissefar, og hvor mange havde Nissemor?

Børneopgave Nr. 2.

I Navnet paa en nordsjællandsk Landsby findes Bogstaverne NISSE i Rækkefølge, ligesom de staar her. I en anden Landsby ogsaa i Nordsjælland, finder man Bogstaverne KAGE, ligeledes i Rækkefølge.

Hvad hedder de to Landsbyer?

Julegaven til Husets Frue EN SMUK CAPE AF SØLVRÆV ELLER PLATINRÆV direkte fra Farm
Husk: Køb af Pelsværk er en Tillidssag

Sverre Wiig . Frederikssund . Telefon 508

Frederiksværk Dampvaskeri og kemiske Tøjrensning

G. LARSEN

TELEFON 18

STORT UDVALG I *Vine og Cigarer*

Frederiksværk Materialhandel

CARL HANSEN

Tlf. 26

Frederiksværk **Bogtrykkeri**

Etableret 1924

ALF JENSEN
GODTHAABSVEJ 4
TELEFON 285*

KNUD V. ERNERTS

BAGERI OG CONDITORI

Nørregade 23 . Frederiksværk . Tlf. 62

NØRREGADE 5 · FREDERIKSVÆRK · TLF. 345 · GIRO 68520 · AAGE LØNKE

... en god Forbindelse

Frederiksværk
Trælasthandel

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER
HAVNEVEJ 7 -

Tlf. 6 (3 Ledninger) og 12

MØRTEL . STØBEGODS . BRÆNDSEL
- C. V. BERNTSEN

GRAND HOTEL

Frederiksværk

(Rob. G. Rose) Telefon 8

KOSMORAMA

(samme Direktion) Telefon 455

Juletid er Gavetid,

men hvor er det ofte svært at finde paa noget. Men kom ind i vor Forretning og lad os hjælpe Dem med at finde frem til Gaver, der vil vække Glæde.

Telf. 150 O. Raaschou Nielsen Telf. 150
Frederiksværk Isenkramforretning

SPAREKASSEN FOR FREDERIKSVÆRK OG OMEGN

Frederiksværk Tlf. 340 . Hundested Tlf. 34 . Liseleje Tlf. 251
Indlaan ca. 18 Millioner

INDLAAN - UDLAAN

Boksanlæg . Sparebøsser . Døgnboks

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES

- - Alt elektrisk

Smukke Bordlamper . Moderne Lampetter
Alt i El-Køkkenudstyr . Brødrister og Strygejern
Højfjeldssole udlejes

KNUD LØTH

aut. Installatør

Tlf. Frederiksværk 177 . Nørregade 20

ERIK DREISIG
FREDERIKSVÆRK . TELEFON 443
Skræderi og Herrekonfektion

Oluf Pedersens Smede- og Maskinværksted

Nørregade 58 FREDERIKSVÆRK Telef. Nr. 422

□ □ □

Centralvarme - Oliefytingsanlæg - Elektrisk Svejsning
Autogensvejsning - Vandværksanlæg - Alt Drejearbejde
Reparation af Kedler og Beholdere

Vagn Nielsen

STATSAUT. SKIBSMÆGLER

FREDERIKSVÆRK

Telegram-Adresse: »Neslein« . Telefon 185

*Det rigtige Indkøbssted
for gode Manufakturvarer
af enhver Art*

A/S POUL LIEBERKIND

Frederiksværk . Telefon 17

Premier IS

Aug. Højrup

FREDERIKSVÆRK TELEFON 269

Den

RIGTIGE

Ur- og Guldsmedeforretning

S. P. Løkke & Søn

URMAGER OG GULDSMED
FREDERIKSVÆRK
TLF. 286

VELKLÆDT

for smaa Penge

Vi har alt
til den
moderne

HERRES

Paaklædning

Forsøg først

hos *Willy*

Frederiksværk

... en rigtig Herreforretning

Spare- og Laanekassen
for Kronborg vestre Birk

Helsingegns Sparekasse

Oprettet 1862

Helsinge-Gilleleje-Tisvilde

Alle Sparekasseforretninger udføres

Boksrum udlejes

Udsøgte Vine fra

**Den gamle
Røbmandsgaard**

P. BJØRNSBÆK-OLSENS VINHANDEL . FREDERIKSVÆRK

CYKLER - RADIO

Støvsugere
Symaskiner
Grammofon-Plader
>Knallert<
Salg & Service

Alle førende Mærker

★

Hans Blom

Helsingø Tlf. 71

Alt i Trælast og Bygningsartikler

Forhandling af Støbegods fra Lange & Co.

★

Isoleringsmaterialer til Stalde

Tlf. Helsingø 350 og 351

Søger De

den rigtige haandsyede Mat,

finder De den bedst hos

Gerda

v/ Elly Rasmussen

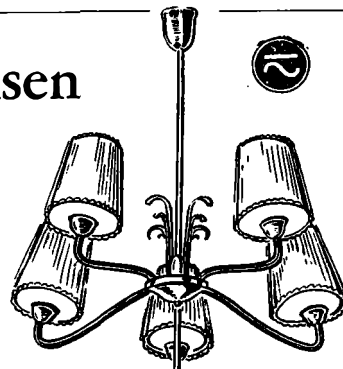
Slotsgade 43 Hillerød . Telefon 410

Henning Olsen

aut. Installatør

Lys . Kraft . Varme . Hegn
Alt i Lamper, Kroner og Skærme
Køleskabe
Alt til elektrisk Køkken

Frederiksværksgade 11 A
Hillerød . Telefon 481

Rigtigt gammeldags

Haandsnedkeri udføres endnu paa Borella-Hansen & Co.s Værksteder, og alle de klassiske Stilarter leveres i mønstergyldig Udførelse.

Ovenstaaende Chippendale-Armstol er udført i massivt Mahogni efter et Forbillede fra Tiden.

Tegninger og Tilbud leveres gratis paa Forlangende.

BORELLA-HANSEN & Co.

Torvet 1 . Hillerød . Tlf. 598

Flytning kort fortalt

Hillerød Flytteforretning

v/ J. P. Windum

flytter alt overalt

Telefon 574

Nu-Nu

er kendt over hele Nordsjælland for sin

*hjemmelavede
Chokolade*

Telefon 1089 . Slotsgade 53 . Hillerød

Giv nyttige Gaver

Handsker . Halstørklæder . Slips
Skjorter . Sokker

Køb det i

Magasin Madsen

SLOTSGADE 23 . HILLERØD . TELEFON 963

...ølt Dansk Staal er -

SIEMENS MARTIN STAAL

EFFO

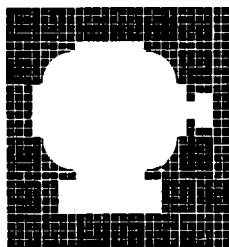
Andelselskabet
Elektricitetsforsyningen
for Frederiksværks Omegn

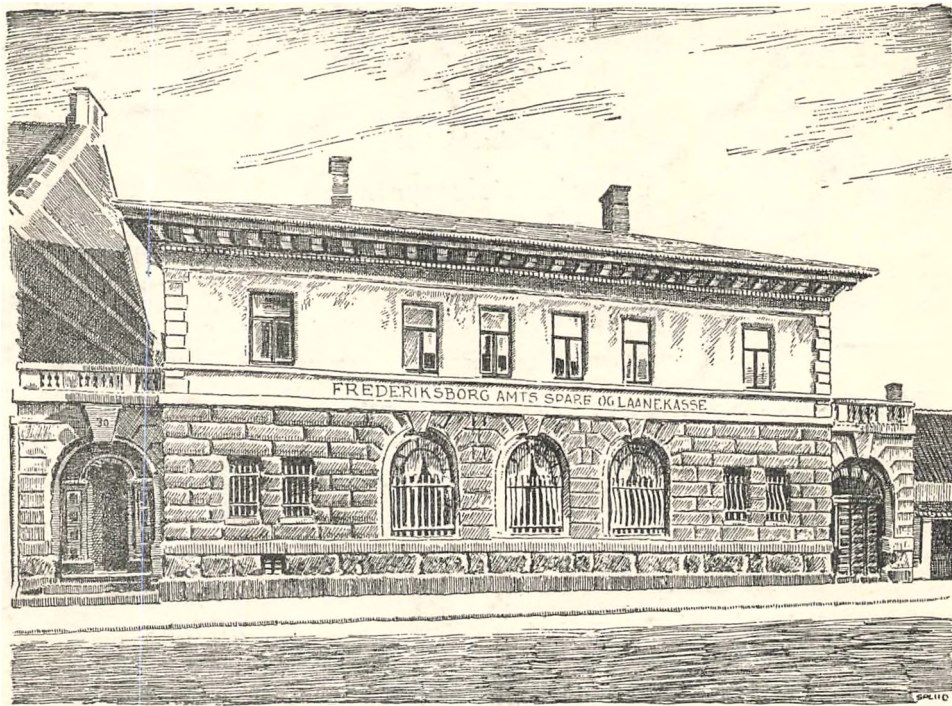
leverer Strøm til Lys, Kraft og Varme til følgende Sogne:

Torup, Melby, Kregme, Vinderød. Lille Lyngby, Strø, Græse, Sigerslevvester, en Del af Slangerup Landsogn og Tibirke og Ramløse Sand

OVER FØLGENDE TRANSFORMATORSTATIONER:

1. Hundested, 2. Lynæs, 3. Torpmagle, 4. Torup, 5. Melby,
6. Evetofte, 7. Vinderød, 8. Brederød, 9. Kregme, 10. Hundested
Havn, 11. Ullerup, 12. Strøllille, 13. Strø, 14. Sigerslevøster,
15. Sigerslevvester, 16. Græse, 17. Hørup, 18. Store Lyngby,
19. Meløse, 20. Hald, 21. Hundested Isværk, 22. Hundested
Motorfabrik, 23. Vinderød Enghave, 24. Støverled, 25. Hundested Vandværk, 26. Asserbo, 27. Liseleje, 28. Tollerup, 29. Kikhavn, 30. Nødebo Huse, 31. Sverkildstrup, 32. Lynæs Vandværk, 33. Søndergade, Lynæs

Frederiksborg Amts Spare- og Laanekasse *Stiftet 1842*

Indlånskapital ca. 96 millioner kr. — Reserver ca. 7,5 millioner kr.

Hovedkontoret

i Hillerød

er åbent daglig kl. 9—15

lørdag kl. 9—12³⁰

Telefon 78

5 ledninger

✕

**Indskud modtages
til forrentning**

Lån ydes

Boksrum udlejes

Filialernes åbningstider:

Birkerød

Daglig 10—15

lørdag 10—13. Tlf. 478

Farum

Daglig 9³⁰—11. Tlf. 248

Fredensborg

Daglig 10—15

lørdag 10—12³⁰. Tlf. 232

Frederikssund

Daglig 10—15

lørdag 10—13. Tlf. 35

Gauløse

Daglig 10³⁰—12. Tlf. 35

Gilleleje

Daglig 10—13

lørdag 10—12. Tlf. 170

Græsted

Daglig 14—16

lørdag 10³⁰—12. Tlf. 70

Helsingø

Daglig 11—12 og 13³⁰—15³⁰

lørdag 10—12. Tlf. 244

Hornbæk

Daglig 10—12. Tlf. 15

Hørsholm

Daglig 11—14

lørdag 11—12³⁰. Tlf. 507

Jægerspris

Daglig 10—12. Tlf. 57

Lillerød

Daglig 12—15

lørdag 10—12

Tlf. Allerød 38

Skibby

Daglig 11—13. Tlf. 158

Slangerup

Daglig 14³⁰—16

lørdag 10³⁰—12. Tlf. 26

Vexø

Daglig 13³⁰—15

lørdag 13—14

Tlf. Søsum 117